

FAUNABEHEERPLAN GANZEN

Noord-Holland

2021-2024

faunabeheereenheid
NOORD-HOLLAND

COLOFON

Te citeren als

FBE Noord-Holland, 2020. Faunabeheerplan
Ganzen Noord-Holland 2021-2024. Stichting
Faunabeheereenheid Noord-Holland. Haarlem.

Auteurs

N. van Grinsven

Postadres

Spaarne 17
2011 CD Haarlem

T 023 21 00 223

E info@fbenoordholland.nl

I www.fbenoordholland.nl

Fotografie

Robert-Jan Asselbergs: p. 4, 5, 6, 7, 16, 23, 24, 26,
29, 46, 54

Hartman - FleR: p. 43, 56, 58, 86

Niels de Nijs: p. 60

Kas Koenraads: p. 12, 22, 62, 71

Communicatiebureau de Lynx: Annemarie

Wijmenga: p. 11, 27, 28

Shutterstock: p. 1, 45, 46, 66, 69, 70

Adobe Stock: p. 53

Vastgesteld

FBE Noord-Holland 12 mei 2021

Redactie en vormgeving

Communicatiebureau de Lynx

Faunabeheereenheid
NOORD-HOLLAND

FAUNABEHEERPLAN GANZEN Noord-Holland 2021-2024

INHOUD

1. INLEIDING	4		
1.1 Aanleiding en achtergrond	5		
1.2 Doel	5		
1.3 Afbakening	6		
1.4 Totstandkoming faunabeheerplan	6		
2. MAATSCHAPPELIJK KADER EN UITVOERING	7		
2.1 Uitvoering faunabeheerplan	8		
2.2 Maatschappelijk kader	9		
2.3 Monitoring	10		
3. WETTELIJK EN BELEIDSMATIG KADER	12		
3.1 Wettelijke bescherming van in het wild levende ganzen	13		
3.2 Rust- en foerageergebieden	19		
3.3 Trek ganzen	20		
4. SOORT BESCHRIJVING	22		
4.1 Brandgans	23		
4.2 Grauwe gans	24		
4.3 Canadese gans	25		
4.4 Kolgans	26		
5. POPULATIE: GROOTTE & ONTWIKKELING	27		
5.1 Brandgans	28		
5.2 Grauwe gans	32		
5.3 Canadese gans	36		
5.4 Kolgans	40		
5.5 Concluderend	42		
6. SCHADE: ONTWIKKELING & BELANGEN	43		
6.1 Landbouwschade	44		
6.2 Ecologische schade	52		
6.3 Volksgezondheid en openbare veiligheid	55		
6.4 Concluderend	55		
7. SCHADE VERMINDEREN: EFFECTIVITEIT VAN DE BESCHIKBARE BEHEERMETHODES	56		
7.1 Voorkomen van directe schade: preventie	57		
7.2 Faunabeheer	58		
7.3 Concluderend	61		
8. BEHEER: RESULTATEN & EVALUATIE	62		
8.1 Voorgaande beheerperiode	63		
8.2 Resultaten flora en fauna	63		
8.3 Resultaten landbouwschade	63		
8.4 Overzicht preventieve maatregelen	65		
8.5 Overzicht gedode dieren	65		
8.6 Evaluatie bereiken doelstellingen	67		
8.7 Invloed van beheer op staat van instandhouding	69		
8.8 Afweging voor beheer	70		
9. BEHEER 2021-2024	71		
9.1 Beheerstrategie	72		
9.2 Beheerdoelstelling 2021-2024	72		
9.3 Voorgesteld beheer: optimalisatie en gerichte schadereductie	73		
9.4 Toelichting en randvoorwaarden	75		
LITERATUUR			78
BIJLAGEN			82
Bijlage 1: Samenstelling faunabeheereenheid			83
Bijlage 2: Eisen aan faunabeheerplan			84
Bijlage 3: Verzendlijst concept faunabeheerplan			87
Bijlage 4: Distributie getaxeerde schadetegemoetkomingen per gewas			88
Bijlage 5: Definities			93

1. | INLEIDING

1. | INLEIDING

1.1 AANLEIDING EN ACHTERGROND

Het gaat goed met de ganzen in Nederland. Het aantal ganzen dat in Nederland broedt en jaarrond verblijft is in de afgelopen decennia exponentieel in aantal toegenomen (Voslamber 2002; Voslamber e.a. 2010; Buij & Koffijberg 2019). Het Nederlandse landschap van open water omringd door eiwitrijke graslanden is optimaal habitat voor ganzen. De gans heeft dan ook goed kunnen profiteren van het Nederlandse natuurherstel waarbij met name water de ruimte heeft gekregen. Eind jaren zeventig ging het in de provincie Noord-Holland enkel om een handvol broedparen van voornamelijk grauwe ganzen (Voslamber 2010). Nadien hebben zich meer soorten gevestigd en zijn de aantallen van alle soorten toegenomen (Van der Jeugd e.a. 2006; Voslamber e.a. 2007).

Inmiddels komen meer dan zeven soorten ganzen in de provincie Noord-Holland voor en worden jaarlijks minimaal 150.000 ganzen waargenomen gedurende de juli-tellingen (Gommer e.a. 2019). In de winterperiode verdubbelt het aantal ganzen in Noord-Holland. De populatie standganzen wordt dan aangevuld door trekganzen die naar Nederland trekken om hier te

overwinteren. Het grote succes van de ganzen heeft ook een keerzijde. Zo is met de groei van het aantal ganzen in Noord-Holland ook de schade aan gewassen sterk toegenomen. In 2019 werd meer dan 5 miljoen euro als compensatie voor gewasschade uitgekeerd aan grondgebruikers (BIJ12-Faunazaken). Nu in 2020 lijken we af te stevenen op een verdubbeling van dit bedrag. Ook in natuurgebieden veroorzaken ganzen schade door overbegrazing van oevervegetaties en rietlanden, waardoor de biotoop van een groot aantal diersoorten verdwijnt. Deze schadelijke effecten zorgen ervoor dat de biodiversiteit in natuurgebieden afneemt en de doelen van Natura 2000-gebieden en de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) niet worden behaald.

Naast landbouwschade en schade aan flora en fauna vormt de grote populatie ganzen ook een risico voor de volksgezondheid en de verkeers- en vliegveiligheid. Ganzen vervuilen recreatiegebieden en zwemwater, wegen en fietspaden en zorgen voor gevaarlijke situaties op de weg. In het bijzonder zorgen groepen ganzen voor een groot risico voor de vliegveiligheid op en rond Schiphol. Dit is toegelicht in het 'Ganzenbeheerplan

omgeving Schiphol 2018-2024' dat in 2018 opgesteld is ten behoeve van Schiphol (Faunabeheereenheid Noord-Holland 2018).

Dit alles vraagt om een goed afgewogen planmatig beheer dat recht doet aan de wettelijke bescherming van de ganzensoorten, een duurzaam voortbestaan van zowel de stand- als trekpopulatie garandeert en tegelijkertijd ook de risico's op schade tot een aanvaardbaar maatschappelijk niveau brengt. Dit faunabeheerplan voorziet hierin voor de aankomende beheerperiode (2021-2024).

1.2 DOEL

Dit beheerplan beschrijft een maatschappelijk breed gedragen integraal pakket aan maatregelen dat beoogt de risico's op schade aan de verschillende belangen op een maatschappelijk aanvaardbaar niveau te brengen, waarbij de duurzame instandhouding van de populatie stand- en trekganzen in het plangebied gewaarborgd blijft.

1.3 AFBAKENING

Nijlgans

Het Ganzenbeheerplan Noord-Holland 2015-2020 behandelde naast de soorten grauwe gans, brandgans, Canadese gans en kolgans, ook de nijlgans. De nijlgans is inmiddels opgenomen in het Faunabeheerplan Algemene Soorten 2017-2023 (Guldemon e.a. 2017) en maakt daarom geen onderdeel uit van dit beheerplan.

Vliegveiligheid

Het belang van de vliegveiligheid op en rond Schiphol is geen onderdeel van dit faunabeheerplan. Voor het risico van ganzen voor de vliegveiligheid is eerder het 'Ganzenbeheerplan omgeving Schiphol 2018-2024' opgesteld (Faunabeheereenheid Noord-Holland 2018).

plaats te vinden en een overzicht gemaakt van de actuele jurisprudentie en wetgeving m.b.t. ganzen (Boerema L. 2018). Uit deze studies zijn onderdelen overgenomen en weergegeven in dit beheerplan, waar nodig zijn deze aangevuld met actuele informatie.

Verschillende belanghebbenden hebben input geleverd voor dit beheerplan. Hierbij gaat het om zowel organisaties die zijn vertegenwoordigd in het bestuur van de FBE Noord-Holland, als organisaties die dat niet zijn. Een overzicht van de organisaties waaraan het concept is toegestuurd is opgenomen in Bijlage 3. In de periode van 19 juni tot en met 20 juli 2020 heeft men feedback kunnen geven op het concept beheerplan. In dezelfde periode zijn, volgens, in overeenstemming met artikel 3.12 lid 6 van de Wet natuurbescherming, de WBE's uit

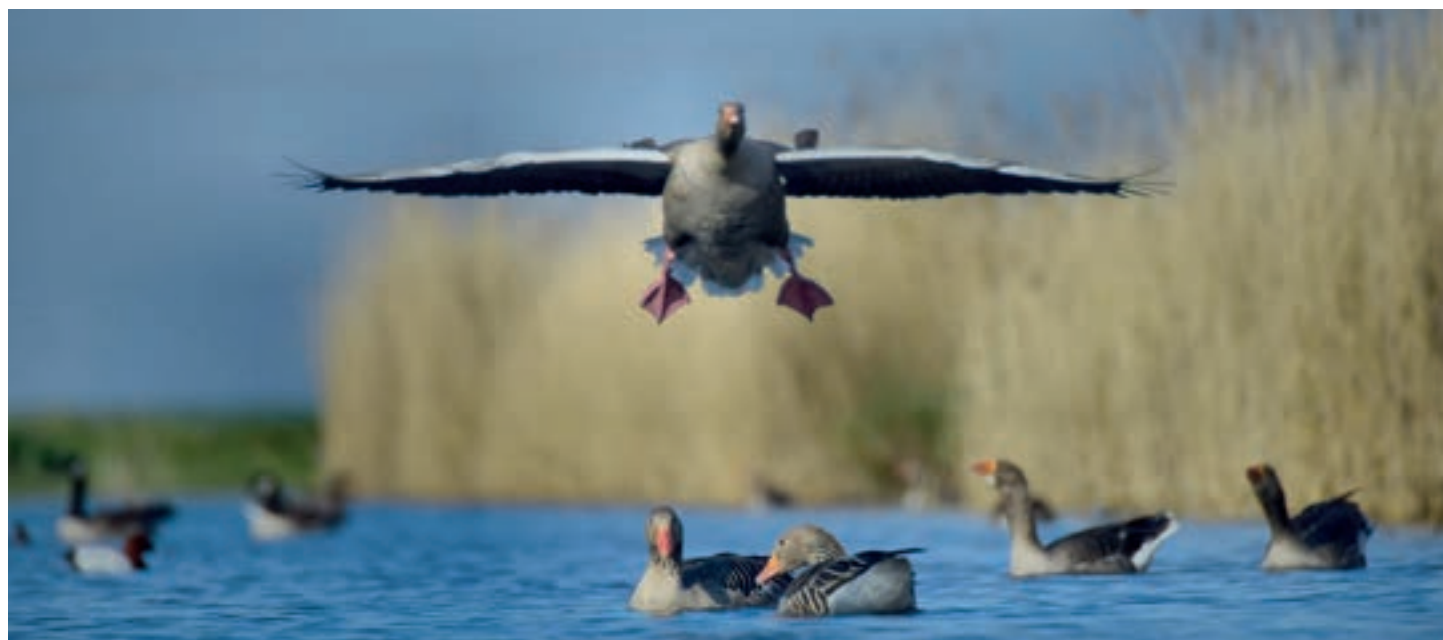
Noord-Holland gehoord. Hierna hebben verschillende personen en organisaties relevante tekstbijdragen geleverd en/of meegeholpen aan de algemene leesbaarheid van dit plan. Wetenschappelijke inbreng is geleverd door dr. Henk van der Jeugd van het Nederlands Instituut voor Ecologie en dr. Johan Mooij van de Goose Specialist Group van Wetlands International. Mr. drs. Luuk Boerema heeft ook gedurende de besluitvorming nog belangrijke juridische aanvullingen geleverd.

Goedkeuring door de provincie

De goedkeuring van het faunabeheerplan gebeurt door Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland. Dit faunabeheerplan heeft een geldigheidsduur van drie jaar vanaf het moment van goedkeuring.

1.4 TOTSTANDKOMING FAUNABEHEERPLAN

Ter voorbereiding van dit faunabeheerplan heeft de Faunabeheereenheid twee studies laten uitvoeren. Sovon Vogelonderzoek Nederland heeft een evaluatie van het tot nu toe gevoerde beheer uitgevoerd en een update gemaakt van de kennis van ganzensoorten in Nederland (Schekkerman e.a. 2020). Mr. drs. Luuk Boerema, natuurbeschermingsjurist van het bureau Boerema & van den Brink, heeft een juridisch kader opgesteld waarbinnen faunabeheer van ganzen dient

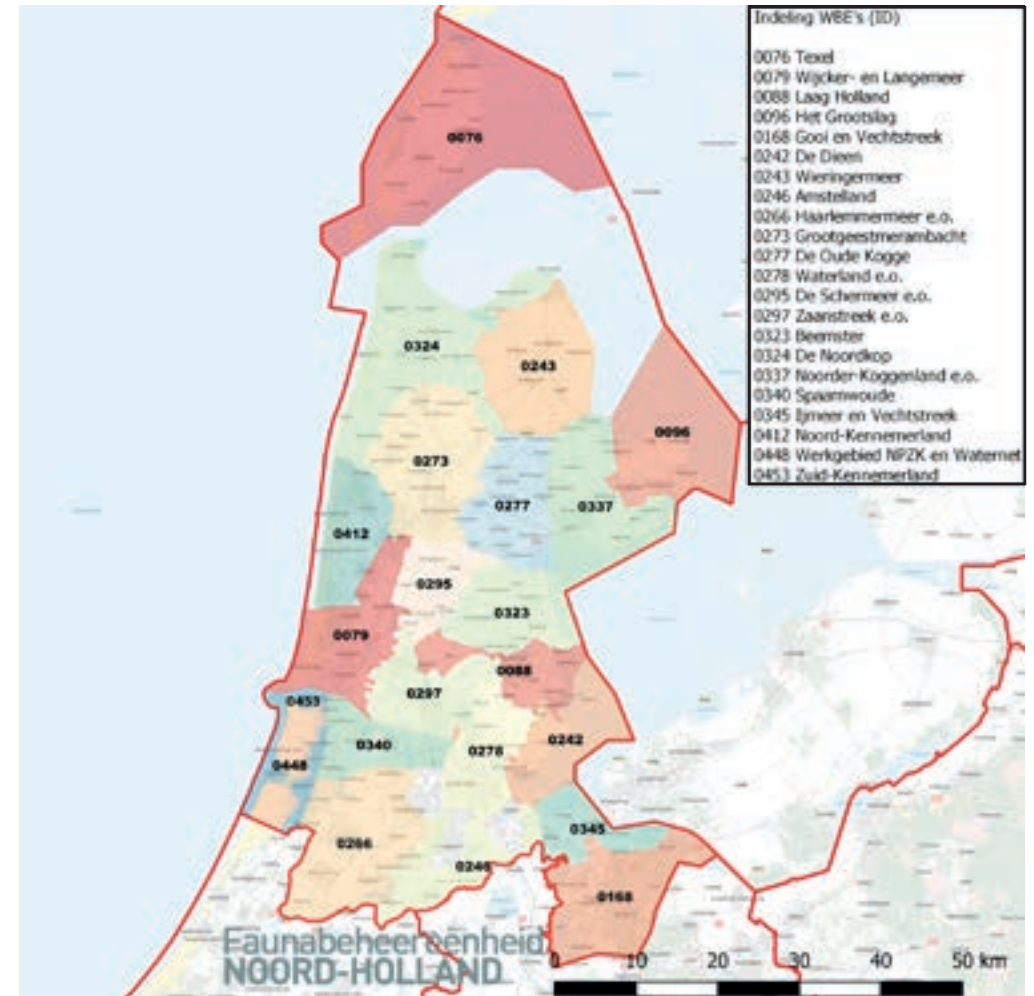
2. | MAATSCHAPPELIJK KADER EN UITVOERING

2. | MAATSCHAPPELIJK KADER EN UITVOERING

2.1 UITVOERING FAUNABEHEERPLAN

De FBE Noord-Holland werkt in de gehele provincie en dit faunabeheerplan is op het hele werkgebied van toepassing. Uitvoerders zoals de wildbeheereenheden (WBE) voeren het vastgestelde faunabeheer uit. WBE's bestaan uit jachthouders met een jachtakte en hebben de rechtsvorm van een vereniging. In de provincie Noord-Holland zijn meerdere wildbeheereenheden actief (Figuur 1).

FIGUUR 1: De wildbeheereenheden en werkgebied NPZK en Waternet van Noord-Holland (augustus 2020; bron: Fauna Registratie Systeem).

2.2 MAATSCHAPPELIJK KADER

Maatschappelijk aanvaardbare schade

Het faunabeleid van de provincie Noord-Holland is gericht op het duurzaam beheren van diersoorten. Duurzaam beheer betekent in dit verband een planmatig beheer voor de lange termijn, waarbij schade wordt teruggebracht naar een maatschappelijk aanvaardbaar niveau. Op 24 mei 2014 is voor de grauwe gans en brandgans het maatschappelijk aanvaardbare schadebedrag voor de landbouwschade vastgesteld (Provincie Noord-Holland, 2014). Gekozen is voor het jaar 2005 voor de grauwe gans omdat het getaxeerde schadebedrag, door BIJ12-Faunazaken, na dit jaar exponentieel groeide. Voor de brandgans is het schadeniveau in het jaar 2011 als maatschappelijk aanvaardbaar schadeniveau vastgesteld. Dit omdat de brandgans pas vanaf 2011 voor substantiële schade zorgde. De vastgestelde maatschappelijk aanvaardbare schadeniveaus zijn opnieuw gedefinieerd als de door BIJ12-Faunazaken getaxeerde schadebedragen, berekend voor standganzen (zie uitleg berekening 6.2) in de jaren 2005 voor grauwe ganzen (c.a. 10% van de winterpopulatie bestond toen uit standganzen) en 2011 voor brandganzen (c.a. 11% van de winterpopulatie bestond toen uit standganzen). De vastgestelde maatschappelijk aanvaardbare schadeniveaus zijn in het Ganzenbeheerplan Noord-Holland 2015-2020 omgezet naar streefstanden (Tabel 1). Deze streefstanden zijn gelijk aan het aantal waargenomen standganzen in 2005 voor de grauwe gans en 2011 voor de brandgans. Voor de kolgans is geen doelstelling geformuleerd, omdat deze gans geen gevestigde broedpopulatie kent. Recente inzichten hebben aangetoond dat het vastgestelde maatschappelijk aanvaardbare schadeniveau niet een-op-een gelijkstaat

aan de populatieomvang van de betreffende schadejaren (in dit geval 2005 en 2011). Ruimtelijke ontwikkelingen, natuurherstel, het gematigde klimaat, het leervermogen van de ganzen, inzet van preventieve middelen en de langere aanwezigheid van trekganzen hebben allen invloed op de hoogte van het schadebedrag. Mede daarom wordt er in de komende beheerperiode de nadruk gelegd op het behalen van het maatschappelijk aanvaardbare schadeniveau en niet op het bereiken van de streefstanden. De streefstanden zijn daarmee enkel een stip op de horizon maar geen doel op zich. Bepalend is het behalen van de door de provincie vastgestelde maatschappelijk aanvaardbare schadeniveaus.

Het maatschappelijk aanvaardbare schadeniveau voor flora en fauna is middels Europese, Nederlandse en provinciale wetgeving vastgelegd in ontwikkel- en instandhoudingsdoelstellingen. Nederland is verplicht de specifieke plant- en diersoorten en hun natuurlijke leefomgeving te beschermen en de bodem-, lucht- en waterkwaliteit op orde te brengen. Het doel: de verscheidenheid aan soorten en de biodiversiteit te behouden. Hiervoor zijn gebieden (Natuurnetwerk Nederland en Natura 2000-gebieden) aangewezen waarvoor gebiedsspecifieke ontwikkel- en instandhoudingsdoelstellingen (Natura 2000-gebieden) en kernwaarden (Natuurnetwerk Nederland) gelden.

Dierenwelzijn

Faunabeheer kan ten koste gaan van dierenwelzijn. Dieren worden verjaagd, gevangen en gedood. Door professioneel handelen van de faunabeheerders kan de impact op dierenwelzijn worden geminimaliseerd. Bovendien is het wettelijk verplicht dat 'eenieder die een in het wild levend dier doodt of vangt voorkomt dat

TABEL 1: Het maatschappelijk aanvaardbare schadeniveau en de daaraan correlerende streefstanden (gewenste aantal standganzen) voor de soorten brandgans, grauwe gans, grote en kleine Canadese gans en kleinste Canadese gans.

	STREEFSTAND # STANDGANZEN	STREEFSTAND # BROEDPAREN	TOTALE SCHADE PER JAAR	SCHADE IN DE ZOMERPERIODE	MAATSCHAPPELIJK AANVAARBARE SCHADENIVEAU STANDGANS
Brandgans	7.300	1.800	€ 211.569,-	€ 34.846,-	€ 54.286,-
Grauwe gans	15.000	3.900	€ 356.230,-	€ 95.186,-	€ 121.290,-
Canadese gans (groot & klein)	1.600	400	€ 32.265,-	n.v.t.	n.v.t.
Kleinste Canadese gans	0	0	€ 50.225,-	n.v.t.	n.v.t.
Kolganzen	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

het dier onnodig lijdt' (artikel 3.24 lid 1, Wet natuurbescherming). Aanvullend verplicht de wettelijke zorgplicht eenieder om voldoende zorg te dragen voor in het wild levende dieren (artikel 1.11, Wnb). Dit alles geldt ook voor niet-beschermde dieren. Wanneer ervoor gekozen wordt om in te grijpen in een populatie, met als doel deze naar een maximaal niveau terug te brengen, dient dit in een zo kort mogelijk tijdbestek te gebeuren. Hiermee voorkom je dat door de natuurlijke reproductie het aantal te doden individuele dieren onnodig oploopt. Tevens dient men rekening te houden met de niet te voorkomen gedragsverandering die ontstaat door het dodelijk ingrijpen in de populatie. Vanuit populatiebeheer wordt dan ook sterk geadviseerd om de grootste reductieopgave in de eerste jaren uit te voeren.

2.3 MONITORING

Om populaties goed te kunnen beheren is inzicht in aantallen, verspreiding en de trend van soorten van belang, evenals inzicht in het effect van uitgevoerde beheermaatregelen en de veroorzaakte schade. Daarom voert de FBE Noord-Holland monitoring uit ter voorbereiding, uitvoering en evaluatie van dit faunabeheerplan. De FBE Noord-Holland monitort:

1. de ontwikkeling van soorten (aantallen en verspreiding) waardoor zij planmatig duurzaam beheer kan uitvoeren ter voorkoming van schade;
2. het effect van beheermaatregelen (lethaal en niet-lethaal) waarvoor de provincie ontheffing heeft verleend.

Ontwikkeling van soorten

Om populaties te volgen maakt de FBE Noord-Holland zo veel mogelijk gebruik van lopende monitoringprojecten binnen het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). In dit samenwerkingsverband monitoren overheidsorganisaties de trends in de natuur. Betrokken overheidsorganisaties zijn onder meer het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en BIJ12. De eenheid Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu (WOT Natuur en Milieu) in Wageningen coördineert de meetnetten. De particuliere gegevensbeherende organisaties (soorten organisaties zoals Sovon en de Vlinderstichting) voeren de meeste meetnetten uit. Voor dit Faunabeheerplan zijn de meetnetten 'watervogels'

en 'broedvogels' van Sovon relevant. Het CBS verwerkt de gegevens tot natuurstatistieken op landelijk en provinciaal niveau. Naast de meetnetten gebruikt de FBE Noord-Holland informatie uit het atlasproject, waarmee Sovon de landelijke verspreiding van vogels in kaart brengt. Verder voeren de WBE's in samenwerking met de terreinbeherende organisaties, grondgebruikers en vrijwilligers onder coördinatie van de FBE Noord-Holland jaarlijks in juli een standganzen telling uit.

Effect van beheermaatregelen

Jachtaktehouders en anderen die gebruikmaken van een ontheffing, vrijstelling of opdracht zijn verplicht de genomen beheermaatregelen, zoals afschot en nestreductie, te melden in het Fauna Registratie Systeem (FRS). Jachtaktehouders zijn daarnaast ook verplicht om geschoten ganzen te controleren op aanwezige ringen en deze te melden op www.griel.nl. Aanvullend hierop registreren gebruikers van FRS vrijwillig welke preventieve maatregelen ze toepassen en in welke frequentie. Een verplichting tot registreren is door de onevenredige administratieve lasten voor preventieve maatregelen maar beperkt van toepassing. Wel controleert de Omgevingsdienst in Noord-Holland het inzetten van preventieve middelen.

Schadegegevens

De bestaande schadegegevens aan flora en fauna zijn beperkt tot (natuur)gebieden en waterlichamen die beschermd zijn op grond van Europese, nationale of provinciale wetgeving. Door middel van monitoring en toetsing wordt bepaald of de instandhoudingsdoelstellingen of andere natuurdoelen van de betreffende gebieden worden behaald dan wel onder druk staan. Voor Natura 2000-gebieden betreffen het gebiedsspecifieke

instandhoudings- en ontwikkelingsdoelen op grond van de EU Habitatrichtlijn en de EU Vogelrichtlijn. Voor de Kaderrichtlijn Water wordt met behulp van KRW-meetlatten de 'goede ecologische toestand' (GET) van oppervlaktewateren bepaald. Bij planologische wijzigingen wordt getoetst aan de kernkwaliteiten van de individuele deelgebieden van het Natuurnetwerk Nederland.

Voor een overzicht van schadegegevens maakt de FBE Noord-Holland gebruik van de database van BIJ12-Faunazaken. BIJ12-Faunazaken behandelt aanvragen voor een tegemoetkoming van landbouwschade. De schadegegevens in de database van BIJ12-Faunazaken

betreffen alleen schadegegevens waarvoor een tegemoetkoming in schade is aangevraagd. Hiervoor dienen leges te worden betaald. Deze leges worden geretourneerd wanneer het schade door ganzen betreft in een ganzenrustgebied of in de periode van winterrust. Een ander schademeldpunt voor landbouw is een landelijk digitaal meldpunt: het Fauna Schade Registratie Systeem (SRS). SRS is een vrijblijvend schademeldpunt voor landbouwschade voor zowel particuliere als bedrijfsmatige meldingen. Schadedata die gemeld wordt in SRS wordt niet gevalideerd, dit maakt dat de data niet als onderbouwing kan worden gebruikt in het faunabeheerplan.

3.

WETTELIJK EN BELEIDSMATIG KADER

3. | WETTELIJK EN BELEIDSMATIG KADER

3.1 WETTELIJKE BESCHERMING VAN IN HET WILD LEVENDE GANZEN

De bescherming van alle van nature voorkomende dier- en plantensoorten in Nederland is geregeld in de op 1 januari 2017 van kracht geworden Wet natuurbescherming (Wnb). De Wnb legt de meeste taken en verantwoordelijkheden bij de provincies. Provinciale Staten van Noord-Holland hebben deze taken vastgelegd in de Verordening faunabeheer Noord-Holland en in de Beleidsregel natuurbescherming. De ganzen genoemd in dit faunabeheerplan met uitzondering van de kleinste Canadese gans (*B. hutchinsii minima*) zijn allen beschermd onder de Wet natuurbescherming.

Wet Natuurbescherming

Een belangrijke basis voor de Nederlandse Wnb is de Europese Vogelrichtlijn. De Wet natuurbescherming (artikel 3.1, Wnb) beschermt alle in het wild levende vogelsoorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn. De wet verbiedt:

1. Het opzettelijk doden of vangen van vogels (artikel 3.1 lid 1).
2. Het opzettelijk vernielen of beschadigen van nesten, rustplaatsen en eieren van vogels, of het wegnemen van nesten (artikel 3.1 lid 2).
3. Het rapen en onder zich hebben van eieren van vogels (artikel 3.1 lid 3).
4. Het opzettelijk storen van vogels (artikel 3.1 leden 4 en 5).
5. Het bezit, het vervoer en de handel in vogels, dood of levend, dan wel delen of producten daarvan (artikel 3.2).

Europese Vogelrichtlijn

De kolgans en grauwe gans zijn soorten als bedoeld in artikel 4 lid 2 van de Vogelrichtlijn, waarvoor als geregeld voorkomende trekvogels, beschermingsmaatregelen moeten worden getroffen. De brandgans is geplaatst op Bijlage I van de Vogelrichtlijn, en valt onder artikel 4 lid 1 van de Vogelrichtlijn. Voor de brandgans moeten ook beschermingsmaatregelen worden getroffen, zoals het aanwijzen van speciale beschermingszones. De kolgans, grauwe gans en Canadese gans (groot en klein) vallen ook onder artikel 7 lid 2 van de Vogelrichtlijn, Bijlage II/B, als ganzensoorten waarop mag worden gejaagd in de lidstaten waarbij deze soort is vermeld. Hierbij dienen de lidstaten erop toe te zien dat de jacht op deze soorten de pogingen tot instandhouding die in hun verspreidingsgebied worden ondernomen, niet in gevaar brengt. Nederland kent in tegenstelling tot andere lidstaten, zoals België, Duitsland, Denemarken, Frankrijk, Finland, Noorwegen, Spanje en Zweden, geen jacht op ganzen.

Verder is zowel de kolgans als grauwe gans geplaatst op Bijlage III/B van de Vogelrichtlijn. Deze bijlage maakt het mogelijk dat lidstaten het volgende toestaan:

1. de verkoop, het vervoer voor verkoop en het in bezit hebben voor verkoop;
2. het aanbieden van levende en dode vogels ter verkoop;
3. producten van gemakkelijk herkenbare delen van de vogels of uit de vogels verkregen producten.

Dit kan op grond van artikel 6, lid 3 van de Vogelrichtlijn: alleen als de vogels op geoorloofde wijze zijn gedood of gevangen, of op een andere toegestane manier zijn verkregen.

Bern-conventie & het Verdrag van Bonn

De Bern-conventie (Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats) is een verdrag van de Raad van Europa dat in 1979 in Bern werd gesloten. Het doel is het behoud van (met name bedreigde) wilde dier- en plantensoorten. Het verdrag is verwerkt in de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrictlijn, en in de Wet natuurbescherming. Op grond van de Conventie van Bern zijn de grauwe gans, kolgans en Canadese gans aangewezen in appendix III en de brandgans in appendix II. Diersoorten opgenomen in appendix III zijn de te beschermen diersoorten. Diersoorten van appendix II zijn strikt te beschermen diersoorten. Voor deze soorten gelden strengere verboden voor het opzettelijk doden en vangen dan bij de diersoorten opgenomen in appendix III. In Nederland is deze bescherming geïmplementeerd via de Vogelrichtlijn.

In het 'Verdrag inzake de bescherming van trekkende wilde diersoorten' (het Verdrag van Bonn) zijn zowel de kolgans, grauwe gans, Canadese gans als de brandgans opgenomen in appendix II. Het Verdrag bevat richtlijnen voor het sluiten van overeenkomsten tussen partijen en niet-partijen ter bescherming van trekkende soorten, de zogenaamde 'Bonn-overeenkomsten' ten behoeve van de bescherming van op appendix II opgenomen soorten.

African Eurasian Waterbird Agreement (AEWA)

AEWA is een overeenkomst die is aangenomen in het kader van het Verdrag van Bonn ('Overeenkomst in de zin van artikel IV lid 3, van het Verdrag van Bonn'). Het trad in 1999 in werking en is gericht op de instandhouding van trekkende watervogels. De insteek van het verdrag zijn de routes (flyways) die watervogels gebruiken. AEWA heeft betrekking op zogenaamde Range States. Dat zijn landen in Afrika, het Midden-Oosten, Europa, Centraal-Azië, Groenland en de Canadese archipel. Om te kunnen rusten en foerageren tijdens de trek zijn de watervogels aangewezen op de wetlands in deze landen. Onder de AEWA fungeren een aantal werkgroepen. Voor de trekkende ganzen is er de AEWA European Goose Management International Working Group. Deze werkgroep fungeert als het belangrijkste coördinatie- en besluitvormingsorgaan van het AEWA European Goose Management Platform (EGMP). Het doel van de EGMP is om op lange termijn een gunstige staat van instandhouding te waarborgen voor alle ganzen en hun populaties die onder hun bevoegdheid vallen, door te zorgen voor duurzaam gebruik en beheer op flyway-niveau.

AEWA-managementplan

Sinds begin 2018 werkt de AEWA aan managementplannen voor een gestructureerd en geïntegreerd beheer, inclusief duurzaam gebruik van ganzenpopulaties van de grauwe gans, brandgans en kolgans in Europa. Dit is uitgewerkt in Annex 3 van de AEWA-overeenkomst. In Annex 3, tabel 1, kolom C is bepaald dat voor de kolgans, grauwe gans en brandgans in de regio Noordwest Europa geen bijzondere (extra) beschermingsmaatregelen nodig worden geacht. De Canadese gans (groot en klein) is niet opgenomen in de AEWA.

De managementplannen voor grauwe gans en brandgans zijn gebaseerd op artikel 4.3.3. en 4.3.4. van het Actieplan bij de AEWA-overeenkomst (Annex 3). In artikel 4.3.3 is gesteld dat de partijen zullen samenwerken om geschikte technieken te vinden om de schade zo veel mogelijk te beperken of de effecten van de schade, in het bijzonder aan gewassen, aangericht door de in Tabel 1 opgenomen populaties, te verzachten, daarbij gebruikmakend van de ervaring die elders in de wereld is opgedaan. Artikel 4.3.4. stelt vervolgens dat de partijen zullen samenwerken om actieplannen (managementplannen) voor individuele soorten te ontwikkelen voor populaties die belangrijke schade aanrichten, in het bijzonder aan gewassen. De provincie Friesland, de provincie Zuid-Holland, de faunabeheereenheden Nederland en BIJ12-Faunazaken vormen, namens de zes samenwerkende ganzenprovincies, samen met het ministerie van LNV de werkgroep voor de Nederlandse landelijke AEWA-aanpak (WAG). Friesland fungeert als vertegenwoordiger van de betreffende ganzenprovincies en de FBE Noord-Holland fungeert als vertegenwoordiger van de faunabeheereenheden Nederland in de internationale werkgroep van de AEWA.

Verwilderde en hybride soorten

Voor zowel hybride ganzen als verwilderde exemplaren van gedomesticeerde ganzen geldt dat deze niet beschermd worden door specifieke wettelijke verboden zowel nationaal, Europees of internationaal. Wel geldt er een bescherming op grond van de zorgplicht (artikel 1.11, Wnb) en geldt dat deze ganzen in beginsel slechts mogen worden bestreden na een legitimerend besluit over toepassing van een middel (artikel 3.25, Wnb). Bovendien moet voorkomen worden dat ganzen onnodig lijden indien ze worden gevangen, of gedood (artikel 3.24, Wnb). Conform artikel 3.25 van de Wnb worden bij de opdracht op grond van artikel 3.18 van de Wnb ook de middelen aangewezen die voor het vangen en doden van dieren mogen worden gebruikt. Binnen het AEWA-verdrag, Annex 3, is aanvullend ook een verplichting opgenomen dat deelnemende partijen gehouden zijn om introducties tegen te gaan van soorten die een bedreiging kunnen vormen voor de 'van nature voorkomende vogelsoorten'. In dat verband verwijzen wij kortheidshalve naar de artikelen 2.5.1 t/m 2.5.3 van het AEWA-verdrag, waarin is opgenomen dat deelnemende partijen maatregelen nemen om introducties en ontsnappingen tegen te gaan. Maar ook dat zo nodig maatregelen genomen moeten worden om aanwezige 'non-native' soorten als verwilderde en hybride ganzensoorten uit de vrije natuur te verwijderen.

Natura 2000

De Wet natuurbescherming ziet toe op de bescherming van de Natura 2000-natuurgebieden. Natura 2000-gebieden zijn van internationaal belang, bijvoorbeeld als overwinteringsplaats voor vogels. De daartoe bevoegde minister wijst Natura 2000-gebieden aan. In Nederland zijn 161 Natura 2000-gebieden aangewezen. Daarvan

liggen er 19 (gedeeltelijk) in de provincie Noord-Holland (Figuur 2). Bij het aanwijzen van een Natura 2000-gebied worden instandhoudingsdoelstellingen (IHD) voor het betreffende gebied beschreven. Daarbij kan het gaan om instandhoudingsdoelstellingen ten aanzien van de leefgebieden van vogels, voor zover nodig ter uitvoering van de Vogelrichtlijn. Gedeputeerde Staten zijn verplicht zorg te dragen voor het treffen van instandhoudingsmaatregelen ten aanzien van de in de provincie gelegen Natura 2000-gebieden en moeten ook, indien daar aanleiding voor bestaat, passende maatregelen nemen om verslechtering van de kwaliteit van Natura 2000-gebieden te voorkomen. Daarnaast moet er voor ieder aangewezen Natura 2000-gebied een beheerplan worden opgesteld.

In het Natura 2000-beheerplan kan worden bepaald of in Natura 2000-gebieden schadebestrijding en populatiebeheer mag plaatsvinden. In het beheerplan kan opgenomen worden onder welke voorwaarden bestaande activiteiten zoals faunabeheer in en rond het gebied vergunningsvrij mogen worden uitgevoerd en welke bestaande activiteiten vergunningsplichtig zijn. Uitgangspunt is dat activiteiten geen significant negatieve invloed hebben op de gunstige staat van instandhouding van de beschermde natuurwaarden. In Noord-Holland is faunabeheer en schadebestrijding niet of beperkt opgenomen in de Natura 2000-beheerplannen. Faunabeheeractiviteiten die te maken hebben met schadebestrijding en populatiebeheer zijn in deze gebieden dus naast ontheffingsplichtig ook vergunningsplichtig.

FIGUUR 2: Natura 2000-gebieden gelegen in Noord-Holland (bron: Faunabeheereenheid Noord-Holland).

Kaderrichtlijn Water

De Kaderrichtlijn Water (KRW) is in 2000 van kracht geworden en heeft als doel onder meer de bescherming en verbetering van aquatische ecosystemen en duurzaam gebruik van water. Oppervlaktewateren dienen daarom een 'goede ecologische toestand' (GET) te bereiken. Bij het voorbereiden van de eerste generatie stroomgebied-beheerplannen (2009-2015) zijn de 'goede ecologische toestand' en de overige kwaliteitsklassen uitgewerkt in KRW-maatlatten voor natuurlijke watertypen. De provincies zijn verantwoordelijk voor het afleiden van het GET voor regionale wateren. Dit gebeurt in regionale waterplannen. Hoewel de provincie formeel het GET moet vaststellen in het regionaal waterplan, levert het waterschap vanwege de kennis over watersystemen meestal het GET aan, als beheerder van het regionaal oppervlaktewaterlichaam. De KRW schrijft voor dat lidstaten een monitoringprogramma opstellen dat vanaf 2006 operationeel is. Het monitoringprogramma heeft als doel een samenhangend totaalbeeld te krijgen van de watertoestand binnen elk stroomgebiedsdistrict. In het bijzonder om inzicht te krijgen in de ecologische en chemische toestand en het ecologisch potentieel (artikel 8 en Bijlage V, KRW).

Vrijstelling van soortbescherming

De Wnb geeft het Rijk (artikel 3.3 lid 3, Wnb) en provincies (artikel 3.3 lid 2, Wnb) de mogelijkheid vogelsoorten in bepaalde gevallen vrij te stellen van bescherming. Een vrijstelling kan worden afgegeven op grond van de volgende wettelijke belangen:

- in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
- in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
- ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;

- ter bescherming van flora of fauna;
- voor onderzoek of onderwijs, het uitzetten of herinvoeren van soorten, of voor de daarmee samenhangende teelt, of
- om het vangen, het onder zich hebben of elke andere wijze van verstandig gebruik van bepaalde vogels in kleine hoeveelheden selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden toe te staan.

Voorwaarde is dat er geen andere bevredigende oplossing bestaat om schade te voorkomen. Ook mag de staat van instandhouding niet verslechteren. Een vrijstelling geeft grondgebruikers de mogelijkheid soorten te bestrijden om (dreigende) schade te voorkomen op/in de door hen gebruikte gronden en opstallen of in het omliggende gebied.

Van de in dit faunabeheerplan beschreven soorten, is de Canadese gans (de grote en de kleine) landelijk vrijgesteld. De provinciaal vrijgestelde soorten mogen alleen verjaagd worden middels verjaging met ondersteunend afschot bij (dreigende) schade aan de in de verordening genoemde gewassen, aangevuld met beperkingen aanzien van de inzet van het geweer. In de provincie Noord-Holland zijn de grauwe gans, brandgans en kolgans in al hun verschijningsvormen vrijgesteld, omdat zij belangrijke schade veroorzaken aan gewassen, vee, bossen, visserij en wateren. Toegestaan zijn maatregelen die legfels verminderen en verjaging met ondersteunend afschot.

Ontheffing

Uitvoerders maken eerst gebruik van de beschikbare landelijke en provinciale vrijstellingen. Mochten deze met betrekking tot de vogelsoort, periode en/of middelen niet voldoende voorzien in effectief beheer, dan kan een ontheffing worden aangevraagd op basis van een faunabeheerplan (Bijlage 2). Deze ontheffing wordt in beginsel verleend aan een Faunabeheereenheid, die handelt overeenkomstig het daartoe vastgestelde en goedgekeurde faunabeheerplan. De Faunabeheereenheid kan de aan haar toegestane handelingen door een wildbeheereenheid of anderen laten voeren middels een machtiging. In de afgelopen beheerperiode zijn verschillende ontheffingen aangevraagd en verleend zoals weergegeven in Tabel 2.

TABEL 2a: De vrijstellingen en ontheffingen die in Noord-Holland verleend zijn binnen het Ganzenbeheerplan Noord-Holland 2015-2020. Periode geeft weer in welke tijd van het jaar de soorten worden beheerd.

NAAM	LOOPTIJD	DIERSOORT	MAATREGEL	PERIODE	WERKGEBIED
Besluit 13	1 april 2015 tot 3 maart 2020	grauwe gans, brandgans, Canadese gans, verwilderde gedomesticeerde gans en hybride gans	afschot/ populatiebeheer	1 maart t/m 31 oktober	FBE Noord-Holland
Besluit 14	3 april 2015 tot 3 maart 2020	grauwe gans, brandgans, Canadese gans, verwilderde gedomesticeerde gans en hybride gans	aan verjaging ondersteunend afschot/ schadebestrijding	1 mei t/m 31 juli	FBE Noord-Holland
Besluit 21	29 mei 2015 tot 3 maart 2020	grauwe gans, brandgans, Canadese gans, verwilderde gedomesticeerde gans en hybride gans	ruivangsten	1 mei t/m 31 juli	FBE Noord-Holland
Besluit 15	10 juni 2016 tot 3 maart 2020	grauwe gans, verwilderde gedomesticeerde gans en hybride gans	gebruik geweer binnen de afpalingskring	1 maart t/m 31 oktober	Eendenkooi de Hin
Besluit 46	12 februari 2016 tot 3 maart 2020	grauwe gans, verwilderde gedomesticeerde gans en hybride gans	gebruik geweer binnen de afpalingskring	1 maart t/m 31 oktober	Eendenkooi Westergeest
Besluit 37	4 oktober 2017 tot 3 maart 2020	grauwe gans, verwilderde gedomesticeerde gans en hybride gans	gebruik geweer binnen de afpalingskring	1 maart t/m 31 oktober	Eendenkooi Naardermeer
Besluit 51	29 januari 2016 tot 3 maart 2020	grauwe gans, brandgans, Canadese gans, verwilderde gedomesticeerde gans en hybride gans	koppelvormer- afschot/ populatiebeheer	1 februari t/m 31 maart	FBE Noord-Holland
Besluit 5	18 oktober 2015 tot 3 maart 2020	kolgans	aan verjaging ondersteunend afschot/ schadebestrijding	1 maart t/m 31 maart & 1 oktober t/m 31 oktober	0110, 0260, 0278, 0312, 0337, 0096, 0345, 0246, 0263, 0324, 0323, 0295, 0079, 0242, 0297, 0277, 0357, 0076, 0168, 0088
Besluit 43	1 november 2015 tot 28 februari 2017	grauwe gans, kolgans, brandgans, verwilderde gedomesticeerde gans en hybride gans	aan verjaging ondersteunend afschot/ schadebestrijding	1 november tot 1 maart	FBE Noord-Holland
Besluit 35	17 oktober 2016 tot 5 april 2018	grauwe gans, brandgans, Canadese gans, verwilderde gedomesticeerde gans en hybride gans	gebruik geweer binnen de afpalingskring	1 januari t/m 14 maart & 16 juni t/m 30 september	in samenhang met besluit 49 (2013), besluit 13 en besluit 51

TABEL 2b: De vrijstellingen en ontheffingen die in Noord-Holland verleend zijn binnen het Ganzenbeheerplan Noord-Holland 2015-2020. Periode geeft weer in welke tijd van het jaar de soorten worden beheerd.

NAAM	LOOPTIJD	DIERSOORT	MAATREGEL	PERIODE	WERKGEBIED
Provinciale vrijstelling	vanaf inwerkingtreding Wnb 1 januari 2017	grauwe gans, kolgans, brandgans, knobbelzwaan, verwilderde gedomesticeerde gans en hybride gans	nestbehandeling & directe schadebestrijding	1 januari t/m 31 december	FBE Noord-Holland
Provinciale opdracht	12 december 2018 tot 30 november 2024	nijlgans	omvang van de populatie nijlgans te beperken	1 januari t/m 31 december	FBE Noord-Holland
Landelijke vrijstelling	vanaf inwerkingtreding Wnb 1 januari 2017	Canadese gans	doden, vangen en opzettelijk verstoren t.b.v. gewasschade, actueel en dreigend	1 januari t/m 31 december	FBE Noord-Holland

Staat van instandhouding

Volgens nationale en internationale wetgeving mag de staat van instandhouding van alle beschermde vogels niet in een ongunstige staat komen. Om de staat van instandhouding te bepalen heeft de Europese Commissie voor soorten van de Habitatrichtlijn een methode ontwikkeld. Hoewel de Vogelrichtlijn de term 'gunstige staat van instandhouding' niet kent, kan uit artikel 2 van de Vogelrichtlijn wel een verplichting van algemene aard worden afgeleid. In een richtsnoer ('guidance document') uit 2008 over de toepassing van de Vogelrichtlijn stelt de Europese Commissie dat het begrip 'gunstige staat van instandhouding' impliciet vervat is in de vereisten van artikel 2 van de Vogelrichtlijn. Het is dan ook aannemelijk dat voor ganzen beschermd onder artikel 1 van de Vogelrichtlijn de borging van de gunstige staat van instandhouding een juridische verplichting is, die ook wordt geborgd door de Wet natuurbescherming. In dit faunabeheerplan wordt dan ook de wettelijke definitie van de staat van instandhouding aangehouden zoals beschreven in de Wnb.

Wettelijke definitie

Een soort bevindt zich volgens de Wnb in een 'gunstige staat van instandhouding' (artikel 1.1) wanneer:

1. uit gegevens over de populatiedynamiek blijkt dat de soort nog steeds levensvatbaar is in zijn natuurlijke habitat, en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven, en
2. het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden, en
3. er een voldoende grote habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden.

Schaal van gunstige staat instandhouding

Cruciaal is op welk schaalniveau de staat van instandhouding als randvoorwaarde voor vrijstelling, ontheffing of opdracht gehanteerd moet worden. Dit schaalniveau is op Europees niveau niet gedefinieerd. In een handreiking stelt de Europese Commissie voor om bij afwijking van het beschermingsregime rekening te houden met de staat van instandhouding op het niveau van de betreffende netwerkpopulatie (metapopulatie), met de beperking dat dit niet

landsgrensoverschrijdend geldt. Dat betekent dat voor de ganzen (voor zover het gaat om soorten die worden genoemd in Bijlage 1 van de Vogelrichtlijn) een beeld moet worden verkregen van de staat van instandhouding op landelijk niveau.

Soorten Vogelrichtlijn

Er is geen juridische staat van instandhouding vastgesteld voor individuele soorten van de Vogelrichtlijn, waaronder de ganzen vallen, buiten de Natura 2000-gebieden. De staat van instandhouding wordt bij deze soorten getoetst op basis van vier aspecten: populatie, verspreiding, leefgebied en toekomst (Ministerie van LNV, 2006). Deze vier aspecten worden ingedeeld in een van de drie categorieën: 'gunstig', 'matig ongunstig' en 'zeer ongunstig'. De aspecten leefgebied en toekomst worden door deskundigen beoordeeld. De aspecten populatie en verspreiding worden kwantitatief beoordeeld. Cruciaal is de grens tussen gunstig en matig ongunstig. Er zijn verschillende opvattingen over wanneer de toestand van een populatie niet meer gunstig ofwel matig ongunstig is. Voor dit rapport volgen we de wettelijke definitie zoals omschreven in Wnb artikel 1.1.

3.2 RUST- EN FOERAGEERGEBIEDEN

Gedeputeerde Staten hebben in april van 2007 het Begrenzingenplan Ganzenfoerageergebieden Noord-Holland vastgesteld (Provincie Noord-Holland 2007, Figuur 3). In dit plan is 6.080 hectare rondom Natura 2000-gebieden begrensd in de regio's Zeevang (2.121 ha), Waterland-Oost (2.497 ha) en de Vechtstreek (1.462 ha), waar alle (trek)ganzen de rust wordt verzekerd tussen 1 november en 1 april, 1 mei (bij aanwezigheid brandgans) en 1 juni (bij aanwezigheid rotgans). Beheer en schadebestrijding is binnen de rust- en foerageergebieden in deze periode niet toegestaan op beschermde ganzensoorten. Beheer of schadebestrijding op andere soorten mag alleen wanneer de beschermde ganzensoorten binnen de aangewezen rust- en foerageergebieden niet verstoord worden. Grondgebruikers binnen een rustgebied krijgen 100% van de getaxeerde schade vergoed en ontvangen een subsidie van BIJ12-Faunazaken. De provincie heeft het voornemen om de rust- en foerageergebieden opnieuw te begrenzen en voort te zetten onder de naam rustgebieden. De provincie heeft met het aanwijzen van rust- en foerageergebieden invulling gegeven aan het rustgebiedenbeleid. Gedurende de wintermaanden is een aanvullende maatregel van toepassing: de 'winterrust'. Basis van deze winterrust is dat

er gedurende de winterperiode (1 november tot 1 maart) in de gehele provincie Noord-Holland geen grauwe gans, brandgans en kolgans mag worden gedood. Er is een uitzondering van gronden met kwetsbare gewassen waar wel verjaagd mag worden eventueel met ondersteunend afschot, en de Schiphol-zone. Klop en Gundelach (2014) hebben in een evaluatie van de ganzenrust- en foerageergebieden in samenhang met de Natura 2000-gebieden in Noord-Holland geconcludeerd dat deze gebieden qua ligging en oppervlakte voldoende zijn om te voldoen aan de internationale verantwoordelijkheid voor trekvogels.

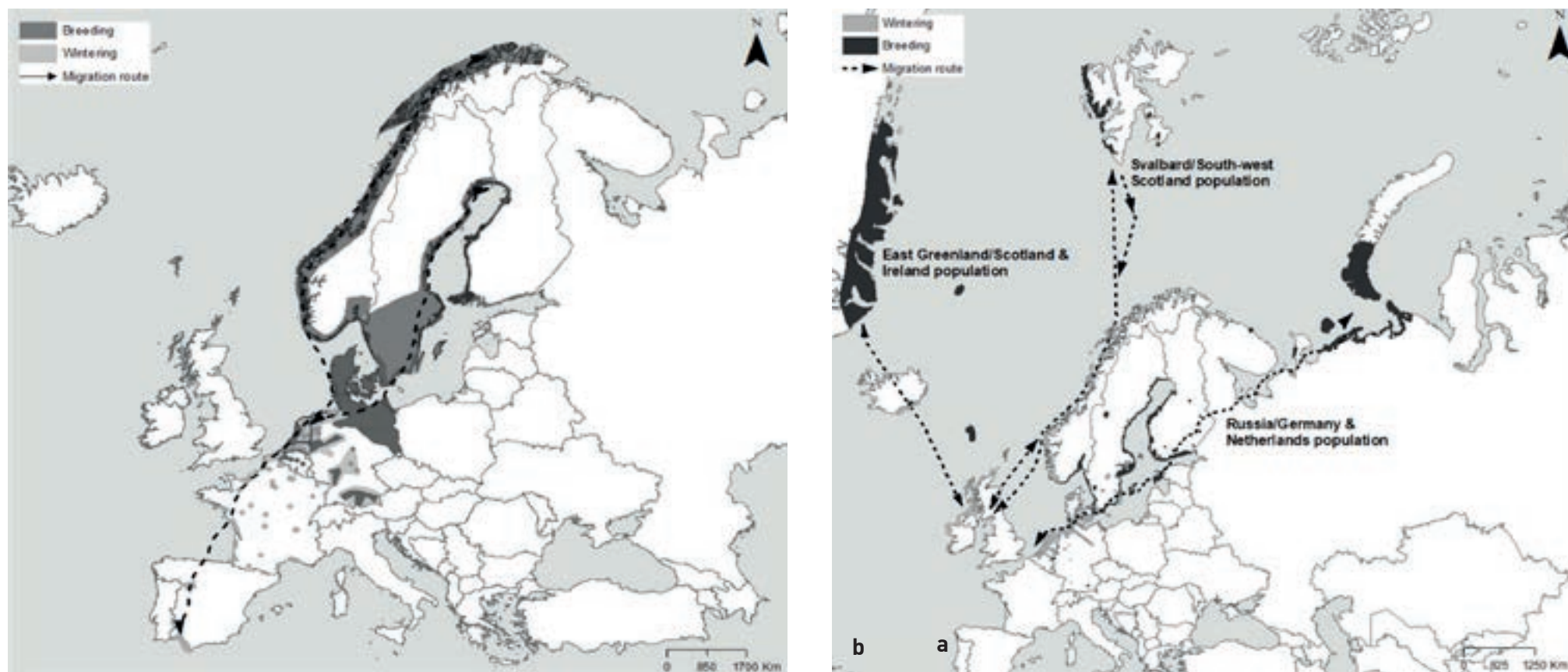
FIGUUR 3: Aangewezen rust- en foerageergebieden voor ganzen gelegen in Noord-Holland (bron: Provincie Noord-Holland).

3.3 TREKGANZEN

Nederland is een belangrijk overwinteringsgebied voor ganzen. Bijna nergens in Europa komen 's winters zoveel ganzen bijeen als in Nederland. Van verschillende soorten verblijft meer dan de helft tot meer dan driekwart van de gehele Europese populatie gedurende

enige tijd in ons land. Nederland draagt daardoor een grote internationale verantwoordelijkheid in het garanderen van een duurzame staat van instandhouding van trek ganzen op basis van de Vogelrichtlijn. Zo is de trekvogel populatie van de grauwe gans verspreid over heel Europa. Nederland is samen met Noorwegen, Zweden, Finland, Denemarken, Duitsland, België,

Frankrijk en Spanje onderdeel van de migratieroute van de grauwe gans (Figuur 4a). De drie trekvogel populaties van de brandgans zijn verspreid over zowel Europa als Groenland, Svalbard en Rusland (Figuur 4b). De overwinteringsgebieden van de brandgans bevinden zich met name in IJsland, Noorwegen, Denemarken, Nederland en Noord-Duitsland.

FIGUUR 4: Jaarlijkse verspreiding en de belangrijkste migratieroutes van de trekvogel populatie grauwe gans (a) en brandgans (b) inclusief broeden (grijs) en overwinterende (lichtgrijs) gebieden, evenals gebieden die beide worden gebruikt tijdens de broed- en overwinteringsperiode (donkergrijs).

De kolgans heeft ten opzichte van de grauwe gans en de brandgans een significant groter leefgebied (Figuur 5). Zo komt de kolgans voor in grote delen van het noordelijk halfrond, in zowel Europa, Azië en Noord-Amerika. De Groenlandse populatie die op de Britse Eilanden

overwintert is gescheiden van de overwinteringspopulaties van de andere flyways. Tussen de flyways op het Europese en Aziatische continent wordt enige uitwisseling verondersteld (Figuur 5, weergegeven met gestippelde lijn).

FIGUUR 5: Jaarlijkse verspreiding en de belangrijkste migratieroutes van de kolgans.

Bescherming trekganzen

Sinds de invoering van de Wnb is rust niet meer vanzelfsprekend en het verontrusten van vogels niet meer verboden als dit geen wezenlijke invloed heeft op de staat van instandhouding. De grensoverschrijdende leefgebieden van trekganzen maken dat ganzen ook internationaal beschermd zijn en vallen naast nationale wetgeving ook onder Europese bescherming. Dit betekent dat de populaties trekvogels op een bevredigend niveau moeten worden gehouden zoals omschreven staat in de vereisten van artikel II, lid 1 van de AEWA, artikel 2 van het Verdrag van Bern en artikel 2 van de Vogelrichtlijn. De Vogelrichtlijn biedt trekvogels bescherming tijdens de trek naar hun broedgebieden en tijdens het broedseizoen. In Bijlage II van de Vogelrichtlijn staan de soorten ganzen genoemd waarop alle lidstaten waaronder Nederland de jacht kunnen openen, hieronder valt o.a. de grauwe gans en de Canadese gans (groot/klein). In Europa is in de meeste lidstaten, waaronder Nederland, het doden van de grauwe gans, brandgans en kolgans niet toegestaan in de periode 1 februari tot medio augustus. Echter, als er in dit seizoen sprake is van schade, dan mag er worden afgeweken van dit voorschrift¹ om deze schade te bestrijden.

1 Dit is de zogenaamde 'derogatie'; een toestemming van de EU om onder bepaalde voorwaarden van een vastgestelde norm af te wijken

4. | SOORT BESCHRIJVING

4. | SOORT BESCHRIJVING

4.1 BRANDGANS *Branta leucopsis*

Brandganzen broeden van origine niet in Nederland, maar kwamen vanuit Rusland naar Nederland en Duitsland om te overwinteren. Sinds de jaren '80 heeft de brandgans zich in Nederland en omliggende landen ook gevestigd als broedvogel, waarschijnlijk grotendeels vanuit ontsnapte tamme dieren (Meininger & Van Swelm 1994; Lensink 1996). Sindsdien zijn de aantallen sterk toegenomen. De in Nederland broedende brandganzen zijn standganzen: zij verwijderen zich buiten het broedseizoen tot enkele tientallen kilometers van hun broedplaatsen, maar kennen geen wintertrek (Van der Jeugd e.a. 2006). Een deel van de in Nederland geboren brandganzen emigreert permanent naar de Russische broedgebieden om daar te broeden (Van der Jeugd 2013). Een groot deel van de standganzenpopulatie in Noord-Holland bestaat uit hybride brandganzen, waarbij de hybride gans voornamelijk de uiterlijke kenmerken van de brandgans heeft. Nederlandse brandganzen ruien hun slagpennen (juni/juli) op de grens van grote wateren en aanliggende goede voedselgebieden. In deze periode kunnen ze niet vliegen en zijn ze kwetsbaar. Vanaf oktober komen grote groepen arctische broedvogels naar Nederland. Vanaf oktober lossen de lokale vogels op in deze groepen van elders. Brandganzen eten met name gras en andere groene plantendelen.

Branta leucopsis

4.2 GRAUWE GANS

Anser anser

De grauwe gans is met elf jaar (in bejaagde populaties zoals in Nederland is dit slechts drie à vier jaar) een langlevende vogelsoort die voor zijn levensduur tamelijk grote legsels van vier tot zeven eieren produceert (Cramp & Simmons 1977; Schekkerman e.a. 2000; Fox e.a. 2010). De standvogelpopulatie van grauwe ganzen is de meest omvangrijke populatie ganzen in Nederland. Grauwe ganzen komen als broedvogel met name voor in de kustprovincies. Daarnaast overwinteren trekkende grauwe ganzen uit Scandinavië en Oost-Europa in belangrijke mate in West-Europa, waaronder Nederland. Deze vogels gebruiken binnen hun trekweg vooral vaste pleisterplaatsen die zich met name in de kustprovincies bevinden. Een aantal belangrijke pleisterplaatsen liggen in Noord-Holland, met name in het voorjaar (Voslamber e.a. 1993; Powolny e.a. 2018). De standganzen leggen voor de vleugelrui van eind mei tot eind juni soms grote afstanden af naar speciale ruiplaatsen elders in Nederland, waar ze ongestoord en met voldoende voedselaanbod de kwetsbare ruiperiode doormaken. Broedvogels met jongen volbrengen de slagpenrui op of nabij broedplaatsen. Vogels zonder jongen en sub-adulten kunnen zich op gemeenschappelijke ruiplaatsen concentreren.

Dergelijke groepen bevinden zich op grotere wateren in Noord-Holland.

Grauwe ganzen zijn planteneters en hebben een gevarieerd dieet van natuurlijke voedselbronnen en voedsel dat in cultuurland beschikbaar is. Daar zijn de vogels vooral te vinden op grasland. Vanaf de nazomer (al naar gelang de beschikbaarheid) foerageren ze ook veelvuldig

op oogstresten, in de vorm van graanstoppels, bieten- en aardappelresten en maisstoppels. Ingezaaide graanpercelen worden eveneens benut, vooral als deze ten opzichte van gras een meer profijtelijke voedselbron vormen (vooral in perioden van koud weer). Gedurende de ruiperiode of op en/nabij broedkolonies, foerageren ruiende ganzen hoofdzakelijk vanuit het water op riet. Met name de

jonge scheuten waterriet worden hierbij op grote schaal gegeten. Grauwe ganzen zijn minder selectief dan bijvoorbeeld brandganzen, en kunnen met hun grote snavel en grote lichaam een ruimere selectie van planten aan. Ze graven ook worteldelen uit. De grauwe gans broedt de laatste jaren ook in minder optimale broedlocaties zoals parken, klaverbladen en slootrandjes (Voslamber 2011).

Anser anser

4.3 CANADESE GANS

Branta canadensis & *Branta hutchinsii*

Canadese ganzen komen oorspronkelijk uit Noord-Amerika. Hoewel trans-Atlantische dwaalgasten in Nederland zijn vastgesteld (kleine Canadese gans van de ondersoort *hutchinsii*) zijn de Canadese stand ganzen in Nederland uitsluitend dieren die niet op eigen kracht, maar door menselijk handelen hier zijn gekomen. In de negentiende eeuw is de grote Canadese gans op de Britse Eilanden geïntroduceerd en later ook in Scandinavië (Cramp & Simmons 1977). De gevestigde ganzen hebben zich snel vermenigvuldigd en zijn uitgegroeid tot een populatie die zich in heel Europa heeft verspreid. De grote Canadese gans

is niet snel bang van mensen, net zoals de oorspronkelijke populaties in Noord-Amerika (Mowbray e.a. 2002) en is ook succesvol in het stedelijk groen. De grote Canadese gans is 55–110 centimeter groot en weegt 2,0–6,5 kilo; hiermee is hij de grootst voorkomende ganzensoort in Nederland.

Grote en kleine Canadese ganzen eten gras, wortelstokken en zaden. Ze broeden een keer per jaar en leggen meestal vijf of zes eieren. Deze gans broedt vaak in losse kolonies; daardoor treedt ook in de broedtijd veelal groepsvorming op. Buiten de broedtijd leven Canadese ganzen in grote groepen, vaak samen met andere ganzen. Canadese ganzen vertonen zwerfgedrag en trekken mogelijk over langere afstanden voor de ruitrek.

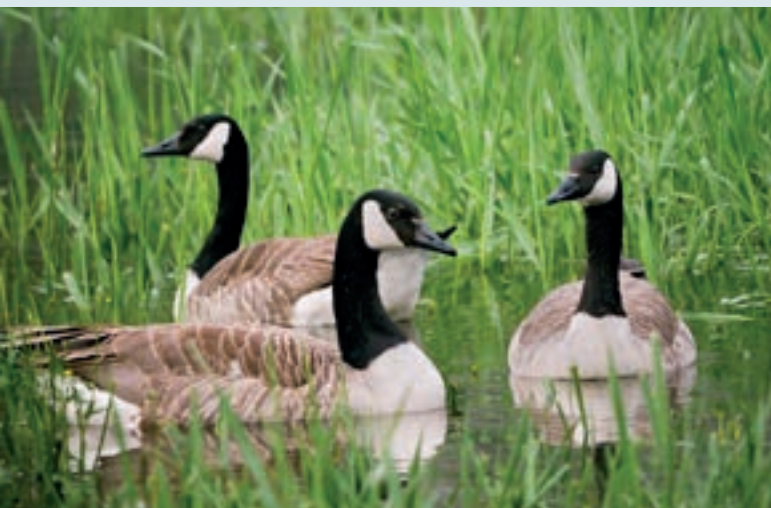
De taxonomie (wetenschappelijke indeling en naamgeving) van de Canadese gans is complex omdat ondersoorten veel op elkaar lijken. In Nederland wordt er onderscheid gemaakt tussen de grote Canadese gans (*Branta canadensis*) en de kleine Canadese gans (*Branta hutchinsii*). Dit faunabeheerplan heeft betrekking op beide. De kleinste Canadese gans (*B. hutchinsii minima*) is een ondersoort van de kleine Canadese gans, maar wordt in tegenstelling tot de kleine Canadese gans wel als exoot beschouwd en is dus niet beschermd onder de Wnb. Voor het gebruik van het geweer als middel in faunabeheer is voor exoten en verwilderde diersoorten een provinciale opdracht nodig.

TOELICHTING

Er zijn verschillende Canadese ganzen in Nederland en zij zijn op verschillende wijzen beschermd.

De 'Canadese gans' is in het Besluit natuurbescherming landelijk vrijgesteld. Hieronder vallen enkel de soorten *Branta canadensis* (grote Canadese gans) en *B. hutchinsii hutchinsii* (Richardsons Canadese gans), een ondersoort van de kleine Canadese gans (*Branta hutchinsii*). In Nederland komt nog een ondersoort voor van de kleine Canadese gans, namelijk de kleinste Canadese gans (*B. hutchinsii minima*). Deze soort komt in ons land meer voor dan Richardsons Canadese gans, maar is niet beschermd, aangezien niet aangegeven is dat deze gans het grondgebied van de Europese Unie ooit op eigen kracht heeft bereikt. De kleinste Canadese gans is daarmee niet beschermd en hoefde daarom niet te worden vrijgesteld, maar kan op grond van dit plan wel worden beheerd.

Branta canadensis

Branta hutchinsii

4.4 KOLGANS

Anser albifrons

Kolganzen broeden van oorsprong niet in Nederland maar in Noord-Rusland, arctisch Canada, Zuidwest-Alaska en West-Groenland. De in Nederland overwinterende kolganzen komen vrijwel uitsluitend uit het uiterste noorden van Rusland. Slechts een klein aantal broedt ook in Nederland. De in ons land broedende vogels verblijven het hele jaar op en rond de broedplaats. In de winter krijgen ze gezelschap van grote groepen overwinteraars (Van Roomen e.a. in serie). In het verleden overwinterden deze arctische broedvogels vooral tussen december en februari in Nederland, de laatste jaren is de gangbare periode oktober-maart.

De kolgans eet echter, net als de grauwe gans, voornamelijk eiwitrijk gras. Kolganzen worden zodoende vooral foeragerend op grasland aangetroffen. Na de oogst bezoeken ze ook percelen met resten van mais, aardappelen en suikerbieten, net als percelen met ingezaaid wintergraan en koolzaad (deze laatste twee vooral in een periode met lage temperaturen). In de nawinter en het vroege voorjaar zoeken kolganzen ook vaak geïnundeerde graslandpercelen op, en foerageren ze op ondergrondse worteldelen.

Anser albifrons

5. | POPULATIE: GROOTTE & ONTWIKKELING

5. | POPULATIE: GROOTTE & ONTWIKKELING

5.1 BRANDGANS

De aantalsontwikkeling en verspreiding van de vier ganzensoorten worden beschreven voor drie periodes binnen het jaar: broedtijd, de zomer (gebaseerd op de tellingen in juli) en het winterhalfjaar.

Broedpopulatie

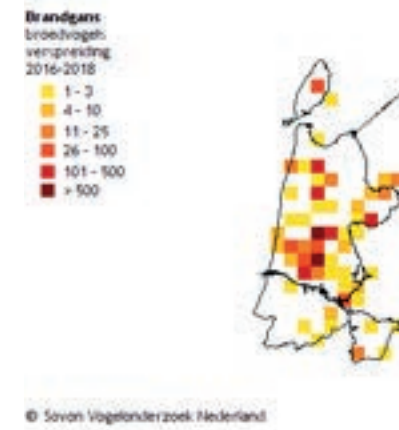
De grootste aantallen broedende brandgans vinden we in Noord-Holland in gebieden met een combinatie van voedselrijk kortgrazig grasland, open water en moeras. Concentratiegebieden zijn de Zaanstreek (met name Wormer- en Jisperveld), het Alkmaardermeergebied, de Eilandspolder en de Oostelijke Vechtplassen (Schekkerman e.a. 2020; Van der Winden & Dreef 2019). Ook de IJsselmeerkust is goed bezet; hier bieden riet en ruigtes zowel binnendijs (oude dijkdoorbraken en veenkreeken) als buitendijs (vooroevers, dijkvoetvegetatie) geschikte broedplaatsen. Elders in de provincie bieden waterbergingen en natuurontwikkelingsgebieden gunstige broedomstandigheden, zoals ten noorden van Schagen, bij het Amstelmeer en op Texel (Figuur 6 en 7).

Volgens het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM) groeide de Nederlandse broedpopulatie in de periode 1990-2017 met gemiddeld 27% per jaar (Figuur 8 en 9). De laatste tien jaar is de mate van groei weer afgenomen, maar de brandgans is in deze periode nog steeds de snelst toenemende ganzensoort in Nederland (19% per jaar). De indexgrafiek van Sovon laat in 2016 en 2017 een mogelijke stabilisatie of terugval zien van zowel de Nederlandse broedpopulatie (Figuur 8) als de Noord-Hollandse broedpopulatie (Figuur 9), het is echter nog te vroeg om te bepalen of deze stabilisatie/afname doorzet. In 2005 werd het Noord-Hollandse broedbestand geschat op ruim 900 paren (Van der Jeugd e.a. 2006), en in 2009 op meer dan 1.200 (Scharringa e.a. 2010). Op basis van steekproeven uit het Broedvogel Monitoring Project (BMP) zou dit aantal ondanks de afnemende groeiratio in 2019 rond de 4.000-5.000 liggen.

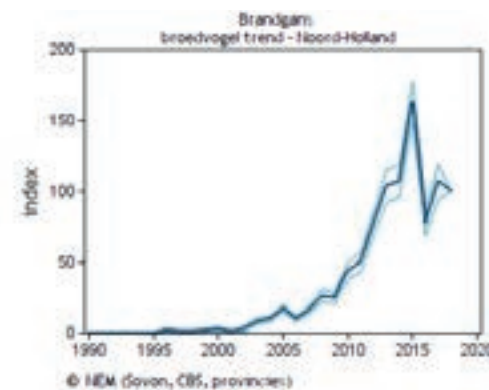
FIGUUR 6: Relatieve dichtheid van broedparen brandganzen, periode 2016-2018, in Nederland (bron: Sovon).

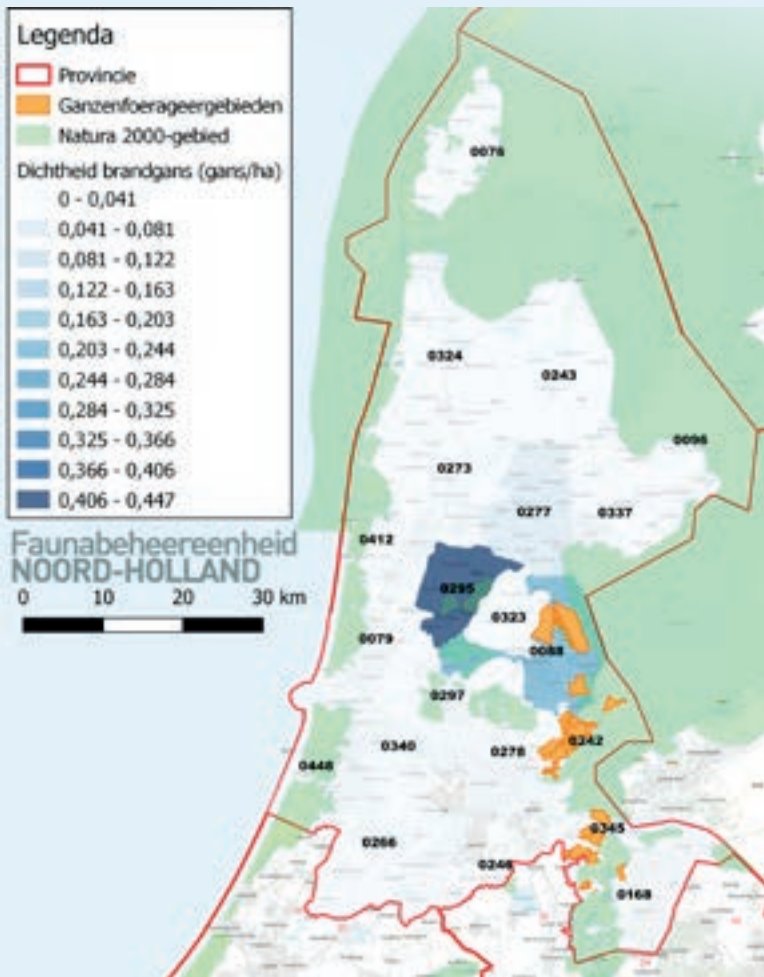
FIGUUR 7: Relatieve dichtheid van broedparen brandganzen, periode 2016-2018, in Noord-Holland (bron: Sovon).

FIGUUR 8: Geïndexeerde trend van de brandganzen als broedvogel in Nederland, periode 1990-2018 (bron: Sovon). Referentiejaar 1990 = 0.

FIGUUR 9: Geïndexeerde trend van de brandganzen als broedvogel in Noord-Holland, periode 1990-2018 (bron: Sovon). Referentiejaar 1990 = 0.

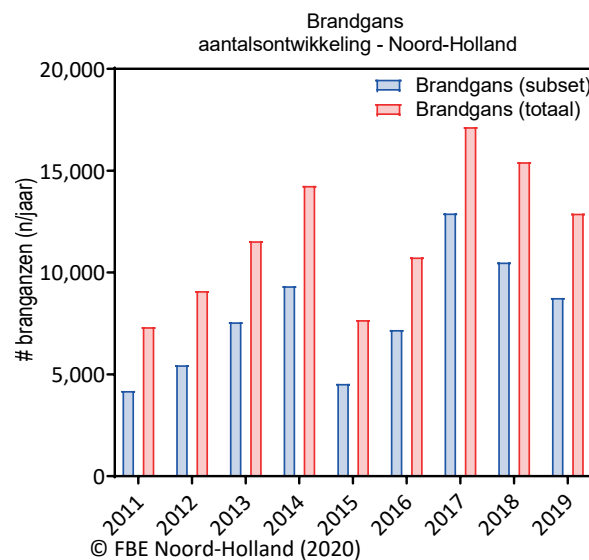
FIGUUR 10: Dichtheid van brandgans in gans/ha, juli 2019 weergegeven per WBE (Bron FBE juli-telling 2019).

Zomerpopulatie

Brandgans zijn net als de kolgans en Canadese gans gedurende de zometelling in juli nog bezig met de vleugelrui. Ze concentreren zich dan in gebieden waar voedselrijk kortgrazig grasland grenst aan water dat als toevluchtsoord dient bij gevaar (de vogels kunnen tijdens de rui niet vliegen). De verspreidingskaart van Figuur 10 laat zien dat grote concentraties brandgans in deze periode vooral aanwezig zijn in de Zaanstreek, de Eilandspolder en bij Schagen. Een groot deel van de standganzenpopulatie brandgans blijkt echter hybride gansen te betreffen, voornamelijk de Canadese gans x brandgans kruising worden bij ruivangsten en schadebestrijding waargenomen. In Castricum ruit jaarlijks een lokale populatie van 330-430 vogels op gazons bij dorpsvijvers; deze ontbreken in de cijfers omdat

bebouwde kommen niet worden geteld (Schekkerman e.a. 2020).

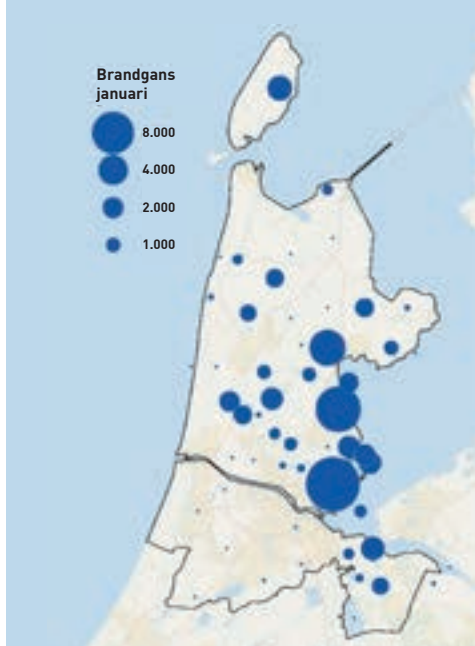
De jaarlijkse door de FBE Noord-Holland gecoördineerde juli-tellingen in Noord-Holland worden in twee datasets weergegeven. Het totaal is de onbewerkte 'ruwe data' waarin alle getelde telgebieden zijn meegenomen (meestal ruim 400 telgebieden). De subset bevat de bewerkte 'volledige reeksen' die bestaan uit de telgebieden die sinds 2011 doorlopend, zonder afwijking, geteld zijn. Dit zijn er in totaal 156. De aantalsontwikkeling op basis van de juli-tellingen laten voor de brandgans flinke jaarlijkse schommelingen zien (Figuur 11), met een stijgende trend die echter na 2017 verandert in een afname (Gommer e.a. 2019). De zomerpopulatie bestaat volgens deze tellingen nu uit zo'n 13.000 brandgans (Schekkerman e.a. 2020; Gommer e.a. 2019).

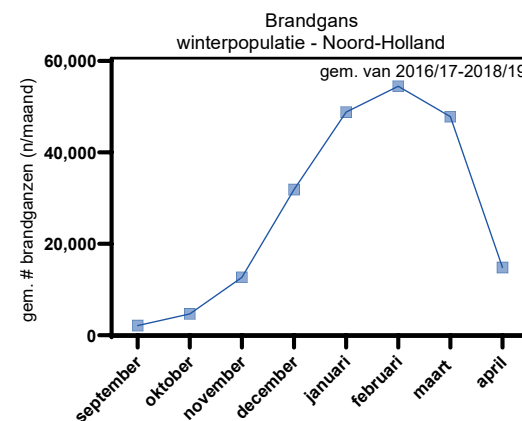
FIGUUR 11: Aantalsontwikkeling brandgans in Noord-Holland op basis van de FBE-tellingen. Weergegeven zijn het totale aantal getelde brandgans en de subset (156 Sovon-telgebieden jaarlijks volledig geteld), periode 2011-2019 (bron: Faunabeheereenheid Noord-Holland, 2020).

Winterpopulatie

In de loop van het najaar wordt de Noord-Hollandse broedpopulatie aangevuld met enkele tienduizenden brandganzen uit broedgebieden in Rusland en rond de Oostzee. Het zwaartepunt van de winterverspreiding ligt in het oosten van de provincie, in de graslanden van Waterland, Zeevang en Koggenland (Figuur 12). Ook in het Alkmaardermeergebied, de Eilandspolder, rondom Schagen en op Texel pleisteren dan aanzienlijke aantallen. De brandganzen komen vooral aan in november en december; de seizoenpiek wordt relatief laat bereikt, in februari. Daarna vindt een snelle afname plaats. De laatste jaren blijven brandganzen echter vaak in het voorjaar langer in de Noord-Hollandse graslanden hangen, en pleisteren zelfs in mei nog duizenden vogels. Ook de aantallen overwinterende brandganzen zijn zowel nationaal als op provinciaal niveau sterk gestegen (Figuur 14 en 15). In de monitoringsgebieden bedroeg de toename sinds seizoen 1998/1999 een factor achttien (17% per jaar). In de laatste tien jaar verloopt de groei trager, met 13% per jaar. In de monitoringsgebieden van Sovon gelegen in Noord-Holland zijn in het seizoen 2018/19 gedurende het seizoensmaxima c.a. 54.500 brandganzen waargenomen. In de afgelopen drie jaar worden door Sovon in de monitoringsgebieden van Noord-Holland de meeste brandganzen in februari waargenomen (Figuur 13). In de winterperiode bestaat de populatie brandganzen uit zowel stand- als trekganzen. Ongeveer 15-20% van de winterpopulatie bestaat uit standganzen.

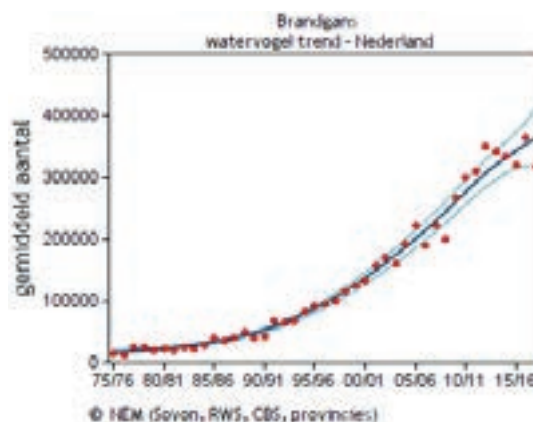

FIGUUR 12: Verspreiding van brandganzen in Noord-Holland in januari, periode 2013-2017. Weergegeven zijn de gemiddelde aantallen per hoofdtegebied (Noot: herdrukt uit Schekkerman e.a. 2020).

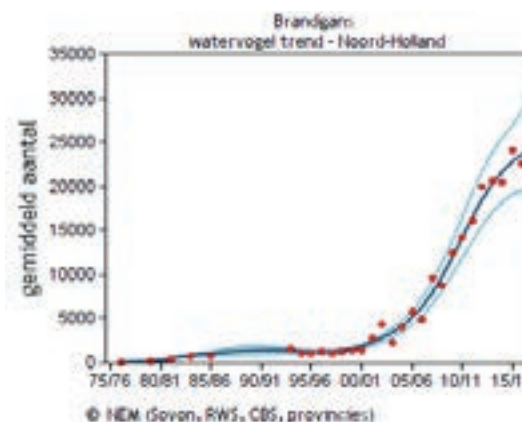

© FBE Noord-Holland (2020)

FIGUUR 13: Het gemiddeld aantal waargenomen brandganzen in de monitoringsgebieden van Sovon gelegen in Noord-Holland gedurende de winterperiode van 2016/17 t/m 2018/19 (bron: Sovon watervogeltelling)

FIGUUR 14: Aantalsontwikkeling van de brandganzen als watervogel in Nederland, periode 1975-2017 (bron: Sovon). Gebaseerd op het Meetnet Watervogels van september t/m mei (seizoensgemiddelde).

FIGUUR 15: Aantalsontwikkeling van de brandganzen als watervogel in Noord-Holland, periode 1975-2017 (bron: Sovon). Gebaseerd op het Meetnet Watervogels van september t/m mei (seizoensgemiddelde).

Staat van Instandhouding

In Nederland is de staat van instandhouding van de brandgans, als broedvogel en niet-broedvogel, door Sovon op alle vlakken (populatie, verspreiding, leefgebied en toekomst) gunstig beoordeeld. De landelijke en provinciale populatietrend is dan ook sterk gestegen sinds 1990 en de brandgans komt in acht provincies broedend voor. Door de natuurontwikkeling van de afgelopen jaren is er voldoende leefgebied en door de intensivering van de landbouw zijn de graslanden van hoge kwaliteit. Het toekomstperspectief is ook positief, aangezien natuur steeds verder wordt ontwikkeld.

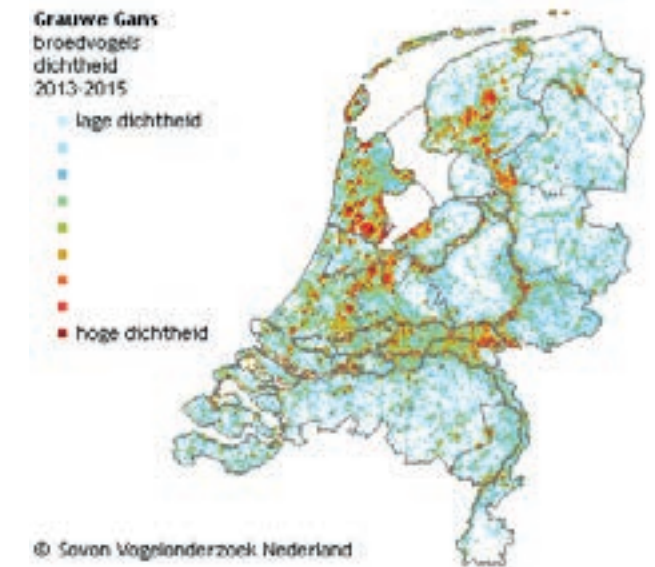
5.2 GRAUWE GANS

Broedpopulatie

De grauwe gans is als broedvogel in Noord-Holland wijdverspreid. Hij komt nagenoeg overal in de provincie voor, maar de broeddichtheden zijn laag in stedelijk gebieden (Amsterdam, IJmond), grootschalige akkerbouwgebieden (Haarlemmermeer, Wieringermeer) en droogmakerijen met smalle poldersloten (Schermer, Beemster). De hoogste dichtheden broeden in de moerassen en natte graslanden van Laag-Holland, de Vechtplassen, het Zwanenwater en natte gebieden in de polders van Texel en rond het Amstelmeer (Figuur 16 en 17). Hier vinden ze de geprefereerde combinatie van voedselrijk kortgrazig grasland (foerageergebied, ook voor de jongen), ruigte (nestplaatsen) en open water (veiligheid, deels ook foerageergebied vanwege riet). De voorkeur voor veiligheid (open water en riet) is ook gedurende de ruiperiode sterk aanwezig. Hierdoor ontstaat een zeer hoge graasdruk in de maanden mei en juni op het aanwezige riet. De plassen van onder andere de Vechtstreek hebben hieronder sterk te lijden.

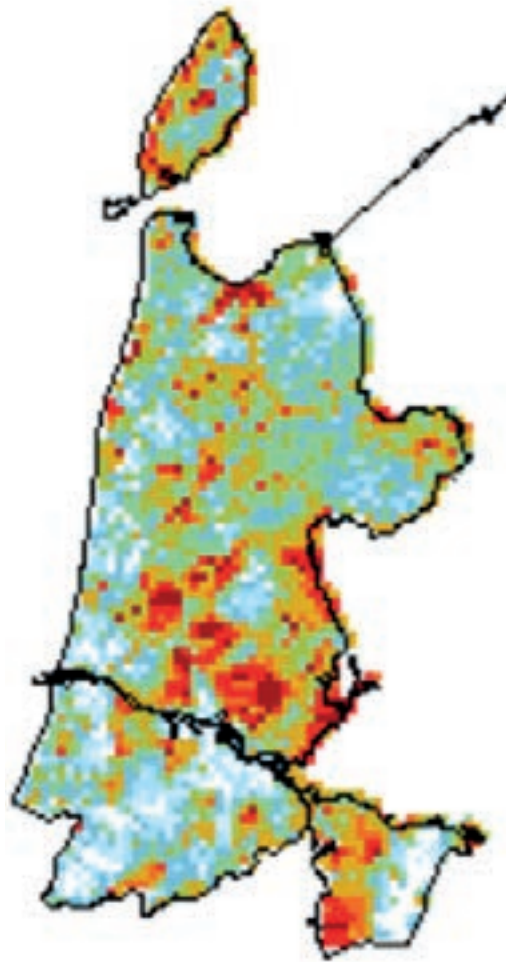
Grauwe ganzen ontbraken een groot deel van de vorige eeuw als broedvogel in Nederland. Van oorsprong zijn grauwe ganzen inheemse broedvogels die in de eerste helft van de twintigste eeuw zijn uitgestorven door ontginning van moerassen en bejaging. In de jaren zeventig hebben ze zich (door herintroductie) weer gevestigd (Lensink e.a. 2013) en rond 1990 broedden er 90-120 paren in Nederland. Daarna volgde een exponentiële toename; rond 2005 werd het aantal paren geschat op zo'n 3900, en rond 2009 op 5000-7000 (Van der Jeugd e.a. 2006; Scharringa e.a. 2010). Sinds c.a. 2010 groeit de populatie in een afvlakkend tempo (Figuur 18 en 19).

Berekend over de periode 1990-2018 bedroeg de gemiddelde toename in Noord-Holland 20% per jaar, iets sneller dan het landelijk gemiddelde (16% per jaar). In de laatste tien jaar loopt de toename in Noord-Holland in de pas met de landelijke trend: 12% per jaar. Op basis van deze cijfers zal het huidige aantal broedparen in de provincie tussen 14.000 en 19.000 liggen.

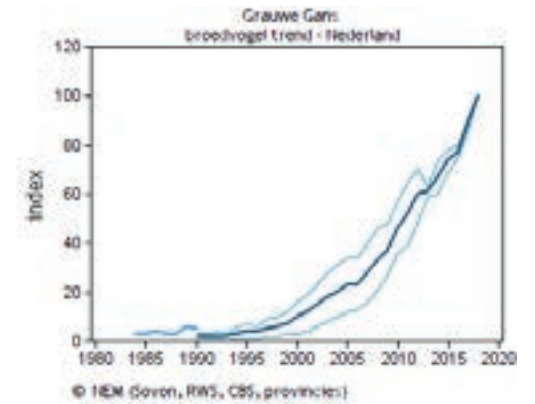

FIGUUR 16: Relatieve dichtheid van broedparen grauwe ganzen, periode 2013-2015, in Nederland (bron: Vogelatlas).

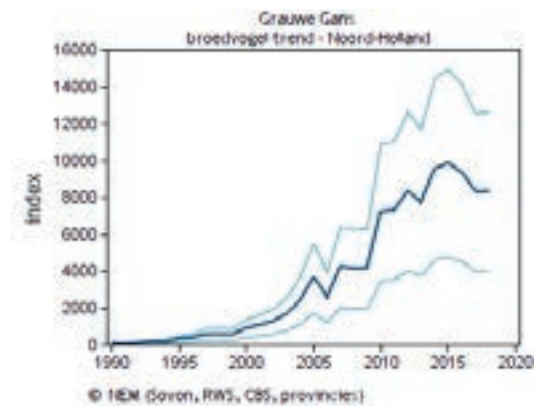

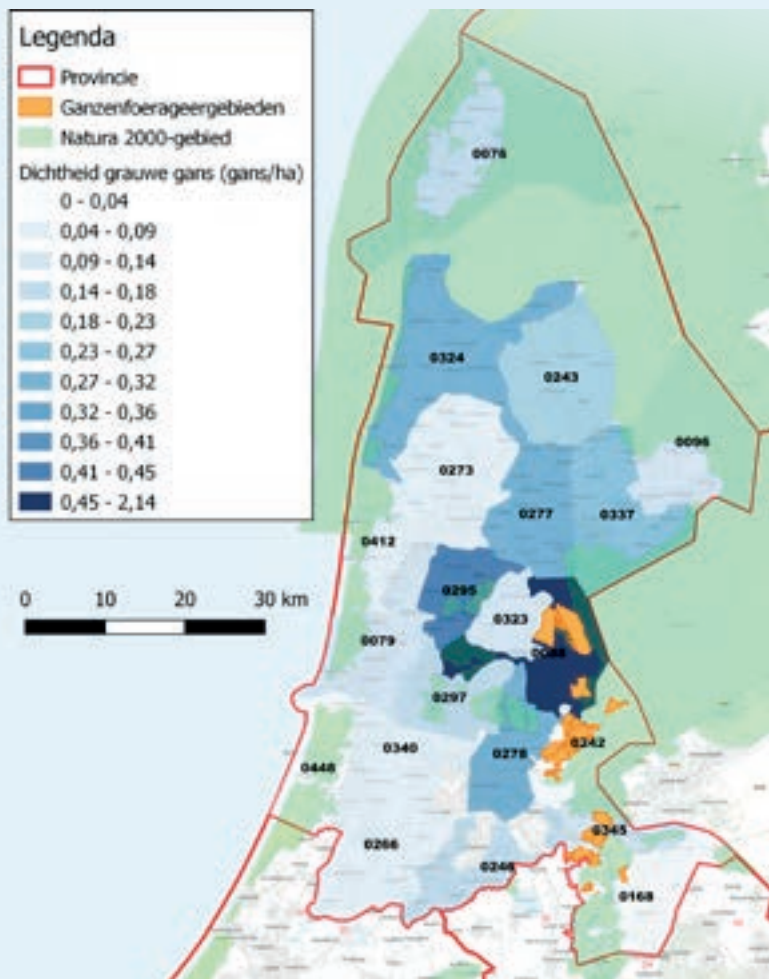
FIGUUR 17: Relatieve dichtheid van broedparen grauwe ganzen, periode 2013-2015, in Noord-Holland. Weergegeven zijn relatieve dichtheden van laag (lichtblauw) naar hoog (donkerrood) (bron: Vogelatlas).

FIGUUR 18: Geïndexeerde trend van de grauwe gans als broedvogel in Nederland, periode 1990-2018 (bron: Sovon). Referentiejaar 1990 = 0.

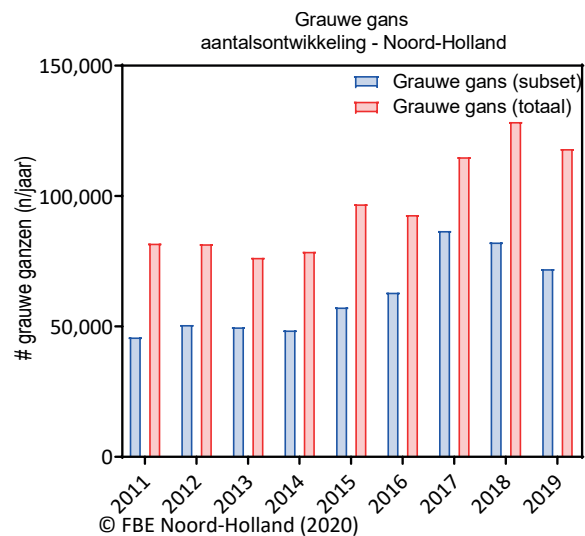
FIGUUR 19: Geïndexeerde trend van de grauwe gans als broedvogel in Noord-Holland, periode 1990-2018 (bron: Sovon). Referentiejaar 1990 = 0

FIGUUR 20: Dichtheid van grauwe ganzen in ganzen/ha, juli 2019 weergegeven per WBE (Bron FBE juli telling 2019).

Zomerpopulatie

In juli, na het broedseizoen en de ruiperiode, bevinden grauwe ganzen zich in grote lijnen nog op dezelfde plekken in de provincie als tijdens het broedseizoen, maar hebben veel vogels zich wel verplaatst van de broedplaatsen naar nabijgelegen graslanden (Figuur 20). Zwaartepunten van de verspreiding liggen vooral in Laag-Holland (bij deze soort inclusief de droogmakerijen), op Texel, ten noorden van Schagen, op Wieringen, rond Spaarndam en in de Vechtstreek. Grootschalige akkerbouwgebieden (maïs/graaan en vollegroentel) zijn in de zomerperiode relatief dun bezet; hier trekken de ganzen pas na de oogst naartoe, vanaf augustus.

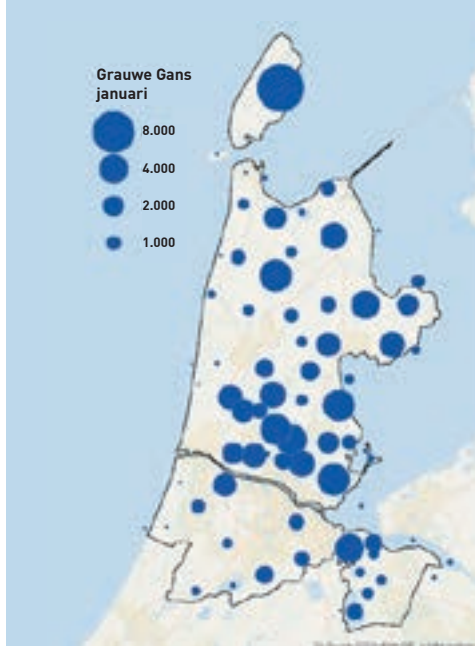

De jaarlijkse door de FBE Noord-Holland gecoördineerde juli-tellingen in Noord-Holland worden in twee datasets weergegeven. Het totaal is de onbewerkte 'ruwe data' waarin alle getelde telgebieden zijn meegenomen (meestal ruim 400 telgebieden). De subset bevat de bewerkte 'volledige reeksen' die bestaan uit de telgebieden die sinds 2011 doorlopend, zonder afwijking, geteld zijn. Dit zijn er in totaal 156. De aantalsontwikkeling op basis van de juli-tellingen laten voor de periode 2011-2019 zien dat het aantal grauwe ganzen in juli toegenomen is met gemiddeld 8% per jaar. Deze toename in de aantalsontwikkeling is sinds 2017 gekanteld naar een afname. Sinds 2017 neemt het aantal ganzen jaarlijks weer af. Het aantal grauwe ganzen geteld in juli van 2019 (inclusief de jongen van het jaar) ligt rond de 120.000 (Figuur 21).

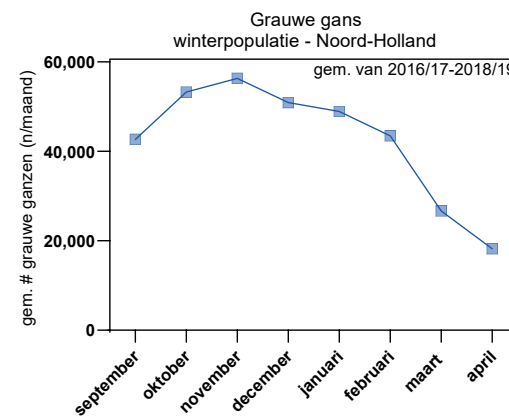
FIGUUR 21: Aantalsontwikkeling grauwe gans in Noord-Holland op basis van de FBE-tellingen. Weergegeven zijn het totale aantal getelde Canadese ganzen en de subset (156 Sovon-telgebieden jaarlijks volledig geteld), periode 2011-2019 (bron: Faunabeheereenheid Noord-Holland, 2020).

Winterpopulatie

De grauwe gans komt in de winter verspreid over de gehele provincie voor (Figuur 22). In de afgelopen dertig jaar nam net als gedurende de zomer, ook in de winter het aantal grauwe ganzen in de provincie sterk toe (met uitzondering van de laatste jaren). Op basis van het seizoensgemiddelde in de monitoringsgebieden bedroeg de toename sinds 1990 gemiddeld 10% per jaar; in totaal is dat een factor vijftien (Figuur 24 en 25). Berekend over de afgelopen twintig jaar was dit nog steeds 11% per jaar, maar de meest recente tien seizoenen nog maar 5% per jaar. De toename vlakt dus af, en in de laatste winterseizoenen, vanaf 2014/2015, lijken de aantallen zelfs iets te dalen. In de monitoringsgebieden van Sovon gelegen in Noord-Holland zijn in het seizoen 2018/19 gedurende de seizoensmaxima c.a. 64.000 grauwe ganzen waargenomen. In de afgelopen drie jaar worden door Sovon in deze monitoringsgebieden de meeste grauwe ganzen nog voor december waargenomen (Figuur 23). In de winterperiode bestaat de populatie grauwe ganzen uit zowel stand- als trek ganzen. Ongeveer 50-60% van de winterpopulatie bestaat uit stand ganzen.

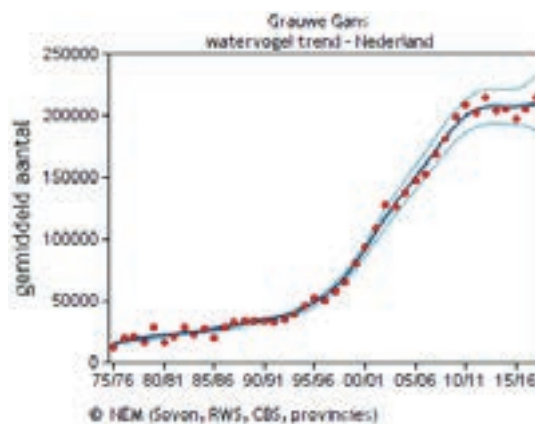

FIGUUR 22: Verspreiding van grauwe ganzen in Noord-Holland, januari 2013-2017. Weergegeven zijn de gemiddelde aantallen per hoofdteelgebied (noot: herdrukt uit Schekkerman e.a. 2020).

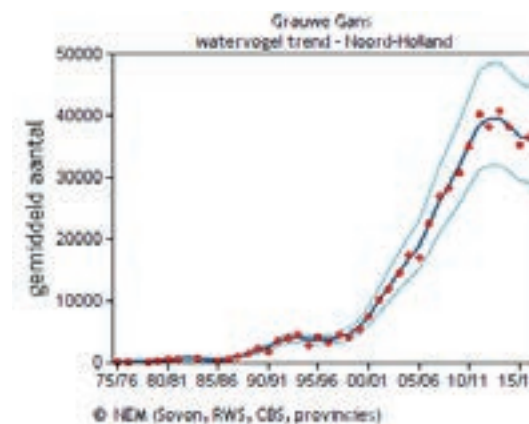
© FBE Noord-Holland (2020)

FIGUUR 23: Het gemiddeld aantal waargenomen grauwe ganzen in de monitoringsgebieden van Sovon gelegen in Noord-Holland gedurende de winterperiode van 2016/17 t/m 2018/19 (bron: Sovon watervogeltelling)

FIGUUR 24: Aantalontwikkeling van de grauwe gans als watervogel in Nederland, periode 1975-2017 (bron: Sovon).

Gebaseerd op Meetnet Watervogels van september t/m april (seizoensgemiddelde).

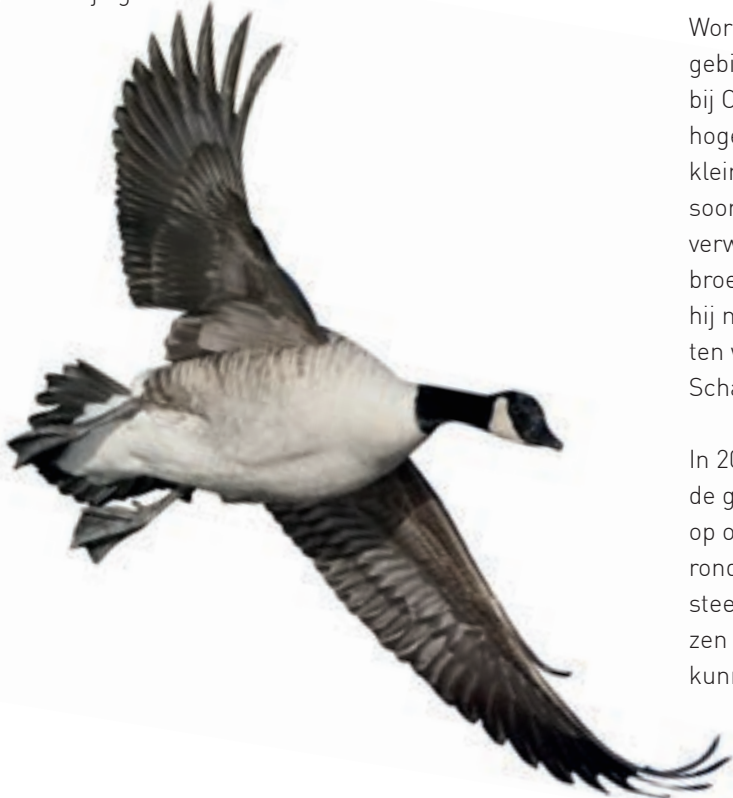

FIGUUR 25: Aantalontwikkeling van de grauwe gans als watervogel in Noord-Holland, periode 1975-2017 (bron: Sovon).

Gebaseerd op Meetnet Watervogels van september t/m april (seizoensgemiddelde).

Staat van Instandhouding

In Nederland is de staat van instandhouding van de grauwe gans, als broedvogel en niet-broedvogel, door Sovon op alle vlakken (populatie, verspreiding, leefgebied en toekomst) gunstig beoordeeld. De landelijke en provinciale populatietrend is dan ook sterk gestegen sinds 1990 en de grauwe gans komt in elke provincie voor. Door de natuurontwikkeling van de afgelopen jaren is er voldoende leefgebied en door de intensivering van de landbouw zijn de graslanden van hoge kwaliteit. De grauwe gans heeft zich dusdanig aangepast dat ze ook goed gedijt in stedelijk gebied. Het toekomstperspectief is ook positief, aangezien natuur steeds verder wordt ontwikkeld. Biodiversiteit en groenontwikkeling overstijgen tegenwoordig ook de natuur en worden nagestreefd in stedelijk gebied.

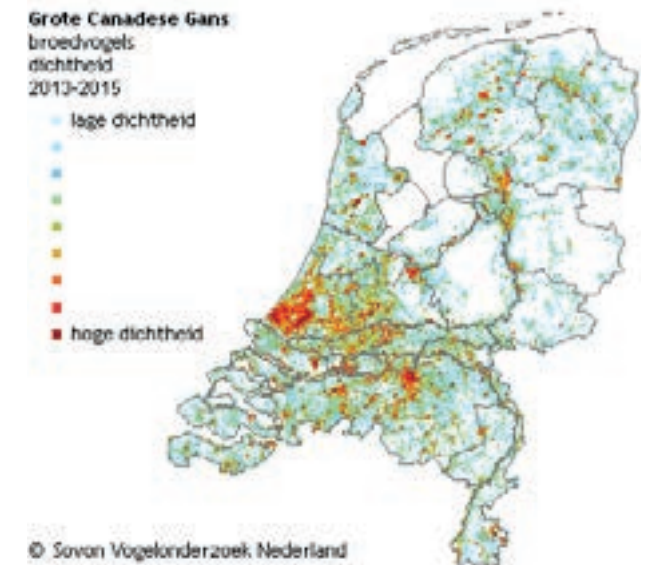
5.3 CANADESE GANS

Broedpopulatie

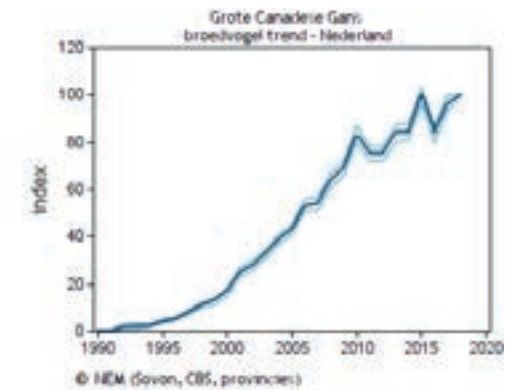
De grote Canadese gans komt als broedvogel verspreid over de gehele provincie voor (Figuur 26). Zijn habitatvoorkeur komt grotendeels overeen met die van grauwe gans: moerassen, vochtige graslanden met veel water, duinplassen, en binnen- en buitendijkse natuurontwikkelingsgebieden. Waar concurrentie is om veilige broedplekken, zoals eilandjes, winnen grote Canadese ganzen het van grauwe ganzen. Dit leidt op sommige plaatsen tot verdringing van de grauwe gans. De grote Canadese gans is weinig schuw en broedt daardoor ook gemakkelijk in recreatiegebieden en aan de randen van steden en dorpen. Het Vechtplassengebied, de polders ten zuiden van Haarlem, Twiske en Oostzanerveld, Wormer- en Jisperveld, Eilandspolder, de tuinbouwgebieden bij Langedijk en Grootebroek, de vooroever bij Onderdijk, en rond het Amstelmeer kennen relatief hoge broeddichtheden van de grote Canadese gans. De kleinste Canadese gans, een niet beschermde ondersoort van de kleine Canadese gans, is ontsnapt uit een verwaarloosde waterwildcollectie in Purmerend en broedt binnen Nederland in Noord-Holland. Dit doet hij met name rond de Nek bij Schellinkhout, direct ten westen van Purmerend en direct ten noorden van Schagen.

In 2005 werd het broedbestand in Noord-Holland voor de grote en kleine Canadese gans samen geschat op ongeveer 400 paren (Van der Jeugd e.a. 2006) en rond 2009 op 600-900 paren (Scharringa e.a. 2010). De steekproef van BMP-gebieden waar Canadese ganzen broeden is te klein om een betrouwbare trend te kunnen berekenen, maar duidelijk is dat sinds 1990

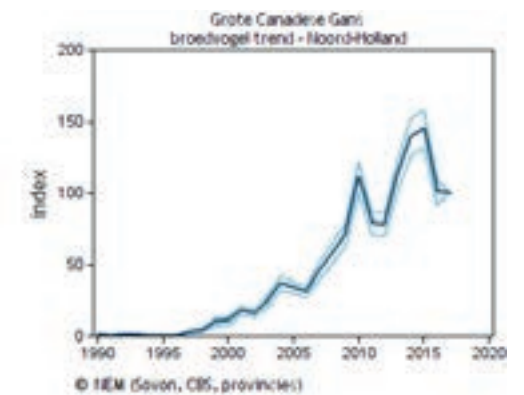
de grote Canadese gans sterk is toegenomen in zowel Nederland als in Noord-Holland (Figuur 27 en 28). De beschikbare gegevens indiceren een gemiddelde toename van ongeveer 24% per jaar sinds 1990, afnemend tot circa 10% per jaar in de laatste tien jaar. Op grond van deze cijfers zouden nu ongeveer 1400-2100 paren Canadese ganzen (groot en klein) in Noord-Holland broeden, waarvan het merendeel (>80%) grote Canadese ganzen betreft.

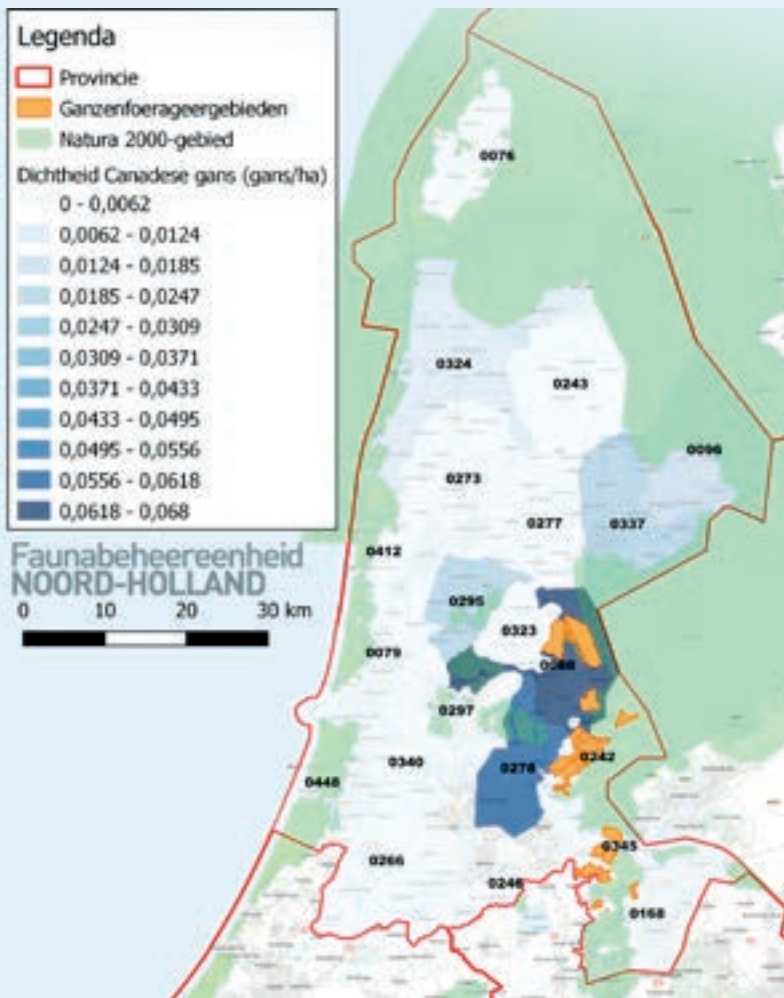
FIGUUR 26: Relatieve dichtheid van broedparen Canadese ganzen, periode 2013-2015, in Nederland (bron: Sovon).

FIGUUR 27: Geïndexeerde trend van de grote Canadese gans als broedvogel in Nederland, periode 1990-2016 (bron: Sovon). Referentiejaar 1990 = 0.

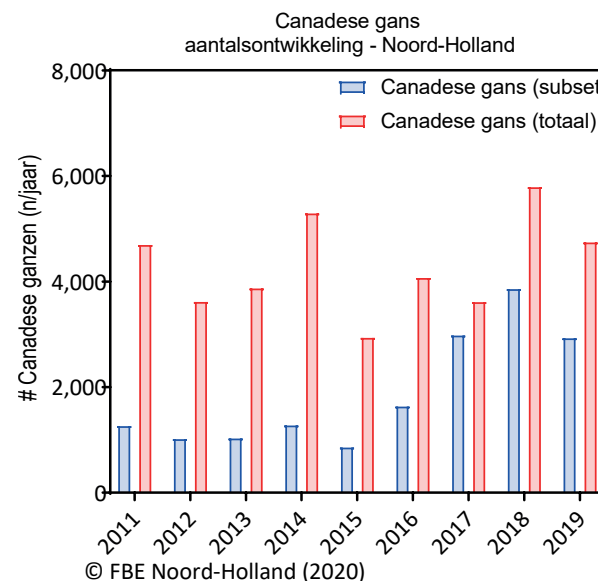
FIGUUR 28: Geïndexeerde trend van de grote Canadese gans als broedvogel in Noord-Holland, periode 1990-2016 (bron: Sovon). Referentiejaar 1990 = 0.

FIGUUR 29: Dichtheid van Canadese ganzen (groot en klein) in ganzen/ha, juli 2019 weergegeven per WBE (bron: FBE juli-telling 2019).

Zomerpopulatie

In tegenstelling tot de grauwe gans wijkt de verspreiding van grote Canadese ganzen over Noord-Holland tijdens de tellingen in juli aanzienlijk af van die tijdens het broedseizoen (Figuur 29). Dat komt doordat grote Canadese ganzen een ruitrek vertonen: niet-broedende vogels en niet succesvol broedende vogels kunnen zich over aanzienlijke afstanden verplaatsen om op veilige plekken in groten getale de vleugelrui door te maken. De meeste exemplaren ruien in Nederland een klein deel van de Nederlandse grote Canadese ganzenpopulatie trekt om te ruien naar Noord-Duitsland, Denemarken en Zweden, (Majoor & Voslamber 2016). Of de in Noord-Holland ruiende populatie grote Canadese ganzen mogelijk van elders in Nederland komt is weinig bekend. Wel wordt in juni in Kennemerland geregeld een noordwaartse trek waargenomen, wat suggereert

dat een deel van de ruiende grote Canadese ganzen uit zuidelijker gebieden kan komen waaronder de provincies Zuid-Holland en Zeeland. Aan de andere kant zijn de in juli getelde aantallen (c.a. 4750 vogels, 2019) niet veel groter dan het aantal broedparen (twee- tot driemaal zo groot). Er is dan ook geen sprake van een aanzienlijke influx van elders.

Figuur 29 laat zien dat de zomerverspreiding een duidelijk zwaartepunt heeft langs de IJsselmeerkust, waarschijnlijk omdat dit een veilige plek is door de nabijheid van groot water. Op Texel ontbreken grote Canadese ganzen in deze periode grotendeels. De jaarlijkse door de FBE Noord-Holland gecoördineerde juli-tellingen in Noord-Holland worden in twee datasets weergegeven. Het totaal is de onbewerkte 'ruwe data' waarin alle getelde telgebieden zijn meegenomen (meestal ruim 400 telgebieden). De subset bevat de bewerkte 'volledige reeksen' die bestaan uit de telgebieden die sinds 2011 doorlopend, zonder afwijking, geteld zijn. Dit zijn er in totaal 156. De aantalsontwikkeling op basis van de juli-tellingen laten in het totale aantal getelde Canadese ganzen een grote fluctuatie zien (Figuur 30). De subset laat een groei zien die in 2019 weer lijkt af te nemen.

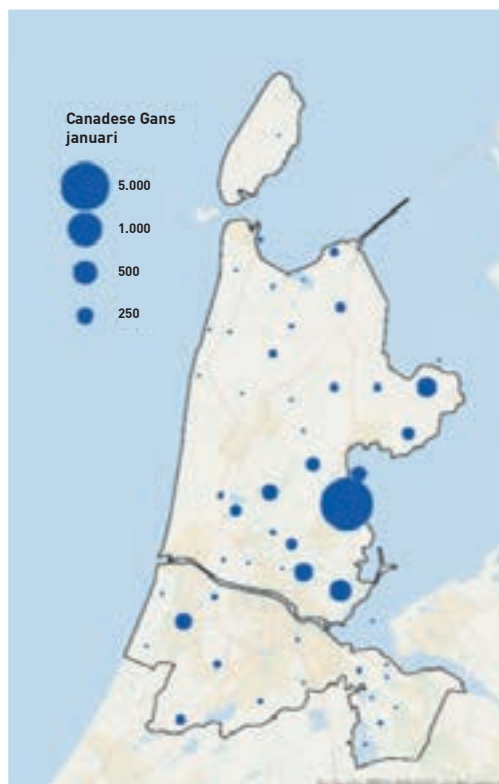
FIGUUR 30: Aantalsontwikkeling Canadese ganzen (groot en klein) in Noord-Holland op basis van de FBE-tellingen. Weergegeven zijn het totale aantal getelde Canadese ganzen en de subset (156 Sovon-telgebieden jaarlijks volledig geteld), periode 2011-2019 (bron: Faunabeheereenheid Noord-Holland, 2020).

Winterpopulatie

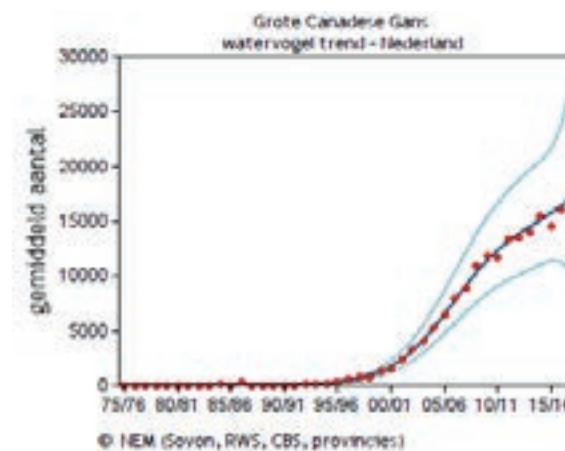
In het winterhalfjaar zijn de grote Canadese ganzen het talrijkst in de WBE's Laag-Holland, de Dieën en Waterland (Figuur 31). Dit toont overlappingen met de zomerver spreiding. De aantalsontwikkeling van grote Canadese gans in de monitoringsgebieden van Noord-Holland duidt op een snelle toename vanaf de eeuwwisseling, die in de laatste tien jaar wat is afgevlakt (Figuur 33). Dit is in contrast tot de landelijke trend die tot op heden een stijgende trend laat zien (Figuur 32). De gemiddelde jaarlijkse aantalsverandering bedroeg sinds seizoen 1998/1999 20% per jaar, en in het laatste decennium 7% per jaar. De midwintertellingen in januari geven eenzelfde beeld, met gemiddelde jaarlijkse groeicijfers van respectievelijk 16% en 7%. In de afgelopen tien jaar groeiden de januari-aantallen nog in de zuidelijke regio's Laag-Holland (10% per jaar), Haarlem-Amstelland (12% per jaar) en Het Gooi (31% per jaar), maar helemaal niet meer in West-Friesland (-2% per jaar) en Hollands Kroon (-1% per jaar). In de meest recente winter (2018/19) pleisterde in januari c.a. 4.000 Canadese ganzen (groot en klein) in Noord-Holland (bron: Sovon wintervogeltelling). Net zoals met de zomertelling wordt tijdens de midwintertellingen in januari vanwege de gelijkenis de kleine Canadese gans niet altijd onderscheiden van de grote Canadese gans.

Staat van Instandhouding

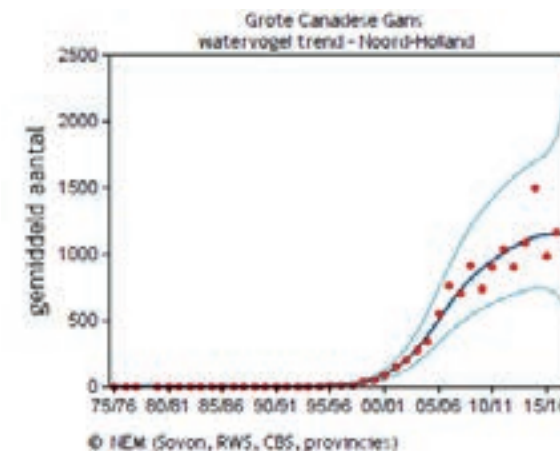
In Nederland is de staat van instandhouding van de Canadese gans, als broedvogel en niet-broedvogel, door het ministerie van LNV op alle vlakken (populatie, verspreiding, leefgebied en toekomst) gunstig beoordeeld. Dit is namelijk één van de randvoorwaarden of een diersoort op de vrijstellingslijst mag.

FIGUUR 31: Verspreiding van Canadese ganzen in Noord-Holland, januari 2013-2017. Weergegeven zijn de gemiddelde aantallen per hoofdtegebied (noot: herdrukt uit Schekkerman e.a. 2020).

FIGUUR 32: Aantalsontwikkeling van de grote Canadese gans als watervogel in Nederland, periode 1975-2016 (bron: Sovon). Gebaseerd op het Meetnet Watervogels van september t/m april (seizoensgemiddelde).

FIGUUR 33: Aantalsontwikkeling van de grote Canadese gans als watervogel in Noord-Holland, periode 1975-2016 (bron: Sovon). Gebaseerd op het Meetnet Watervogels van september t/m april (seizoensgemiddelde).

5.4 KOLGANS

Broedpopulaties

De kolgans heeft in Noord-Holland maar nauwelijks een voet aan de grond gekregen als broedvogel. De eerste broedparen werden in 1996 geconstateerd in de Zaanstreek, zeer waarschijnlijk nazaten van vogels die ontsnapt zijn uit waterwildcollecties. Scharringa e.a. (2010) beschrijven hoe vanaf de eeuwwisseling een toename tot tientallen paren en een uitbreiding van de verspreiding plaatsvond. Tien jaar later, in 2013-2015, was van deze vestigingen echter weinig meer terug te vinden en werden alleen nog enkele broedparen vastgesteld in het Wormer- en Jisperveld, bij Durgerdam en in Eemland.

Zomerpopulatie

De juli-tellingen bevestigen het beeld dat er nauwelijks een standpopulatie van kolganzen aanwezig is in Noord-Holland. Er zijn dan ook geen kolganzen waargenomen in de juli-telling van 2019 (Gommer e.a. 2019).

Winterpopulatie

Kolganzen in Noord-Holland zijn vrijwel allemaal overwinterende trekvogels afkomstig uit broedgebieden in het noorden van Rusland. De winterpopulatie arriveert in oktober-november en trekt hoofdzakelijk eind februari en maart weer weg. De kolgans overwintert wel steeds langer: het totale aantal kolgansdagen per winter doorgebracht in de monitoringsgebieden is sinds 1990 verviervoudigd. Overigens hebben gekleurde en gezenderde vogels laten zien dat ze zich in de loop van de winter over aanzienlijke afstanden kunnen verplaatsen (provincie-overschrijdend). Het zwaartepunt van de

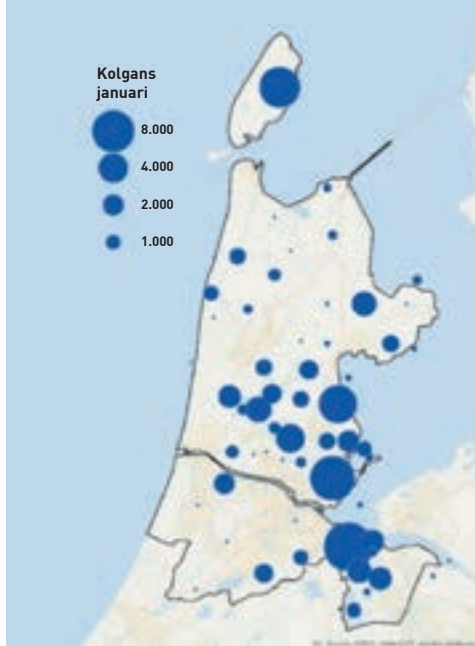
verspreiding van kolganzen in Noord-Holland ligt in graslandgebieden, met name rond Muiden/Weesp, in Waterland en de Zeevang, en de Zaanstreek (Figuur 34). Ook op Texel, in delen van West-Friesland en de polders tussen 't Zand en Groet pleisteren aanzienlijke aantallen. In de grootschalige akkerbouwgebieden van de Wieringermeer en de Haarlemmermeer zijn ze relatief schaars.

Net als elders in Nederland zijn de aantallen overwinterende kolganzen in Noord-Holland in de afgelopen decennia eerder sterk gegroeid (Figuur 37). Sinds seizoen 1998/1999 bedroeg de gemiddelde jaarlijkse toename 5% per jaar. In deze periode namen de januari-aantallen toe met 8% per jaar. De laatste jaren lijken de aantallen in Nederland en in Noord-Holland af te nemen (Figuur 36 en 37). Er is aanzienlijke regionale variatie in de aantalsontwikkeling. Bezien over de laatste tien jaar was de groei veel sterker in het noorden van de provincie (West-Friesland 22% per jaar, Hollands Kroon 18% per jaar, Texel 16% per jaar) dan ten zuiden van het Noordzeekanaal in Haarlem-Amstelland (4% per jaar) (Schekkerman e.a. 2020). In de monitoringsgebieden van Sovon gelegen in Noord-Holland zijn in het seizoen 2018/19 gedurende de seizoensmaxima c.a. 45.000 kolganzen waargenomen (bron: Sovon watervogeltelling). In de afgelopen drie jaar worden door Sovon in deze monitoringsgebieden de meeste kolganzen in februari waargenomen (Figuur 35). In de winterperiode bestaat de populatie kolganzen met uitzondering van enkele broedparen volledig uit trekganzen.

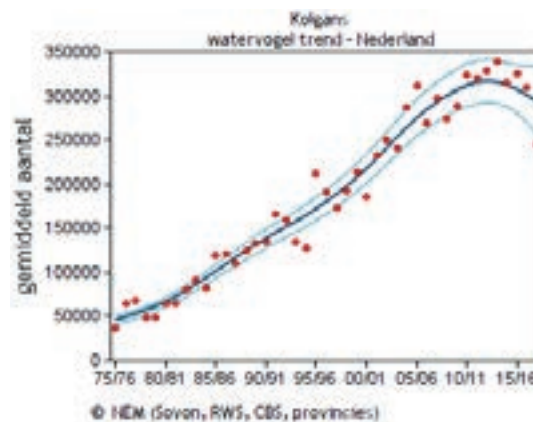

Staat van instandhouding

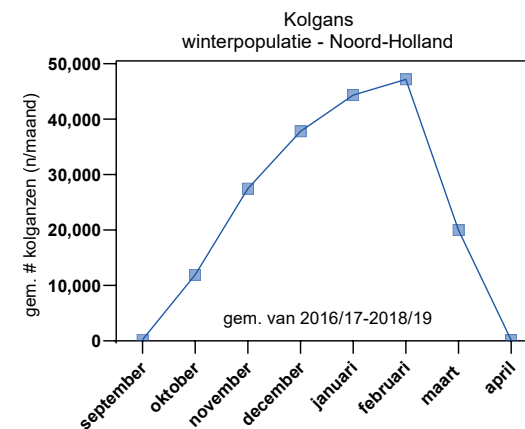
In Nederland is de staat van instandhouding van de kolgans, als broedvogel en niet-broedvogel, door Sovon op alle vlakken (populatie, verspreiding, leefgebied en toekomst) gunstig beoordeeld. De landelijke en provinciale populatietrend is dan ook sterk gestegen sinds 1990. De laatste jaren nemen de getelde Sovon zomeraantallen wel af. De kolgans komt naast Noord-Holland ook broedend voor in Gelderland, Friesland en Zuid-Holland. Door de natuurontwikkeling van de afgelopen jaren is er voldoende leefgebied en door de intensivering van de landbouw zijn de graslanden van hoge kwaliteit. Het toekomstperspectief is ook positief, aangezien natuur steeds verder wordt ontwikkeld.

FIGUUR 34: Verspreiding van kolganzen in Noord-Holland, januari 2013-2017. Weergegeven zijn de gemiddelde aantallen per hoofdtelegebied [noot: herdrukt uit Schekkerman e.a. 2020].

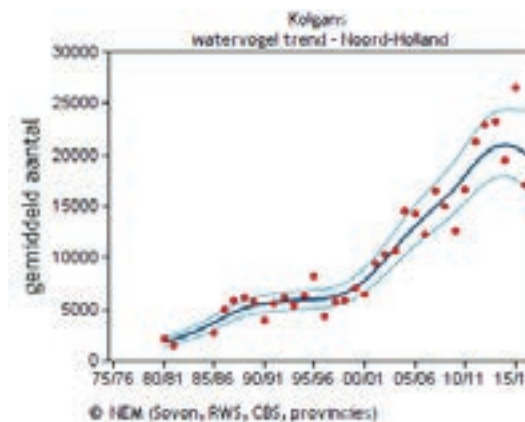

FIGUUR 36: Aantalsontwikkeling van de kolgans als watervogel in Nederland, periode 1975-2016 (bron: Sovon). Gebaseerd op het Meetnet Watervogels van september t/m april (seizoensgemiddelde).

© FBE Noord-Holland (2020)

FIGUUR 35: Het gemiddeld aantal waargenomen kolganzen in de monitoringsgebieden van Sovon gelegen in Noord-Holland gedurende de winterperiode van 2016/17 t/m 2018/19 [bron: Sovon watervogeltelling].

FIGUUR 37: Aantalsontwikkeling van de kolgans als watervogel in Noord-Holland, periode 1975-2016 (bron: Sovon). Gebaseerd op het Meetnet Watervogels van september t/m april (seizoensgemiddelde).

5.5 CONCLUDEREND

TABEL 3: Aantallen en aantalsontwikkeling van de verschillende soorten ganzen in Noord-Holland (samenvatting).

	BROEDPOPULATIE		ZOMERPOPULATIE		WINTERPOPULATIE		STAAT VAN INSTANDHOUDING
	AANTALSONTWIKKELING	BROEDVOGEL MONITORING PROJECT 2019	AANTALSONTWIKKELING	JULI-TELLING 2019	AANTALSONTWIKKELING	SOVON WATERVOGELTELLING SEIZOENSMAXIMA 2018/19	
Brandgans	(sterke) groei in de periode 1990-2015, daarna mogelijk terugval	4.000-5.000 broedparen	stijgende trend met schommelingen, afname sinds 2017	c.a. 13.000 ganzen	flinke toename sinds 1998/1999, groei wordt laatste tien jaar trager	c.a. 54.500 ganzen	gunstig
Grauwe gans	exponentiële toename sinds 1990, afvlakkende groei sinds 2010	14.000- 19.000 broedparen	toename sinds 2011, afname sinds 2017	c.a. 120.000 ganzen	sterke toename sinds 1990, afvlakkende groei sinds tien jaar, daling sinds 2014/2015	c.a. 64.000 ganzen	gunstig
Grote en kleine Canadese gans	sterke toename sinds 1990, laatste tien jaar minder sterke groei	1.400-2.100 broedparen	toename sinds 2015, afname sinds 2019	c.a. 4.100 ganzen	snelle toename sinds de eeuwwisseling, afvlakkende groei de laatste tien jaar	c.a. 4.200 ganzen	gunstig
Kolgans	toename rond de eeuwwisseling, in 2013-2015 nauwelijks nog broedparen	enkele broedparen	n.v.t.	niet waargenomen	sterke groei sinds 1998/1999 die de laatste jaren afneemt	c.a. 45.000 ganzen	gunstig

6. | SCHADE: ONTWIKKELING & BELANGEN

6.

SCHADE: ONTWIKKELING & BELANGEN

6.1 LANDBOUWSCHADE

Ganzen veroorzaken verspreid door de hele provincie schade aan gras(zoden), graszaad, granen en vollegronds groenten. De schade treedt met name op vlak voor en gedurende het groeiseizoen. In de wintermaanden leven naast de standganzen ook trekganzen in ons land, waardoor grote groepen ontstaan. Dit leidt tot een hoog-intensieve graasdruk waardoor grotere schade optreedt dan in andere maanden. De schade is extra groot wanneer in de maanden maart en april veel neerslag valt, omdat de bodem dan veel gevoeliger is voor verdichting door betreding van watervogels. In de zomermaanden foerageren ganzen meer verspreid op agrarische percelen.

De grootste kostenpost in relatie tot ganzen is landbouwschade. In Nederland geven de schadegegevens van BIJ12-Faunazaken een duidelijk beeld van belangrijke schade in de provincie, dit omdat het hier om gevalideerde gegevens gaat die door onafhankelijke taxateurs worden verzameld. De database van BIJ12-Faunazaken is echter een steekproef van de

werkelijkheid. Dit omdat BIJ12-Faunazaken alleen schade taxeert nadat een grondgebruiker een tegemoetkoming heeft aangevraagd voor schade en indien aan alle formele vereisten wordt voldaan.

De data van BIJ12-Faunazaken kan worden gebruikt als meerjarige schadetrend of een minimale weergave van de werkelijke schadeomvang. Hierbij is van belang om te realiseren dat de jaar op jaar variatie voor een groot deel wordt bepaald door andere factoren (politiek, klimatologisch, ecologisch en sociaaleconomisch) dan de populatieomvang van ganzen (Jeugd e.a. 2006; Guldmond e.a. 2013; Schekkerman e.a. 2020). Doordat de geregistreerde schade van BIJ12-Faunazaken een minimale weergave is van de werkelijke schadeomvang, geven deze cijfers een duidelijke weergave van (dreigende) belangrijke schade. De schade veroorzaakt door de (grote en kleine) Canadese gans kan niet met cijfers van BIJ12-Faunazaken worden onderbouwd, omdat deze door de landelijke vrijstelling niet in aanmerking komt voor een tegemoetkoming (met uitzondering van mengschades met andere ganzensoorten en in ganzenrust- en foerageergebieden en/of

Natura 2000-gebieden). Vanwege zijn gedrag en grootte mag aangenomen worden dat de schade veroorzaakt door een individuele grote Canadese gans tenminste even groot is als die van een individuele grauwe gans, en de schade veroorzaakt door een individuele kleine Canadese gans iets kleiner is dan die van een individuele brandgans.

TOELICHTING

Politieke, klimatologische, ecologische en sociaaleconomische variatie

De variatie in de jaar-tot-jaar schadebedragen uitgekeerd door BIJ12-Faunazaken wordt onder andere veroorzaakt door politieke, klimatologische, ecologische en sociaaleconomische factoren (Ebbinge & Van der Greft-Van Rossum 2004). Een evaluatie waarbij de geregistreerde schadebedragen van BIJ12-Faunazaken werden geanalyseerd concludeerde dat 43% van de schade (kg/ds), vergoed door BIJ12-Faunazaken, werd verklaard door de omvang van de grauwe ganzenpopulaties (Schekkerman e.a. 2020). Dit is al een grote verbetering ten opzichte van 2006 toen slechts 8% werd verklaard door de populatieomvang (Jeugd e.a. 2006 paragraaf 4.5.4).

De verbetering van dataregistratie maakt dat het steeds duidelijker wordt welke factoren invloed hebben op de schade veroorzaakt door ganzen. Zo is onder andere de mate van begrazingsdruk (aantal vogels/m²/tijd), het weer (% neerslag, temperatuur), herstelkracht van de bodem (stikstofgehalte, verdichting, seizoen), gemiddelde waterstand, gewassoort, groeisnelheid van het gewas, inschatting schade door taxateur, marktprijzen, wisselend landelijk en provinciaal beleid van schadecompensatie en de bereidwilligheid onder boeren om schade te registreren van invloed op het jaarlijks getaxeerde schadebedrag door BIJ12-Faunazaken. De bereidheid om schade te 'claimen' is een belangrijke variabele. Een

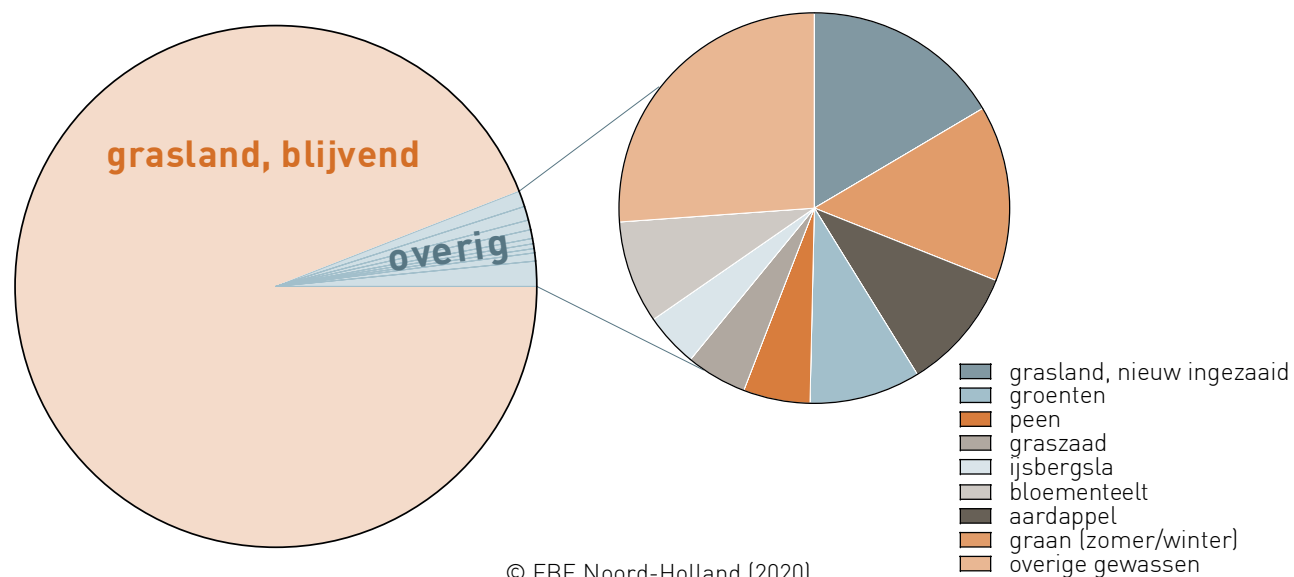
van de elementen voor het niet 'claimen' is de invoer van een behandelbedrag. Een van de doelen van de invoer hiervan was ook om verzoeken voor 'kleine' schades, waar relatief hoge uitvoeringskosten aan zijn verboden, te beperken. Dat het behandelbedrag een rol speelt, is gebleken uit de invoer van automatische taxaties in onder andere provincie Utrecht. Hieruit bleek dat er in ganzenrustgebieden veel meer schade wordt getaxeed wanneer deze automatisch wordt uitgevoerd dan in de voorgaande periode toen de agrariërs zelf verantwoordelijk waren voor de aanvraag.

Daarnaast geldt op basis van de beleidsregels dat voor landelijk vrijgestelde soorten, zoals de Canadese gans, geen tegemoetkomingen worden verstrekt. Ten aanzien van deze soort geldt dat de schade alleen wordt getaxeed als het verzoek om een tegemoetkoming (ook) ziet op schade veroorzaakt door een soort of soorten die wel voor een tegemoetkoming in aanmerking komt. Ook hieruit volgt dat de schadecijfers voor deze soort een (grote) onderschatting vormen voor de werkelijke schade. Een andere variabele die een rol heeft bij de schadecijfers is de prijs die voor gewassen wordt gehanteerd. De taxateurs gaan uit van (per jaar) variabele prijzen. Hierdoor kan een vertekend beeld ontstaan tussen de omvang van de schade en de financiële omvang van deze schade.

Schadecijfers van BIJ12-Faunazaken verdeeld onder de gewassen

Schade aan landbouwgewassen komt in de hele provincie voornamelijk voor op blijvend grasland (>90% van de tegemoetkomingen in schade; Figuur 38). Naast blijvend grasland veroorzaken ganzen ook schade aan overige gewassen (<10% van de tegemoetkomingen in schade) waaronder: grasland nieuw ingezaaid, granen, bloemen, groenten, mais en bieten. Met name de grauwe gans veroorzaakt schade aan een grote diversiteit aan gewassen. Het is aannemelijk dat dit niet enkel komt door het foerageergedrag van de grauwe gans, maar ook door de omvang van de standvogelpopulatie van de grauwe gans. Deze is namelijk verreweg het grootst van alle in Noord-Holland voorkomende ganzensoorten. Zie voor de distributie van schadecijfers per jaar en per soort Bijlage 4.

© FBE Noord-Holland (2020)

FIGUUR 38: Distributie cumulatieve getaxeerde schadegegevens van ganzen (grauwe gans, brandgans, Canadese gans en kolgans) in Noord-Holland over de meest voorkomende schadegegewassen in de periode 2005-2019. (bron: BIJ12-Faunazaken)

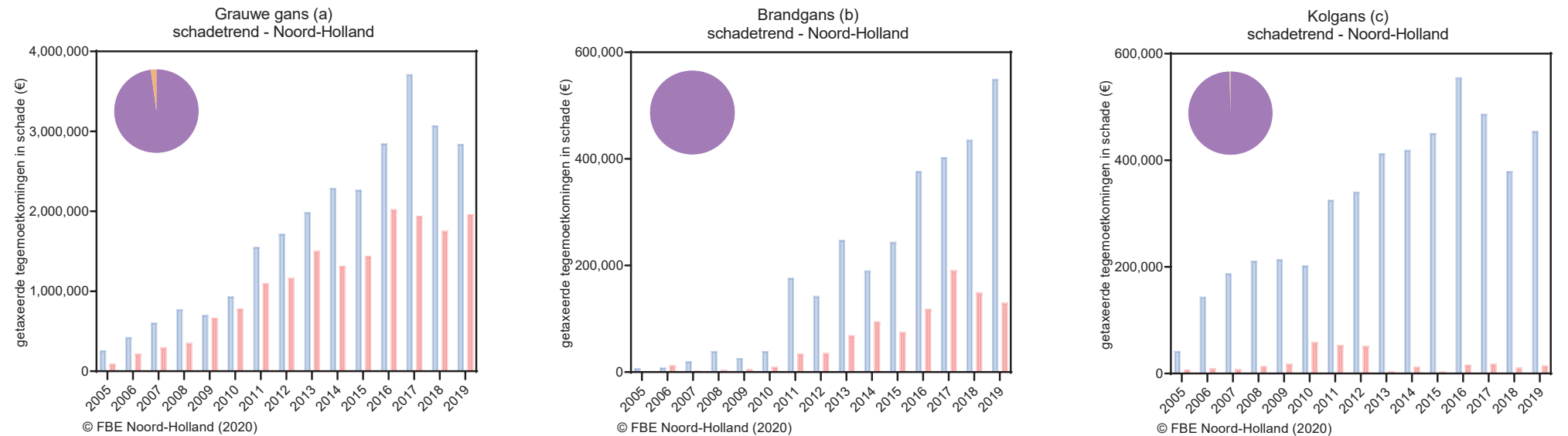
Schadecijfers van BIJ12-Faunazaken in de zomer- en winterperiode

In de dataset maakt BIJ12-Faunazaken een onderscheid tussen winter- en zomer schade. De schade toegekend aan de ganzen in de winter(periode) bestaat uit de schade aan overige gewassen in de periode van 1 november tot 1 april, de schapengrasregeling en de eerste snede gras. De schade toegekend aan de ganzen in de zomer(periode) bestaat uit schade aan overige gewassen in de periode van 1 april tot 1 november en alle overige grassnedes. BIJ12-Faunazaken registreert in beleidsjaren die lopen van 1 november t/m 31 oktober van het boekjaar.

Schade in de winterperiode wordt veroorzaakt door zowel standganzen als trekganzen. In deze periode kunnen

ganzen hoofdzakelijk alleen worden verjaagd met behulp van ondersteunend afschot bij kwetsbare gewassen (niet zijnde blijvend grasland) en is voor een groot deel van de tijd de winterrust van kracht. De schade in de winterperiode wordt gedomineerd door schade aan de eerste snede van grasland (cirkeldiagram Figuur 38). Schade aan de eerste snede ontstaat in de periode 1 november tot c.a. april/mei. Omdat deze schade over een langere periode kan ontstaan; 1 november tot april/mei wordt deze door BIJ12-Faunazaken toebedeeld aan de winterperiode. De eerste snede groeit voornamelijk in het voorjaar: maart, april en mei, wanneer de winterrust is afgelopen en populatiebeheer mogelijk is. Gras is met name gevoelig voor schade in het vroege voorjaar, net voor en tijdens het groeiseizoen. Met name grauwe ganzen en kolganzen

foerageren in het vroege voorjaar – wanneer het voedselaanbod terugloopt – naast de groene delen ook op de worteldelen van gras, waardoor de eerste snede gras geen kans op groei heeft. Gras, en in het bijzonder de eerste snede gras, bevat een hoge concentratie eiwitten die aansluit op de nutriëntenbehoefte van ganzen. Zeker tijdens het broedseizoen en in de aanloop naar de trek is de eiwitbehoefte van ganzen hoog en selecteren ze voedsel met een hoog eiwitgehalte (Schekkerman e.a. 2000; Kleijn e.a. 2012). Onderstaande grafiek sluit aan op wat bekend is over de energiebehoefte van ganzen en laat zien dat de schade toebedeeld aan de winterperiode en met name die van de eerste snede gras het hoogst is.

FIGUUR 39: Schadetrend grauwe gans (a), brandgans (b) en kolganzen (c) op basis van de getaxeerde schadegegevens van BIJ12-Faunazaken weergegeven in de winterperiode (1ste snede, schapengrasregeling en overige gewassen [1-11 tot 1-4]) en de zomerperiode (overige grassnedes en overige gewassen [1-4 tot 1-11]) in Noord-Holland, periode 2005-2019 (bron: Faunabeheereenheid Noord-Holland 2020). Cirkeldiagrammen geven de distributie van schade aan gewassen weer voor de winterperiode.

Schadecijfers van BIJ12-Faunazaken voor stand- en trekganzen

De standganzenpopulatie van de grauwe gans en de brandgans wordt in de winter aangevuld met trekganzen. Omdat standganzen jaarrond schade veroorzaken dient men voor een zorgvuldige weergave van de schade data rekening te houden met de verdeling stand- en trekganzen in de wintermaanden. Om te weten hoe groot het aandeel standganzen is gedurende de winterperiode is per soort de winterpopulatie in de

gehele provincie afgezet tegen de zomerpopulatie van de zomer ervoor. Hierbij is rekening gehouden met de populatie die vanaf de zomerperiode naar de winterperiode toe naar verwachting nog in leven is. Hiervoor is gerekend met het overlevingscijfer per soort zonder afschot (brandgans en grauwe gans; generiek cijfer) en is rekening gehouden met het afschot dat heeft plaatsgevonden in de betreffende periode. Voor de winters van 2017-2018 en 2018-2019 zijn geen provincie-dekkende populatiegegevens beschikbaar. Voor deze jaren zijn

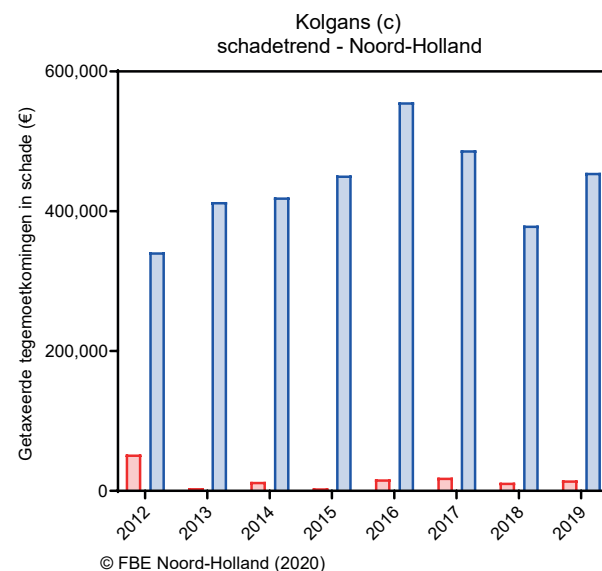
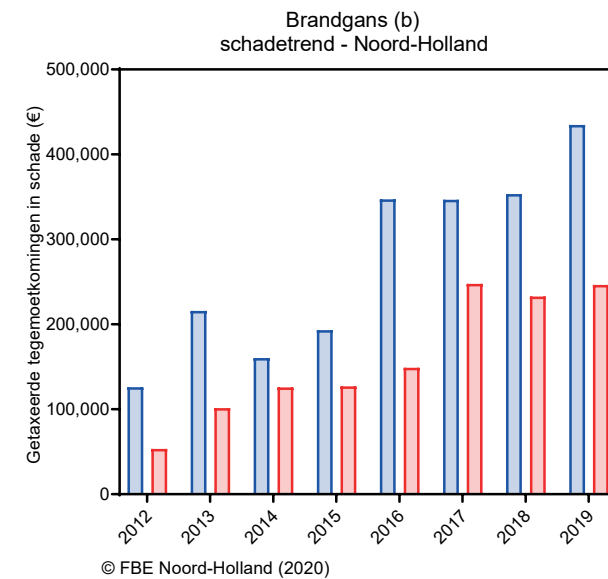
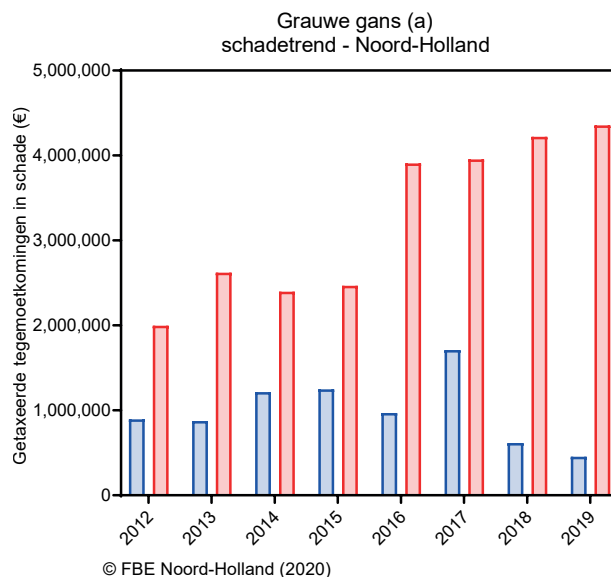
(via Sovon) enkel telgegevens van monitoringsgebieden bekend. De zomerpopulatie en het afschot in de monitoringsgebieden van deze jaren zijn teruggerekend en gebruikt om het aandeel standganzen in de winterperiode in de monitoringsgebieden te kunnen vaststellen (Tabel 4). De cijfers op basis van monitoringsgebieden hebben een hogere variatie dan de provincie-dekkende populatiegegevens.

TABEL 4: Verdeling stand-trekganzen in de winterperiode, weergegeven per jaar voor de grauwe gans en brandgans (bron: CLM berekend aandeel standganzen 28-09-2020).

	OP BASIS VAN PROVINCIE-DEKKENDE POPULATIEGEGEVENS		OP BASIS VAN POPULATIEGEGEVENS IN DE SOVON MONITORINGSGEBIEDEN	
	GRAUWE GANS	BRANDGANS	GRAUWE GANS	BRANDGANS
2012	48%	12%	70%	11%
2013	56%	13%	81%	12%
2014	47%	16%	52%	16%
2015	45%	21%	44%	24%
2016	66%	8%	65%	7%
2017	54%	14%	60%	16%
2018	NA	NA	80%	19%
2019	NA	NA	84%	21%

Figuur 40a laat zien dat de standganzenpopulatie van de grauwe gans verantwoordelijk is voor het grootste deel van de totale getaxeerde ganzen schade. Ook zien we dat de schade sinds 2005 sterk toeneemt, maar deze in de jaren 2016, 2017, 2018 en 2019 lijkt te stabiliseren (Figuur 39a en 40a). Bij de brandgans (b) en kolgans (c) zien we dat de trekganzenpopulatie verantwoordelijk is voor de meeste schade (Figuur 40b en 40c). In de winterperiode bestaat circa de helft van de grauwe ganzen uit standvogels, maar bij de brandgans is dit maximaal 20%. Bij de grauwe gans, waar de standvogelpopulatie verantwoordelijk is voor het grootste deel van de schade, zien we dat de schade in de winterperiode een afname laat zien en de schade in de zomerperiode stabiliseert (Figuur 39a). Bij de brandgans, waar juist de trekvogelpopulatie verantwoordelijk is voor het grootste deel van de schade, blijft de schade in de winterperiode toenemen en lijkt de schade in de zomerperiode af te nemen (Figuur 39b). In de winterperiode is alleen verjaging met ondersteunend afschot mogelijk op kwetsbare gewassen. Op percelen met blijvend grasland, het gewas dat sinds 2005 al meer dan 90% van de schade omvat, kan alleen worden ingegrepen in de zomerperiode. In de zomerperiode was naast schadebestrijding ook de mogelijkheid tot populatiebeheer vanaf 1 maart tot 1 november voor de standvogelpopulaties van de grauwe gans en brandgans.

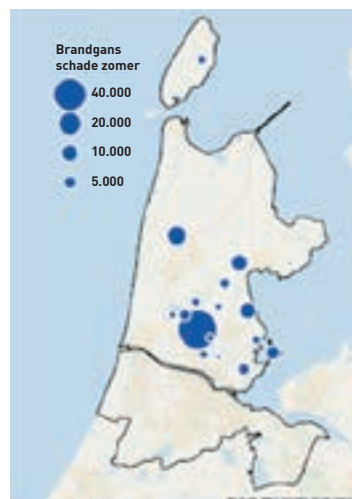

Legenda:
█ trekgans
█ standgans

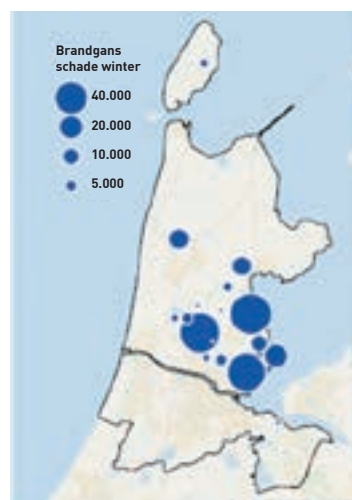
FIGUUR 40: Schadetrend grauwe gans (a), brandgans (b) en kolgans (c) op basis van de getaxeerde schadegegevens van BIJ12-Faunazaken weergegeven als trekganzen (% van de schade in de winterperiode) en standganzen (% van schade in de winterperiode + de zomerperiode) in Noord-Holland, periode 2012-2019 (bron: Faunabeheereenheid Noord-Holland 2020). Verdeling standgans/trekgans 2018 en 2019 op grond van SOVON monitoringsgebieden

Verspreiding schadecijfers van BIJ12-Faunazaken

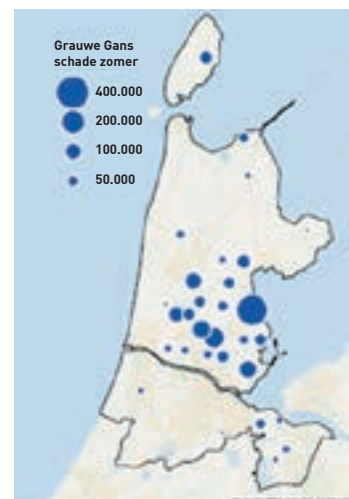
Ganzen foerageren gedurende daglichturen nabij hun slaapplaats (Kleijn e.a. 2012; Manen & Voslamber 2013). Ze migreren daarvoor voor zonsopkomst naar voedselgebieden in de omgeving (Beintema & Bruinderink 2004; Kleijn e.a. 2012). Gedurende de dag verplaatsen ze zich een paar keer, onder andere naar poetsplaatsen en nabijgelegen foerageergronden. De piekmomenten van foerageren bevinden zich vroeg in de ochtend en gedurende de avondschemering, in de middaguren wordt voornamelijk gerust. Na zonsopgang keren ganzen weer terug naar hun slaapplaats. In de periode rond volle maan kunnen ze ook 's nachts enige uren foerageren. De beperkte foerageerdispersie van ganzen betekent dat vooral landbouwpercelen in de directe omgeving van de belangrijkste slaapplaatsen veel schade ondervinden van zowel trek- als standganzen (Kleijn e.a. 2012). Figuur 41 t/m 46 laten zien dat de schade veroorzaakt door ganzen zich concentreert in de zuidelijke regio's van Noord-Holland. Met name de regio's West-Friesland en Zaanstreek-Waterland kennen hoge concentraties aan schade. Tussen de winter en zomer is qua verspreiding een grote overlap. Uitzondering is de kolgans die met slechts enkele exemplaren in de zomer ook meer westelijk gelegen schadelocaties laat zien.

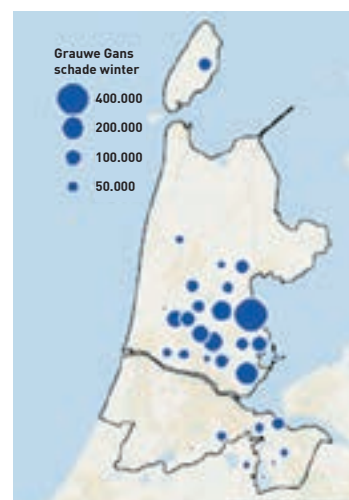
FIGUUR 41: Verspreiding schadecijfers veroorzaakt door brandgans in de zomer (noot: herdrukt uit Schekkerman e.a. 2020).

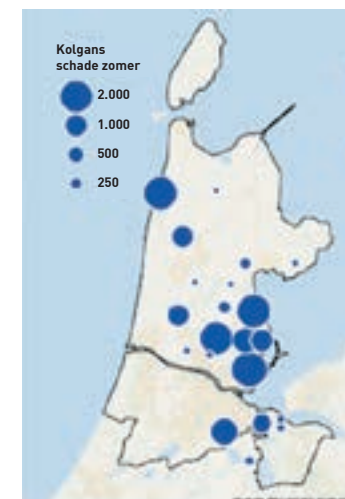
FIGUUR 42: Verspreiding schadecijfers veroorzaakt door brandgans in de winter (noot: herdrukt uit Schekkerman e.a. 2020).

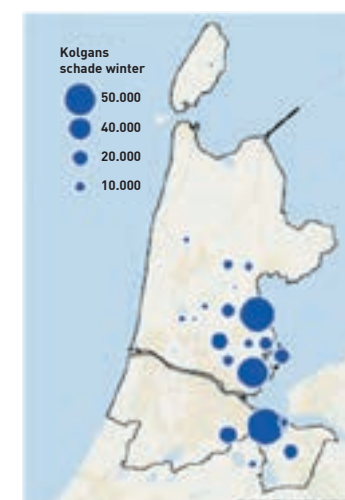
FIGUUR 43: Verspreiding schadecijfers veroorzaakt door grauwe gans in de zomer (noot: herdrukt uit Schekkerman e.a. 2020).

FIGUUR 44: Verspreiding schadecijfers veroorzaakt door grauwe gans in de winter (noot: herdrukt uit Schekkerman e.a. 2020).

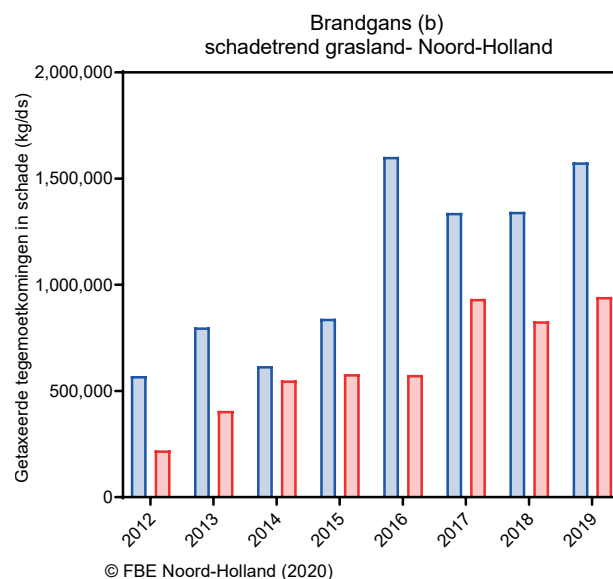
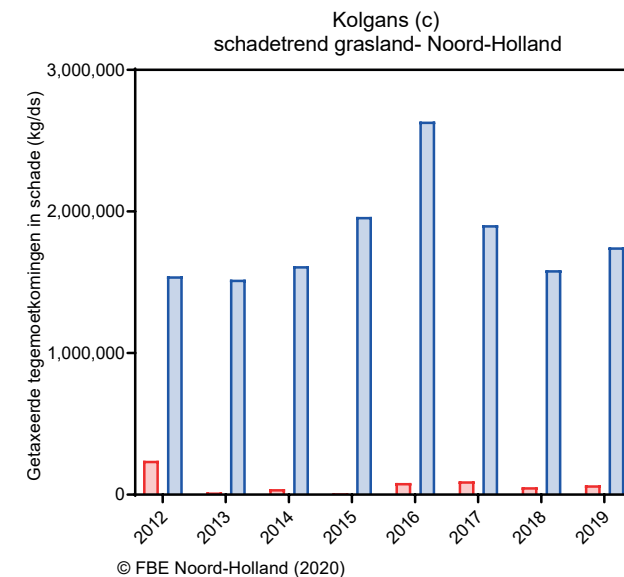
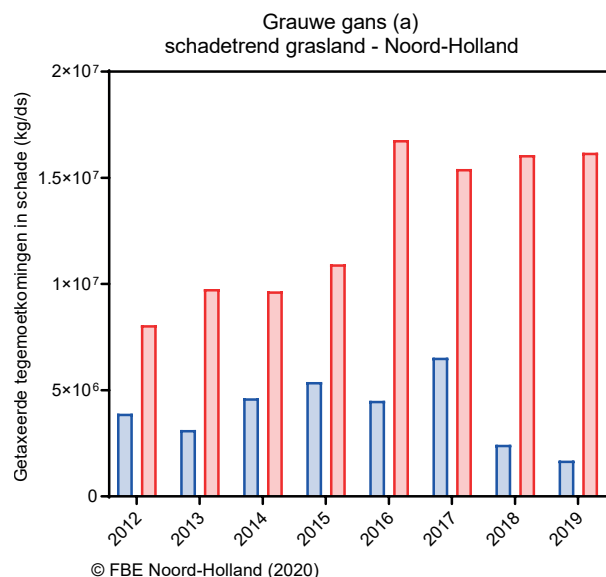
FIGUUR 45: Verspreiding schadecijfers veroorzaakt door kolgans in de zomer (noot: herdrukt uit Schekkerman e.a. 2020).

FIGUUR 46: Verspreiding schadecijfers veroorzaakt door kolgans in de winter (noot: herdrukt uit Schekkerman e.a. 2020).

Schadecijfers van BIJ12-Faunazaken in kilogrammen droge stof

De getaxeerde schadebedragen worden onder andere beïnvloed door gewasprijzen en deze variëren jaarlijks. Door getaxeerde schade om te rekenen naar kilogrammen droge stof wordt het effect van de fluctuerende gewasprijzen weggenomen. In naastgelegen grafiek (Figuur 47) is dit voor de provincie Noord-Holland gedaan voor het belangrijkste schadegewas, namelijk gras. Hiervoor is het getaxeerde bedrag gedeeld door de prijs per kilogram droge stof van de betreffende snede in het bijbehorende beleidsjaar (bron: BIJ12-Faunazaken). Wanneer we op basis van het verlies aan droge stof kijken naar het schadeverloop zien we dat de schadetrends grotendeels gelijk blijven aan de schade-trends op basis van de schadebedragen.

Legenda:

- trekgans
- standgans

FIGUUR 47: Schadetrend grauwe gans (a), brandgans (b) en kolgans (c) op basis van de kg/ds schadegegevens van BIJ12-Faunazaken weergegeven als trekgezanten (% van de schade in de winterperiode) en standgezanten (% van schade in de winterperiode + de zomerperiode) in Noord-Holland, periode 2012-2019 (bron: Faunabeheereenheid Noord-Holland 2020). Verdeling standgans/trekgans 2018 en 2019 op grond van SOVON monitoringsgebieden

6.2 ECOLOGISCHE SCHADE

Door hun gedrag en de aantallen waarin ze voorkomen (bijvoorbeeld in rui-groepen) hebben ganzen directe effecten op hun natuurlijke leefomgeving. In natuurgebieden veroorzaken ganzen schade door overbegrazing van oevervegetaties en rietlanden, waardoor de biotoop van een groot aantal diersoorten verdwijnt. Daarnaast is er, lokaal, schade door eutrofiëring (vermesting) van voedselarme wateren en door afnemende interesse van agrariërs voor duurzaam beheer van weidevogel-graslanden nemen ook deze af. Deze schadelijke effecten zorgen ervoor dat de biodiversiteit in natuurgebieden afneemt en de doelstellingen van Natura 2000-gebieden en de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) niet worden behaald. Ook de realisatie van de natuurtypen 'moeras' en 'trilveen' in het Natuurnetwerk Nederland wordt door te intensieve begrazing door ganzen belemmerd.

Emerse vegetatie

Het effect van de toegenomen standganzenpopulatie op de Nederlandse natuur laat een duidelijk beeld zien van schade aan riet door grauwe ganzen. Overbegrazing van oevervegetaties, waaronder riet, leidt tot de afname van emerse vegetatie (in water wortelende vegetatie) wat zorgt voor een negatief cascade effect op de visstand en de macrofauna, waardoor de samenstellingen en kwaliteit hiervan afneemt. Begrazing door grauwe ganzen wordt inmiddels als belangrijkste reden aangewezen voor de afname van het areaal emerse vegetatie (Van den Wyngaert, 2003; Bakker e.a. 2012; Veen e.a. 2013; Sarneel e.a. 2014; Bakker e.a. 2018). Grote aantallen grauwe ganzen kunnen daardoor schadelijk zijn voor (instandhoudings-)doelstellingen van natuurgebieden (waaronder Natura 2000-gebieden (Brouwer & Van den

Broek 2010; Vulink e.a. 2010; Van der Winden & Dreef 2019). Met name in de ruitijd, wanneer ganzen zich in grote groepen verzamelen op open wateren, wordt de graasdruk op rietspruiten hoog. Intense begrazingsdruk van grauwe ganzen gedurende een periode van vijf jaar zorgde bijvoorbeeld voor een viermaal lagere dichtheid en hoogte van rietstengels in begraasde gebieden in vergelijking met onbegraasde gebieden (Bakker e.a. 2018). Door het verjagen van de ganzen kon de rietvegetatie zich herstellen.

Cascade effect

Door de afname van emerse vegetaties ontstaan knelpunten ten aanzien van verjonging van verlandingsvegetaties (Visbeen e.a. 2012). In Natura 2000-gebieden met de instandhoudingsdoelstelling habitattypen veenmosrietland (H714B) kan dit een significant negatieve rol spelen door afname van jong rietland wat van invloed is op de verlandingsserie richting veen. Grauwe ganzen zorgen door begrazing ook voor een afname van het areaal aan overjarig riet. Overjarig riet is het (broed)habitat van een aantal zeldzame rietvogels (Van der Jeugd e.a. 2006; Bakker 2010). Zo is waterriet lokaal door de aanwezigheid van grote groepen grauwe ganzen ongeschikt geworden als broedbiotoop van purperreigers (Van der Kooij 2016; Van der Hut e.a. 2018). De roerdomp heeft ook te lijden van overbegrazing door grauwe ganzen (van der Winden & Van Beusekom 2018). Een soort die sterk gebonden is aan overjarig waterriet is de grote karekiet, deze is dan ook sterk in aantal achteruitgegaan (Van der Winden & Dreef 2019). Vooral langs de oevers van plassen en meren, waar van nature een brede zone met emerse vegetatie voorkwam, is de schade door grauwe ganzen groot. Bijvoorbeeld, in het Natura 2000-gebied de Oostelijke Vechtplassen is er sprake van schade aan de

rietkragen, waardoor de biotoop voor verschillende moerasvogels is teruggedrongen (Van der Winden & Dreef 2019). Voor deze moerasvogels gelden instandhoudingsdoelstellingen vanuit Natura 2000-gebiedsbescherming (zie casus). Emerse vegetatie wordt door de KRW als indicator gebruikt voor de doelstelling 'goed ecologisch potentieel'. Door de overbegrazing van riet is er sprake van een significant negatief effect en wordt het behalen van de KRW-doelstelling negatief beïnvloed. Alleen al in het Amstel, Gooi en Vecht-gebied is dit het geval in 21 van de 41 waterlichamen en betreft het ruim 740 hectare oevervegetatie.

Overbegrazing

Naast de overbegrazing van oevervegetatie kan overbegrazing van graslanden ook de vegetatiedynamiek en -successie ongewenst beïnvloeden. Zo hebben de grote aantallen brandganzen in de zomerpolders van Noard-Fryslân Bûtendyks een vertragend effect op de vegetatiesuccessie (Bos e.a. 2014). Tevens kan het kort afgrazen van de grasmat ertoe leiden dat graslanden een homogeen en gazonachtige uiterlijk verkrijgen (Visbeen e.a. 2012). Het effect van begrazing door ganzen kan de structuur, zaadzetting en de samenstelling van graslanden sterk beïnvloeden.

Verdichting

De zwemvliezen van een gans hebben een verdichtend effect op de bodem. De platte voeten smeren wanneer de bodem nat is de toplaag dicht waardoor er geen lucht meer in de bodem kan. Hierdoor blijft de groei van vegetatie achter en kan dit op oeverranden bij in- en uittreidplaatsen leiden tot afkalving.

Eutrofiëring

Ganzen hebben een slechte verteringsefficiëntie (ongeveer 35%). Hierdoor eten ze dagelijks gemiddeld een derde van hun lichaamsgewicht om zo voldoende voedingsstoffen binnen te krijgen. Ganzen rusten 's nachts op open wateren waar, via hun uitwerpselen, stikstof wordt toegevoegd aan het oppervlaktewater (Dessborn e.a. 2016). De toename van stikstof in het aquatische systemen kan de waterkwaliteit verminderen (Olson e.a. 2005, De Fouw & Van der Hut 2017). In Nederland is het effect van ganzen op de waterkwaliteit voornamelijk onderzocht in voedselarme vennen en duinplassen (Brouwer & Van den Broek 2010). Uit dit onderzoek komt naar voren dat ganzen een eutrofiërend effect hebben op de waterkwaliteit wat een negatief effect heeft op plantensoorten die hiervoor gevoelig zijn, zoals oeverkruid en snavelbiezen Dit is in contrast met een vergelijkbaar

onderzoek in de Duinplassen op Texel. In dit onderzoek werden de vegetatiesamenstelling en waterkwaliteit niet bepaald door de aanwezige grauwe ganzen (Klein e.a. 2011).

Verdringing

Naast overbegrazing kunnen ganzen door hun gedrag en aantallen ook het voorkomen van andere soorten beïnvloeden (Buij & Koffijberg 2019). Zo vertoont de grote Canadese gans agressief gedrag ten opzichte van andere vogels. Hierdoor verdringt hij andere watervogels en vermindert hij het beschikbare foerageer- en broedgebied voor overige vogelsoorten. Rotganzen kunnen op kwelders, door concurrentie voor kwalitatief goed foerageergebied, een verjagend effect hebben op hazen. De hazen worden hierdoor naar alternatieve, minder gunstige foerageerlocaties verdreven (Van der Wal e.a. 1998, Stahl

e.a. 2006). Van der Winden (2010) liet verder zien dat het broedsucces van zwarte sterns negatief werd beïnvloed als de broedlocatie 's nachts als slaapplek door (grauwe) ganzen werd gebruikt. Onderzoek naar schadelijke effecten van alle soorten ganzen op weidevogels is niet eenduidig. Hoewel in gerichte studies geen negatieve invloed van ganzen op weidevogels kon worden bewezen (Kleijn e.a. 2009; Kleijn & Bos 2010; Van der Hout 2011; Roodbergen e.a. 2019), signaleren vele weidevogelbeschermers en terreinbeheerders dit probleem (Lensink e.a. 2010; Kleijn e.a. 2012). Ook komt uit het onderzoek van Klein e.a. 2012 naar voren dat wanneer ganzen in zeer hoge dichtheden voorkomen deze een bedreiging vormen voor duurzaam beheer van weidevogelgraslanden, dit vanwege afnemende interesse bij agrariërs voor het beheer van deze graslanden.

TOELICHTING

Het effect van de grauwe gans in Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen

In Noord-Holland is uitgezocht wat de effecten zijn van ganzen op de instandhoudingsdoelstellingen voor onder meer riet- en moerasvogels in het Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen (Bakker 2010; Bakker e.a. 2018; Van der Winden & Dreef 2019). Ten opzichte van andere ganzen heeft de grauwe gans de meeste invloed op riet- en verlandingsvegetaties. Grauwe ganzen eten aan verlandingsvegetaties zoals riet, lisdodde, zegge, gele plomp en krabbenscheer, en zijn in groten getale aanwezig in het groeiseizoen van deze vegetatie. Dit heeft er in de Oostelijke Vechtplassen toe geleid dat deze vegetaties sterk zijn afgenomen met kettingreacties tot gevolg: troebel water, afgekalde oevers en opslag van struiken en bomen. Door de vraat verdween met name broedbiotoop van grote karekiet, woudaap, roerdomp en purperreiger en lokaal zwarte stern. Bovendien verstoorden de ganzen de nesten van zwarte sterns, waardoor deze een te lage reproductie hadden om de populatie in stand te houden. Mede door ganzenvraat is de omvang van de genoemde populaties moerasvogels kleiner dan de vastgestelde Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen.

Het huidige populatiebeheer in combinatie met preventieve maatregelen, zoals rasters en het verhogen van predatiedruk door landschappelijk aanpassingen, resulteert in de Oostelijke Vechtplassen niet in een afname van de populatie grauwe ganzen. De effecten van ganzenvraat zijn momenteel dusdanig groot, dat met de huidige omvang en graasdruk van ganzenpopulaties de doelen voor grote karekiet, woudaap en roerdomp niet haalbaar zijn. Voor

zwarte stern is het huidige beheer van de resterende broedplekken (vlotjes met rasters) mogelijk afdoende, maar uitbreiding naar een populatie die broedt op natuurlijke nestplekken is onmogelijk. Voor purperreiger en porseleinhoen is herstel van de populaties onzeker (Van der Winden & Dreef 2019).

De provincie Noord-Holland, het Plassenschap Loosdrecht, Waternet en Natuurmonumenten hebben in 2018 (nood)maatregelen genomen om de grote karekiet in de Oostelijke Vechtplassen te beschermen. Dit gebeurt door ganzen te belemmeren om waterriet (waarin de grote karekieten broeden) aan te vreten. Er worden gerichte maatregelen genomen, zoals het plaatsen van netten en rasters en het aanpassen van de beschoeiing. Zo krijgt het riet de kans om te herstellen en te groeien. Een inventarisatie in de Oostelijke Vechtplassen heeft 80 locaties in beeld gebracht waar het riet beschermd moet worden. Sinds februari 2018 zijn al op zo'n 25 (potentiële) broedplaatsen in de Ankeveense Plassen, Kortenhoefse Plassen, Wijde Blik, Loenderveense Plas, Waterleidingplas, Loosdrechtse Plassen, de Tienhovense Plassen en de Breukeleveense Plas noodmaatregelen genomen in de vorm van c.a. 8,8 km aan rasters. De inmiddels geplaatste rasters blijven naar verwachting enkele jaren staan. Echter, het aangetaste areaal beslaat inmiddels 520 hectare. Dit hele gebied omrasteren is niet haalbaar. Een structurele beperking van de populatie grauwe ganzen wordt daarom noodzakelijk geacht. Tussentijds worden de maatregelen geëvalueerd en wordt de populatie grote

karekieten gemonitord. In de Oostelijke Vechtplassen is verder een verkenning uitgevoerd naar mogelijke beheer- en inrichtingsmaatregelen voor het behalen van de instandhoudingsdoelen van de Natura 2000-moerasvogels. In deze verkenning is aangegeven dat de uitvoering van maatregelen alleen zinvol is, wanneer ganzenvraat wordt voorkomen.

6.3 VOLKSGEZONDHEID EN OPENBARE VEILIGHEID

Volksgezondheidsrisico's

Ganzen en andere watervogels zijn dragers van verschillende pathogenen (ziekteverwekkers) die schadelijk kunnen zijn voor mensen. Blootstelling aan deze pathogenen kunnen bij de mens leiden tot onder andere diarree en voedselvergiftiging. Ganzen kunnen ook een rol spelen bij de verspreiding van vogelgriep, waarvan hoogpathogene varianten, zoals H5N1 (2005-2006) en H5N8 (2014-2015), zeer besmettelijk voor pluimvee en watervogels zijn. De verspreiding van vogelgriep door ganzen op pluimvee is echter tot op heden niet wetenschappelijk vastgesteld (Steiof e.a. 2015). Gezondheidsgevaaren door watervogels ontstaan o.a. door de overbemesting van open water door watervogelconcentraties, waardoor gunstige omstandigheden voor de ontwikkeling van cyanobacteriën (blauwalgen of blauwwieren) ontstaan. Ook intestinale enterokokken en *Escherichia coli* uit de darmen van warmbloedige organismen (mens, zoogdier, vogels) komen voor en kunnen voor de menselijke gezondheid gevaarlijk worden. De overbemesting en het voorkomen van cyanobacteriën, enterokokken en *Escherichia* zijn in de meeste gevallen het gevolg van het (diffuse) inleiden van drijfmest, dierfecaliën en gereinigd rioolwater in grond- en open water. Toch waren bij 12 van de 37 onderzochte officiële zwemlocaties in Noord-Holland vogels zeker of waarschijnlijk oorzaak van een slechte bacteriologische kwaliteit (De Swart & Leenen 2016). Het ging hier in bijna alle gevallen om ganzen.

Risico's verkeersveiligheid

In de afgelopen jaren hebben zich op de openbare weg verschillende ongevallen voorgedaan waarbij ganzen

de aanleiding of oorzaak waren. Langs snelwegen en in klaverbladen broeden steeds meer ganzen, doordat er vaak een passende habitat aanwezig is. Laagvliegende ganzen vormen een gevaar voor het verkeer. Automobilisten verwachten geen laagvliegende of wandelende ganzen op de rijbaan en voeren onveilige manoeuvres uit om een aanrijding te voorkomen. Jaarlijks worden meerdere snelwegen (deels) afgesloten door de aanwezigheid van ganzen en hun kuikens op de rijbaan. In 2018 en 2019 zijn ganzen minimaal veertien keer in het nieuws geweest als oorzaak voor ongevallen en baanafsluitingen, hierbij is meerdere malen een ambulance noodzakelijk geweest.

Overlast

Ganzen kunnen voor overlast zorgen omdat ze parken, recreatiegebieden en golfbanen met hun uitwerpselen vervuilen, agressie vertonen of doordat ze zich bevinden op de openbare weg. In Noord-Holland veroorzaken grauwe ganzen in de zomer overlast bij recreatieplassen. Met name op legakkers, waar recreanten ook gebruik van maken, kan er conflict ontstaan door agressieve ganzen. In waterrijke parken en rond recreatieplassen zijn de voet- en fietspaden, en soms ook de ontsluitingswegen voor aanwonenden, een veelgebruikte rustplaats voor ganzen. Ganzen gebruiken in toenemende mate wegen en paden van asfalt om te overnachten, zeker als deze langs water lopen. De warmte die het asfalt tot ver in de nacht afgeeft, bespaart de vogels energie. Een fietser in de ochtendschemer of een auto in de nacht kan een gans aanrijden. Ook uitwerpselen veroorzaken gevaarlijke situaties, doordat wegen, aanleg- en vissteigers glad worden. Binnen de bebouwde kom zijn Canadese ganzen, grauwe ganzen, verwilderde ganzen en hybride

ganzen in toenemende mate een bedreiging voor de veiligheid van het wegverkeer, zo worden er steeds vaker waarschuwborden geplaatst voor ganzen op de rijbaan (N337 bij Wijhe, RTV Oost).

6.4 CONCLUDEREND

Door hun gedrag en de aantallen waarin ganzen samenkomen (bijvoorbeeld in rui-groepen) hebben ze directe effecten op hun (natuurlijke) leefomgeving. Zo zorgen grauwe ganzen door overbegrazing van riet voor een afname van de broedbiotopen van de grote karekiet, woudaap, roerdomp en purperreiger. Verder zijn ganzen een bedreiging voor de broedende zwarte sterns. De ecologische schade lijkt door het cumulatieve effect van meerdere jaren hoge graasdruk alleen maar toe te nemen. De aanwezigheid van ganzen in het verkeer en op recreatierterreinen zorgen voor risico's voor de volksgezondheid en openbare veiligheid. Ook de economische schade door de grote populatie ganzen is substantieel. Zo is in Noord-Holland in beleidsjaar 2017 (november 2016 t/m oktober 2017) voor een recordbedrag van circa 7 miljoen euro aan landbouwschade uitbetaald. Hierbij was de schade aan de eerste snede vele malen hoger dan schade aan volgende snedes. De landbouwschade wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de standganzenpopulatie van de grauwe gans gevolgd door de trekganzenpopulatie van de kolgans (in de winterperiode) en de brandgans. In de jaren 2016, 2017, 2018 en 2019 lijkt het erop dat de getaxeerde schade, met uitzondering van de trekvogelpopulatie van de brandgans, stabiliseert. Het is nu echter nog te vroeg om te spreken van een doorzettende stabilisatie.

7.

SCHADE VERMINDEREN: EFFECTIVITEIT VAN DE BESCHIKBARE BEHEERMETHODES

7. | SCHADE VERMINDEREN: EFFECTIVITEIT VAN DE BESCHIKBARE BEHEERMETHODES

7.1 VOORKOMEN VAN DIRECTE SCHADE: PREVENTIE

Preventieve middelen

Hoewel de huidige beschikbare werende middelen slechts van korte duur of helemaal niet effectief zijn, begint voorkoming en beperking van schade met preventieve maatregelen genomen door de grondgebruiker. Preventieve maatregelen bestaan uit het afschermen van gewassen en de inzet van middelen die ganzen afschrikken. De provincie beschouwt het weren en afschrikken van ganzen niet als opzettelijk verstoren; deze preventieve maatregelen kunnen daarom zonder ontheffing worden toegepast. Mogelijke preventieve maatregelen tegen ganzen zijn visuele middelen zoals vogelverschrikkers, linten, vlaggen, ballonnen, het nabootsen van roofvogels etc. Andere middelen zijn gericht op akoestische afschrikkingsmethodes zoals knallen, ratels, vogelafweerpistool, schriklint, elektronische geluidsgolven etc.

In de Faunaschade Preventie Kit Ganzen geeft BIJ12-Faunazaken aan hoe en welke preventieve middelen

ingezet kunnen worden om te trachten ganzenschade te voorkomen. Voor alle in te zetten passieve middelen geldt dat de reikwijdte beperkt is en dat gewinning snel optreedt, vaak binnen veertien dagen (Oord 2009; Taakgroep Gereedschapskist 2013; Buijs e.a. 2018). Preventieve maatregelen zoals vlaggen, linten en dergelijke, knalapparaat en ultrasoon geluid zijn op zichzelf gebruikt niet effectief (Melman e.a. 2011). Afwisseling in tijd en ruimte (bijvoorbeeld verplaatsen) en tussen verschillende middelen kan de effectiviteit vergroten, maar vraagt om een buiten proportionele inspanning met beperkt resultaat.

Het effectief verjagen van ganzen vraagt om innovatie en ontwikkeling. Zo worden momenteel verjagingsmethodes zoals het gebruik van drones en lasers op kleine schaal toegepast. Hierbij wordt de technologie steeds verder ontwikkeld zodat er autonome verjaging kan plaatsvinden zonder veiligheidsrisico's voor andere natuurwaardes en/of mensen. Deze ontwikkelingen samen met gecoördineerde professionele verjaging kunnen wanneer er voldoende foerageeralternatieven elders zijn de schade aan landbouwpercelen verminderen.

TOELICHTING

Van de meeste preventieve maatregelen die worden genoemd is de effectiviteit in de meeste gevallen uitgetest op ganzen, soms op kraaiachtigen en kleine zangvogels (mezen). Wetenschappelijke uitspraken over de effectiviteit van preventieve middelen voor andere soorten zijn schaars of ontbreken. De adviezen verwoord in de Faunaschade Preventie Kits van BIJ12-Faunazaken voor de inzet van preventieve middelen vormen de meest uitgewerkte informatie over preventieve middelen.

7.2 FAUNABEHEER

Nestbehandeling

Bij nestbehandeling worden de eieren weggenomen of behandeld met olie, geschud of geprikt, waardoor het embryo niet langer levensvatbaar is. Legselreductie wordt in het algemeen gezien als een diervriendelijke methode voor populatiereductie van watervogels. De effectiviteit van deze methode valt echter volledig in het niet bij de verwijdering van volwassen broedvogels. Bij beide nestbehandelingsmethodes is geconstateerd dat in praktijk een klein aantal eieren toch uitkomt (Van der Jeugd e.a. 2006). Meerdere studies tonen bovendien aan dat de effectiviteit voor populatiereductie zeer beperkt is (Van der Jeugd e.a. 2006; Kleijn e.a. 2012; van Manen & Voslamber 2013). Onderzoek op Texel heeft aangetoond dat nestreductie het aantal vliegvlugge jongen kan verminderen. Om hetzelfde effect te bereiken als het verwijderen van een volwassen broedvogel dienen alle eieren van een gans gedurende zijn hele leven (vier tot elf jaar) te worden behandeld (Van der Jeugd e.a. 2006). Om een reducerend effect te hebben in aanwas van een ganzenpopulatie is een buitenproportionele inspanning vereist, waarbij minimaal 80% van alle bestaande nesten 100% wordt behandeld. Dit is praktisch niet haalbaar, omdat nesten zich vaak in rietkragen bevinden. Hierdoor worden bij betreding ook andere natuurwaardes verstoord en vernield. Hoewel nestreductie de totale populatie standganzen niet reduceert, kan dit wel lokaal de toename van het aantal vogels beperken of zelfs reduceren.

Verjaging met ondersteunend afschot

Verjaging met ondersteunend afschot heeft als doel enkele dieren te doden om zo grote groepen dieren langdurig te verjagen. Experts wijzen erop dat verjaging

met ondersteunend afschot een heel effectieve manier van verjagen is, waarbij langdurige gedragsverandering optreedt. Dit is effectiever dan andere vormen van verjaging/wering, omdat het lerend vermogen van ganzen ervoor zorgt dat ze landbouwpercelen gaan vermijden. Bij verjaging met ondersteunend afschot treedt geen gewenning op (Guldemond e.a. 2016). Bij het 'Sommergänse-Projekt' van de Kreisjägerschaft Wesel (Noordrijn-Westfalen) werd in 2019 met wildcamera's vastgesteld dat bij ganzenverjaging (grauwe gans) zonder afschot,

vijf tot tien uur later weer ganzen op het perceel invielen. Bij verjaging met ondersteunend afschot werden in de volgende achttien dagen geen ganzen op het perceel en de buurpercelen meer aangetroffen. Dit onderzoek loopt nog tot december 2023.

Volgens experts leggen vogels en zoogdieren de relatie tussen een schot en een soortgenoot die wordt gedood, waardoor het effect van verjaging met afschot sterker is dan bij alleen in de lucht schieten. Dit werkt

logischerwijs het beste bij sociaal georganiseerde diersoorten die in groepsverband foerageren (zoals ganzen, wilde zwijnen, eenden, kraaiachtigen). Het gevolg is dat de bewuste groep niet of minder snel terugkomt naar de plek waar geschoten is. Publicaties die dit onderschrijven zijn onder andere Madsen (1998a en b) en Rey & Liechthli (2015). In deze publicaties wordt ook aangegeven dat afschot andere verjagings- en weringstechnieken effectiever maakt. Soorten die in deze onderzoeken specifiek worden genoemd zijn de smient, knobbelzwaan, meerkoet, Canadese gans, meeuwen en kraaiachtigen, zoals de zwarte kraai en ekster. Het betreft studies in o.a. Denemarken, Verenigde Staten en Australië. Indien gericht op het voorkomen van schade, dient afschot plaats te vinden waar schade dreigt. Verjaging met ondersteund afschot is het meest effectief wanneer ganzen vroeg in de ochtend dan wel in de avond landen op landbouwpercelen. Daarom dient de mogelijkheid te bestaan voor verjaging met ondersteunend afschot minimaal één uur voor zonsopkomst tot één uur na zonsondergang. De verjaagprikkelers moeten daarbij frequent en consequent zijn en over een zo groot mogelijke oppervlakte met gelijktijdige toepassing voorkomen. Samenwerking en afstemming tussen jachtaktehouders en grondgebruikers binnen een WBE en WBE's onderling, zoals onder andere door gecoördineerde ganzendagen, is essentieel voor de mate van effectiviteit van verjaging.

Afschot (populatiereductie)

Bij afschot, dat niet is gericht op een specifiek (reproductief) deel van de populatie, moet een groot deel van de aanwezige ganzen afgeschoten worden om een reductie van de populatie te bewerkstelligen. Van der Jeugd e.a. (2006) komen tot de conclusie dat minimaal 50% van de populatie van Canadese ganzen verwijderd dient te

worden binnen één jaar om de zomerpopulatie te reduceren. Afschot met populatiereductie tot doel dient zo veel mogelijk onregelmatig en onvoorspelbaar te worden uitgevoerd om te voorkomen dat ganzen door alertheid buiten schootsafstand blijven.

Gebruik van een geluiddemper of een persluchtbuks leidt tot minder verstoring van ganzen en daardoor tot een efficiënter afschot. Hiermee wordt bovendien bereikt dat overige natuurwaarden minder verstoord worden, bijvoorbeeld doordat er minder schoten nodig kunnen zijn. Over het algemeen zijn verstoringen die vroeg optreden, wanneer ganzen nog niet in een dagelijkse routine van foerageren zitten, het effectiefst (Radtko en Dieter 2011). Mede hierom is het van belang dat bij populatiereductie afschot mogelijk is op de momenten dat standganzen zich van en naar hun foerageergebied bewegen, zoals één uur voor zonsopkomst en één uur na zonsondergang. Voor effectief beheer dienen uitvoerders de mogelijkheid te hebben om onregelmatig en onvoorspelbaar afschot toe te passen, afgestemd op de aanwezigheid van standganzen in of nabij schadegevoelige percelen of natuurgebieden. Hiervoor dienen zij middelen tot hun beschikking te hebben om ganzen binnen schootsafstand te krijgen, zoals lokganzen, lokvoer en akoestische middelen. Hierdoor kunnen niet alleen meer ganzen worden geschoten, maar wordt ook voorkomen dat ganzen buiten de gewenste schootsafstand blijven waardoor de kans op ziek schieten toeneemt.

Broedvogelreductie (koppelvormers)

Het broedsucces (aanwas) van een populatie wordt bepaald door de gemiddelde legselgrootte, het uitkomstsucces van de nesten en de kuikenoverleving. De ganzenpopulatie wordt het meest beïnvloed door de

overlevingskans van volwassen ganzen en in mindere mate door de overlevingskansen van nog niet broedende ganzen en eieren. Afschot is het meest effectief wanneer het wordt uitgevoerd in het vroege voorjaar, met name vlak voor de broedperiode in februari-maart (Latour e.a. 2019). In deze tijd vormen ganzen een broedpaar, en afschot van minstens één van de twee zal zowel de populatie terugbrengen als de aanwas in dat jaar verlagen. Door met name broedparen (koppelvormers) te verwijderen kan een populatie in omvang relatief snel afnemen. De effectiviteit van afschot van broed(rijpe)vogels is groter dan van ongericht afschot; er hoeven minder dieren te worden verwijderd voor hetzelfde effect. Daarmee wordt het totale aantal te doden dieren in de opvolgende jaren beperkt.

Vangen en doden van ruiende ganzen

Door de jaarlijkse rui van de slagpennen kunnen ganzen drie tot vijf weken niet vliegen (Kahlert 2006). Rui van broedende en niet-broedende vogels vindt plaats op verschillende locaties (Madsen e.a. 1999). Dit komt doordat broedende vogels zich ten tijde van de rui samen met hun nog niet vliegvlugge kuikens op geschikte opgroeilocaties nabij de broedplekken bevinden. Niet-broedende ganzen zoeken optimale rui locaties uit waarbij veiligheid van groter belang is dan het voedselaanbod. In de maanden mei, juni en juli ruien standganzen (ieder in hun eigen ritme) en kunnen ze worden gevangen om vervolgens met behulp van CO₂ te worden gedood. Dit is een efficiënte manier van populatiereductie door de relatief geringe inzet die nodig is tegenover de hoge aantallen ganzen die per actie uit de populatie onttrokken kunnen worden. Hierdoor wordt de populatie snel teruggebracht en hoeven er over langere tijd netto minder standganzen te worden

gedood. Tijdens de rui zijn ganzen relatief eenvoudig en met minimale verstoring van overige natuurwaarden te vangen met een vangkraal. Voor de uitvoering van deze beheermaatregel wordt een hierin gespecialiseerd bedrijf ingeschakeld.

De resultaten van de ganzenvangacties laten zien dat men in staat is om met een vangactie gemiddeld 400 dieren weg te nemen uit de populatie. Op Texel bleek het doden van ruiende ganzen de enige maatregel waarbij de effecten direct meetbaar waren (Kleijn e.a. 2012). De beheermaatregel leidde tot een reductie in het aantal grauwe ganzen. Het doden van ruiende ganzen is een methode waarbij met een eenmalige inspanning een groot aantal standganzen uit de populatie kan worden weggenomen (Van der Jeugd e.a. 2006; Kleijn e.a. 2012). De effectiviteit heeft zich in de praktijk bewezen, zowel in binnen- als buitenland (Stahl e.a. 2013). In het onderzoek van Beck e.a. in 2002 werd het volgende geconcludeerd:

“Waarschijnlijk is het samendrijven en wegvangen van Canadese ganzen tijdens de eerste weken van juli de meest efficiënte, ethisch verantwoorde en praktisch haalbare manier om een snelle reductie in lokale aantallen te bekomen.”

Wageningen Livestock Research en de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) hebben het doden van ganzen met CO₂ in de ruiperiode onderzocht (Gerritzen 2010; Raad voor Dierenaangelegenheden 2012). Het onderzoek toonde aan dat ganzen binnen één minuut bewusteloos raken. Men concludeerde dat het doden van groepen ruiende ganzen met oplopende CO₂-concentraties vanuit dierenwelzijn acceptabel is wanneer het Richtsnoer Ganzendoden (Raad voor Dierenaangelegenheden 2012) wordt gevolgd. In het richtsnoer staan concrete randvoorwaarden over wanneer en hoe het middel ingezet kan worden. Zo worden er eisen gesteld aan de apparatuur (o.a. opbouw van concentraties, meetapparatuur) en het gebruik ervan (o.a. aantallen dieren, tijdsduur, expertise). Wel is uit onderzoek gebleken dat het doden met oplopende CO₂-concentraties meer stress veroorzaakt bij de individuele gans dan een goed geplaatst schot en daarmee minder diervriendelijk is (Sharp & Saunders 2011). Schieten is echter geen optie om grote groepen ganzen te doden omdat men niet stressvrij honderden ganzen kan schieten.

Rust- en foerageergebieden

De provincie beoogt de bestaande rust- en foerageergebieden rondom N2000-gebieden opnieuw te begrenzen en te benoemen tot rustgebieden, met het doel trekganzen daar te concentreren middels voedselaanbod en rust, en ook weg te houden van omliggende agrarische gronden middels verjaging. In deze gebieden is populatiebeheer en verjaging van de ganzen niet toegestaan tussen 1 november en 1 april (kolgans en grauwe gans), 1 mei (aanwezigheid brandgans) en 1 juni (aanwezigheid rotgans). Een nadeel van rustgebieden is een verhoging van het overlevingspercentage van

de standganzenpopulatie, wat kan leiden tot sterkere populatiegroei. Onder grondgebruikers is het draagvlak voor rustgebieden zeer beperkt zolang de standvogelpopulatie niet afneemt (APPM 2016). Agrariërs binnen de grenzen van een rustgebied krijgen een extra vergoeding van BIJ12-faunazaken. In 2007 wees de provincie rust- en foerageergebieden aan met een soortgelijke doelstelling, maar ondanks dat er genoeg oppervlakte aan rust- en foerageergebieden was, verbleef de jaren erna maar een kleine 60% van de ganzen op de gewenste locaties, nauwelijks een verschil met de jaren vóór de invoering van het beleid (Nolet e.a. 2009; Klop & Gundelach 2014, Koffijberg e.a. 2017).

Mogelijke verklaringen hiervoor zijn:

- Gebrek aan consistentie in rust en verstoring. Binnen de gebieden is er onrust door beheer op andere soorten, of door enclaves binnen de foerageergebieden waar verjaging nog wel is toegestaan (Melman e.a. 2017).

- Het mijden van de gebieden door randeffecten in de grenzen van een rustgebied. Door zogenoemd 'gerafelde' begrenzing kunnen de ganzen het aanwezige oppervlak niet optimaal benutten (Van der Jeugd 2008).
- Onvoldoende systematische en frequente verjaging. Verjaging buiten de rustgebieden dient systematisch en frequent plaatsvinden om de ruimtelijke verspreiding van ganzen te beïnvloeden en het lerend vermogen te benutten (Simonsen e.a. 2016). Bij het intensiveren van verjagings- en aantrekkingsprikkels wordt een sterkere ruimtelijke verspreiding van de ganzen verwacht (Fox & Madsen 2017).
- Het ontbreken van aantrekkelijke rustgebieden nabij landbouwgronden. Aantrekkelijke rustgebieden dienen nabij te zijn, omdat ganzen anders blijven terugkeren (Schekkerman e.a. 2018).

Inrichting en beheer terreinen

De populatieomvang van en het terreingebruik door ganzen kunnen worden beïnvloed door inrichtingsmaatregelen die de draagkracht van een leefgebied veranderen of de oppervlakte of aantrekkelijkheid ervan verlagen. Een mogelijke beheermaatregel is een aangepast maaieregime om met name in ganzenrustgebieden de aantrekkelijkheid van graslandpercelen als foerageergebied op cruciale momenten te verhogen (kort gras). Gelijktijdig kan een aangepast maaieregime de aantrekkelijkheid van andere graslandpercelen verlagen (lang gras en ruigte). Voor agrarische graslanden betekent dit echter wel een afname in kwaliteit en kwantiteit van het gras. Ook het aanleggen van waterplassen en het toevoegen van nutriënten aan loggewassen kan de aantrekkelijkheid van ganzenrustgebieden verhogen (Fox

e.a. 2017). Een kanttekening hierbij is dat het aanbieden van veilige voedselrijke rustgebieden het overlevingspercentage van de daar aanwezige ganzen verhoogt. Dit betekent dat de standvogelpopulaties een snellere populatiegroei doormaken, als gevolg van een lager natuurlijk sterftecijfer en een hogere aanwas.

De gewaskeuze in gebieden nabij broedplaatsen van ganzen kan tevens de mate van schade reduceren. Voor zover het teeltplan het toelaat zou telen van schadegevoelige en dure gewassen direct naast broedplaatsen ontmoedigd kunnen worden. Het terreingebruik van ganzen is net als bij andere soorten een afweging tussen predatiedruk en foerageerkwaliteit. Hierdoor kan men de aantrekkelijkheid van agrarische graslandpercelen als foerageergebied verlagen door het predatierisico te verhogen (Buij e.a. 2018). Een voorbeeld hiervan is het aanleggen van houtwallen, roofvogel-t-palen en bosjes die door predatoren gebruikt kunnen worden als dekking (Voslamber e.a. 2012). Het verhogen van de predatiedruk dient echter zeer zorgvuldig te gebeuren, doordat dergelijke beheermaatregelen de overlevingskansen van weidevogels, waaronder de bedreigde grutto, negatief beïnvloeden (Buij e.a. 2018). Het toepassen van dergelijke inrichtings- en beheermaatregelen verhoogt tegelijkertijd de biodiversiteit op agrarische percelen en is dus gunstig voor een scala aan andere soorten.

7.3 CONCLUDEREND

Er zijn verschillende methodes voorhanden waarmee ganzen kunnen worden beheerd. Voorafgaand en parallel aan lethaal faunabeheer dienen preventieve maatregelen te worden ingezet om schade te voorkomen. Preventieve maatregelen zijn niet voldoende effectief bij een grote populatieomvang. Legselreductie is een diervriendelijk alternatief voor het doden van ganzen, maar vraagt een onrealistisch grote inspanning om de populatie te laten afnemen. Bij afschot moet voor een reducerend effect op de populatie 50% van de dieren in het eerste jaar geschoten worden. Bij maatregelen zoals koppelreductie, waarbij broed(rijpe)vogels worden onttrokken aan de populatie, is er sprake van een direct en indirect effect. Naast de directe afname van het aantal ganzen wordt indirect voorkomen dat de populatie middels aanwas toeneemt. De noodzakelijke beheerinspanning voor de daaropvolgende jaren wordt hiermee gelijktijdig beperkt. Met het vangen en doden van ruiende ganzen kan met een eenmalige inspanning een groot aantal dieren uit de populatie worden weggenomen. Tegelijkertijd zijn er meer duurzame oplossingen zoals inrichtingsmaatregelen, waarbij terreinen exclusief rustgebieden minder geschikt worden gemaakt voor ganzen.

8.

BEHEER:

RESULTATEN & EVALUATIE

8.

BEHEER: RESULTATEN & EVALUATIE

8.1 VOORGAANDE BEHEERPERIODE

Het doel van het Faunabeheerplan Ganzen 2015-2020 was het beperken en voorkomen van schade. Enerzijds diende faunabeheer ter ondersteuning van verjaagacties met als doel directe schadebeperking, anderzijds om de aantallen ganzen te beperken naar de corresponderende streefstanden van 2005 en 2011. Het beheer van de grauwe gans en de brandgans heeft de afgelopen beheerperiode plaatsgevonden op basis van ontheffingen voor nestbehandeling, koppelvormer-reductie, afschot en het vangen en doden van ruiende ganzen. Het beheer is hoofdzakelijk uitgevoerd door vrijwilligers met een jachtakte, terreinbeherende organisaties en grondgebruikers, met name agrarische ondernemers. Alleen voor ruivangsten zijn betaalde beroepskrachten ingezet.

8.2 RESULTATEN FLORA EN FAUNA

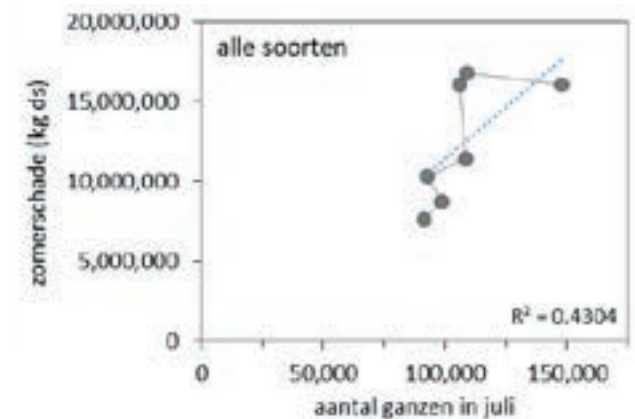
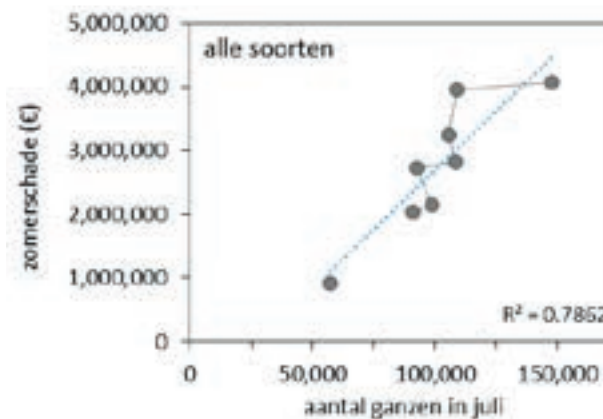
In de afgelopen beheerperiode was beheer ter voorkoming van belangrijke schade aan flora en fauna niet mogelijk. Wel kan worden geconcludeerd dat de

populatiereductie die wordt uitgevoerd in het belang van landbouwschade redelijkerwijs ook effect zal hebben op een verlaagde foerageerdruk in natuurgebieden. Het uitgevoerde populatiebeheer heeft de graasdruk gereduceerd, echter is de huidige populatie van een dusdanige omvang dat in de Kaderrichtlijn Waterlichamen binnen het Amstel, Gooi en Vecht-gebied nog steeds 740 hectare oevervegetatie door ganzen wordt aangetast. Hiervan ligt een groot deel in Natura 2000-gebieden of het Natuurnetwerk Nederland. De verschillende instandhoudingsdoelstellingen op basis

van de Vogelrichtlijn, met name die van rietbroeders, worden nog niet gehaald. Biotoopverlies is daarvoor een belangrijke oorzaak.

8.3 RESULTATEN LANDBOUWSCHADE

De vastgestelde streefstanden gaan uit van een sterke relatie tussen het aantal ganzen en de hoogte van de geregistreeerde schade. Uit Figuur 48 (Schekkerman

FIGUUR 48: Verband tussen de totale zomerschade (links uitgedrukt in euro's, rechts in kg droge stof) en de grootte van de zomerpopulatie van (alle soorten) ganzen in Noord-Holland, in de periode 2009-2017. Punten van opeenvolgende jaren zijn verbonden door een dunne lijn. De blauwe stippellijn geeft het 'gemiddelde' verband weer (herdrukt uit Schekkerman e.a. 2020, pagina 50).

e.a. 2018) blijkt dat er inderdaad een duidelijk verband is tussen de totale jaarlijks geregistreerde schade door BIJ12-Faunazaken (in euro's en kilogram droge stof) en de ganzenaantallen in de zomer. Vanuit een statistisch perspectief verklaren de ganzenaantallen 78% van de variantie in de schadebedragen ($R^2=0.78$). Dit verband wordt minder duidelijk wanneer gekeken wordt naar de schade in kilogram droge stof, maar ook dan verklaart het aantal ganzen nog 43% van de variantie. Dit betekent dat ongeveer de helft van de variantie in de

schadebedragen van BIJ12-Faunazaken wordt verklaard door andere sociale, ecologische en politieke factoren dan het aantal ganzen.

Deze samenhang tussen ganzenaantallen en schade (zomer en winter) is zichtbaar bij alle soorten. Bij de grauwe gans, die het schadebeeld domineert, is de correlatie relatief sterk (zomer; aantallen verklaren 76% van de variantie in euro's en 40% van de variantie in kg droge stof). Opvallend is verder dat bij de brandgans,

ondertussen ook een talrijke soort in de zomer, het verband minder sterk is dan bij de grauwe gans (zomer; 30% in euro's en 17% in kg droge stof). Voor de (grote en kleine) Canadese gans is een vergelijking tussen populatieomvang en geregistreerde schade door gebrek aan schaderegistratie niet zinvol. De kolgans onderscheidt zich met een zeer sterke relatie tussen aantallen en (winter)schade (winter; 84% in euro's en 77% in kg droge stof). In het afgelopen decennium worden de varianties in de geregistreerde schadebedragen van

TABEL 5: Percentuele verhouding van ingezette preventieve maatregelen van 2012 t/m 2019.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Linten, ballonnen en vlaggen	7,96%	5,47%	4,08%	2,95%	1,27%	1,10%	0,63%
Akoestische knallen (geweer, sirenes, vogel afweerpistool etc.)	21,34%	42,47%	56,63%	67,65%	52,06%	38,85%	49,51%
Flitslampen en -molens	0,29%	0,14%	1,46%	4,46%	11,03%	10,93%	10,02%
Angstkreten en roofvogelgeluiden	0,08%	0,36%	0,31%	0,15%	0,15%	0,00%	0,03%
Landbouwvoertuigen en vogelverschrikkers	3,02%	3,91%	5,13%	3,74%	2,81%	10,24%	4,35%
Kleppermolens	0,00%	0,08%	0,03%	0,01%	0,00%	0,00%	0,00%
Elektronische geluidsgolven	0,00%	0,06%	0,22%	0,11%	0,00%	0,11%	0,17%
Verjaging overig	67,32%	47,51%	32,15%	20,93%	32,69%	38,77%	35,28%

BIJ12-Faunazaken voor een groot deel verklaard door het aantal ganzen (in zowel zomer als winter). Daarom geven de aantallen ganzen een goede indicatie of de doelstellingen t.a.v. de maatschappelijk aanvaardbare schadeniveaus worden benaderd.

8.4 OVERZICHT PREVENTIEVE MAATREGELEN

In de afgelopen beheerperiode zijn verschillende preventieve maatregelen genomen om schade te verminderen of te voorkomen. Echter, niet alle in de literatuur genoemde maatregelen zijn even effectief gebleken. Voordat er gebruik mocht worden gemaakt van de ontheffing 'verjaging met ondersteunend afschot' of de provinciale vrijstelling, diende men eerst preventieve

maatregelen te nemen. Dit moesten tenminste één visuele en één akoestische maatregel zijn. De registratie van preventieve maatregelen is niet verplicht. Bij de ontheffing 'populatiereductie' was zowel het gebruik als de registratie van preventieve maatregelen niet verplicht. Onderstaande resultaten zijn dan ook op basis van een minimale weergave van de genomen preventieve maatregelen (Tabel 5). De tabel geeft de inzetverhouding van de verschillende verjaagmethodes weer. Dit heeft geen betrekking op de hoeveelheid van de ingezette methode (bijvoorbeeld aantal vlaggen of aantal uur), maar enkel of het de gekozen methode was. Uit Tabel 5 blijkt dat akoestische middelen het vaakst ingezet worden als verjagingsmethode. Gevolgd door linten, vlaggen en ballonnen. Qua percentage komt de 'overige verjaging'-categorie hoog uit. Dit zijn nog ongespecificeerde verjagingsmethodes, bijvoorbeeld

de aanwezigheid van de grondgebruiker of uitvoerder in het veld, het gebruik van een hond of het gebruik van lasers. We zien dat gedurende de afgelopen beheerperiode met name het gebruik van kunstmatige lichtbronnen is toegenomen.

8.5 OVERZICHT GEDODE DIEREN

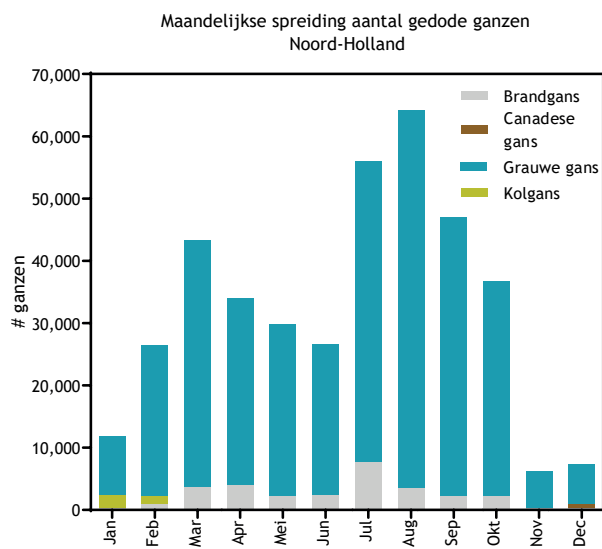
In de afgelopen zes jaar zijn in Noord-Holland jaarlijks gemiddeld circa 73.500 ganzen gedood (Tabel 6). Ruim 88% hiervan betrof grauwe ganzen. Het overgrote deel van de ganzen wordt geschoten in de maanden juli, augustus en september (Figuur 49). Ongeveer 95% van de ganzen wordt vanuit de grondslag populatiebeheer gedood, de rest om directe schade te voorkomen. Binnen populatiebeheer is 76% van de ganzen gedood door de maatregel afschot (Figuur 50). Daarnaast zijn de maatregelen ruivangsten (15%) en koppelreductie (4%) uitgevoerd. Het uitvoeren van ruivangsten kan niet worden uitgebreid, omdat in Nederland slechts één bedrijf is die deze werkzaamheden kan uitvoeren en deze heeft al enkele jaren zijn maximale capaciteit bereikt. Ook zijn er in 2016 geen ruivangsten uitgevoerd vanwege een rechtelijke uitspraak. Koppelreductie vindt plaats in de maanden februari en maart, maar wordt slechts beperkt toegepast doordat er onzekerheid is bij uitvoerders over de handhaving van de ontheffing. Zo kunnen trek ganzen ook koppels vormen en vormen meerdere koppels samen een groep. Hoewel uitvoerders in het veld goed in staat zijn koppelvormende ganzen te herkennen, is dit vaak op meerdere kenmerken waaronder baltsgedrag en niet enkel het voorkomen als koppel/paar. Wanneer een gans eenmaal is gedood, is achteraf niet meer te controleren of het een koppelvormer betrof.

TABEL 6: Totale aantal gedode ganzen weergegeven per soort per jaar in Noord-Holland. Bron: FRS & rapportage ruivangsten.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Brandgans	1.496	25.837	4.455	5.581	8.129	11.223
Canadese gans	1.127	2.848	3.411	1.630	1.858	2.084
Grauwe gans	59.413	78.509	74.333	67.025	70.043	76.162
Kolgans	4.462	887	1.099	680	915	1.317
TOTAAL	66.498	103.768	83.298	67.504	68.877	90.786

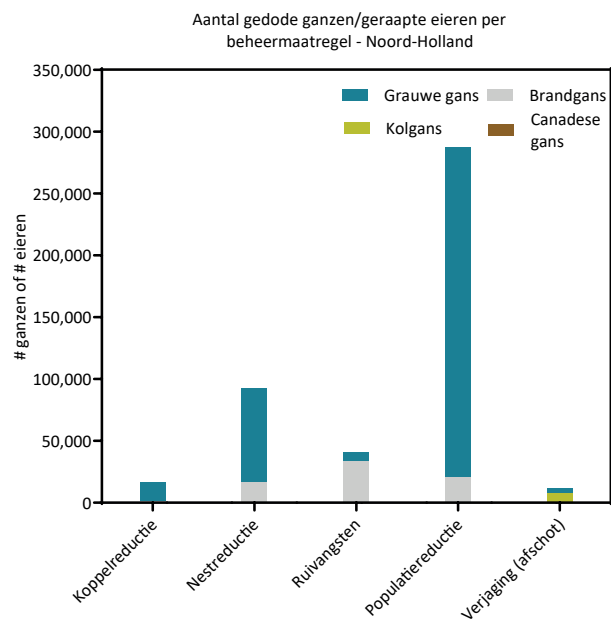
Als we de cijfers van nestreductie bij de brandgans, grauwe gans en Canadese gans in de periode 2009-2012 (Schekkerman e.a. 2020) vergelijken met die van de afgelopen beheerperiode, dan zien we dat de omvang van legselreductie de afgelopen beheerperiode ongeveer gelijk gebleven is voor de brandgans en afgenomen is voor de grauwe gans en de (grote en kleine) Canadese gans. Dit terwijl voor alle drie de soorten de populatie in de periode van 2009-2019 nog toenam. Schekkerman e.a. (2020) schatten in 2019 het aantal in Noord-Holland broedende brandgans op 4.000 tot 5.000 paar, het aantal broedende

grauwe gans op 14.000 tot 19.000 paar en het aantal broedende Canadese gans op 1.400 tot 2.100 paar. Respectievelijk is in 2019 bij slechts 43%, 42% en 12% van de broedende gans ook het nest behandeld. Dat is niet voldoende om de populatie te reduceren (Van der Jeugd e.a. 2006). In hoeverre de nestreductie heeft bijgedragen aan het voorkomen van nieuwe broedlocaties is onbekend. Wel kan worden gesteld dat de huidige omvang van nestreductie geen reducerend effect heeft op de populaties standgans, met uitzondering van de kleine lokale populaties standgans in Purmerend en Zaanstad.

© FBE Noord-Holland (2020)

FIGUUR 49: Het totale aantal gedode gans excl. ruivangsten weergegeven per maand in Noord-Holland, periode 2014-2019 (bron: Faunabeheereenheid Noord-Holland 2020).

© FBE Noord-Holland (2020)

FIGUUR 50: Het totale aantal gedode gans en behandelde eieren per beheermaatregel in Noord-Holland, periode 2014-2019. (bron: Faunabeheereenheid Noord-Holland 2020).

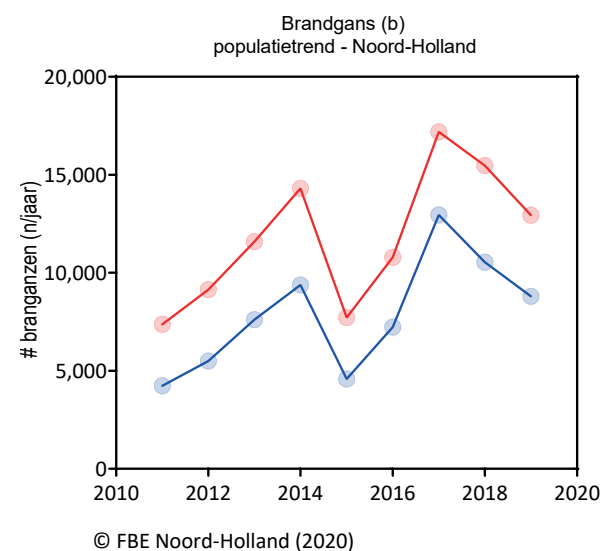
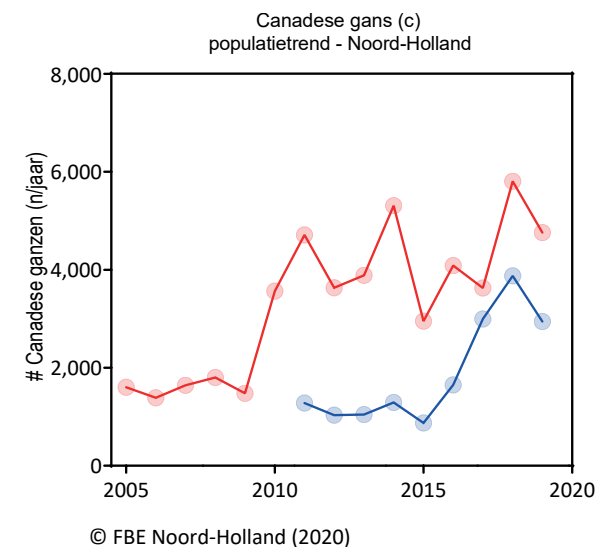
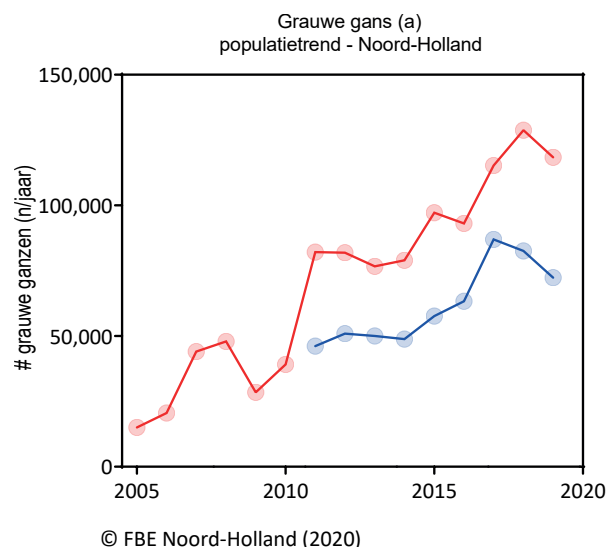
8.6 EVALUATIE BEREIKEN DOELSTELLINGEN

In de afgelopen beheerperiode waren de doelstellingen: het behalen van de streefstanden, zoals weergegeven in Tabel 7. Om de doelstellingen te evalueren worden de streefstanden van de grauwe gans, brandgans en Canadese gans vergeleken met de ganzentelling van juli 2019 en de broedvogelmonitoring van 2017. De doelstelling van de kolgans wordt getoetst aan de geregistreerde schadetrend van 2012 t/m 2019.

Populatiegroei stopt

De jaarlijkse door de FBE Noord-Holland gecoördineerde juli-tellingen in Noord-Holland worden in twee datasets weergegeven. Het totaal is de onbewerkte 'ruwe data' waarin alle getelde telgebieden zijn meegenomen (meestal ruim 400 telgebieden). De subset bevat de bewerkte 'volledige reeksen' die bestaan uit de telgebieden die sinds 2011 doorlopend, zonder afwijking, geteld zijn. Dit zijn er in totaal 156.

Voor de brandgans en grauwe gans lijken de aantallen broedparen en de aantallen in juli getelde individuen niet langer toe te nemen. In de meest recente jaren lijken de aantallen zelfs af te nemen en voorzichtig in de richting van de streefstand te gaan (Figuur 51a en b). Echter, bij de Canadese gans lijkt de afvlakking pas sinds 2019 om te buigen naar een daling. Hierbij lijkt het totaal van de FBE-tellingen een betere weergave te zijn dan de gecorrigeerde subset. De populatietrend van Sovon laat voor de grote Canadese gans, net als het totaal van de FBE-tellingen, een gestabiliseerde populatie zien sinds 2010. Voor alle drie ganzensoorten is de inzetende daling nog te kort om te spreken van een doorzettende afname. Wel is duidelijk dat intensief

Legenda:

- Subset
- Totaal

FIGUUR 51: Populatietrend grauwe gans (a), brandgans (b) en Canadese gans (c) op basis van de FBE-tellingen, totaal en subset (156 Sovon-telgebieden jaarlijks volledig geteld) in Noord-Holland, a en c: periode 2005-2019 en b: periode 2011-2019 (bron: Faunabeheereenheid Noord-Holland 2020). Totaal en subset correleren voor 93% grauwe gans, 99% brandgans en 53% Canadese gans.

populatiebeheer uitgevoerd in de provincie Noord-Holland in de periode 2015-2020, de waargenomen toename van ganzenpopulaties heeft weten af te vlakken. Deze reductie in populatietoename is daarbij ook te zien in een beginnende afname van geregistreerde schade (zie paragraaf 6.2). De schadegegevens van zowel de grauwe gans als de brandgans laten zien dat ingrijpen in de standvogelpopulatie gedurende de zomerperiode de schade in de zomerperiode reduceert. De schadegegevens van de grauwe gans laten ook zien dat ingrijpen in de standvogelpopulatie gedurende de zomerperiode ook effect heeft op de schade aan de eerste snede. De gegevens van de brandgans laten, in lijn met de omvang van zijn standvogelpopulatie, zien dat ingrijpen op de standvogelpopulatie in de zomerperiode onvoldoende is om de toename van schade aan de eerste snede te stoppen. Omdat de schade van de eerste snede gras voor zowel de grauwe gans, brandgans en kolgans het grootst is, zal het inzetten op schadereductie gericht op deze snede leiden tot de grootste schadereductie.

Ganzenbeheer leidt tot populatieafname

In de evaluatie van het Ganzenbeheerplan 2015-2020 hebben Schekkerman e.a. 2020 getracht een uitspraak te doen over de relatie tussen beheer en ganzenaantallen. Met behulp van een populatiemodel hebben zij berekend hoe de Noord-Hollandse ganzenpopulaties zich ontwikkelen over tijd, rekening houdend met het gemiddelde aantal gedode ganzen per jaar en het gemiddelde reproductiesucces. Daarbij zijn bepaalde uitgangspunten gekozen en meerdere middels literatuur onderbouwde aannames gedaan. Schekkerman e.a. concluderen dat het zeer aannemelijk is dat zonder beheer de aantallen ganzen hoger zouden zijn geweest en dus ook de schade. Opmerkelijk genoeg konden het

aantal gedode ganzen en de resultaten van de tellingen modelmatig nog niet met elkaar in overeenstemming worden gebracht. Schekkerman e.a. geven daarvoor verschillende mogelijke verklaringen, maar duidelijk is wel dat dit meer onderzoek vergt.

Maatschappelijk aanvaardbare schadeniveau nog niet behaald

Het aantal jaarlijks gedode dieren zou volgens het populatiemodel waarop de recente evaluatie is gebaseerd (Schekkerman e.a. 2020) hebben moeten leiden tot het behalen van de streefstanden en zou het schadeniveau moeten hebben laten dalen tot het maatschappelijk aanvaardbare schadeniveau. Deze sterke afname is echter

nog niet zichtbaar in de tellingen. De streefstanden zijn nog niet behaald (Tabel 7). Dat kan mogelijk worden verklaard doordat ganzenbeheer provinciaal is ingericht, terwijl ganzen zowel provinciale grenzen als landsgrenzen overtrekken. Vrijgekomen broed- en foerageergebieden worden opgevuld door ganzen van elders waar het beheer afwijkt van die van Noord-Holland. De FBE Noord-Holland pleit daarom voor een nationale analyse en aanpak. Zo kunnen eventuele migratiebewegingen worden opgevangen en kan beheer hierop worden afgestemd. Maatregelen met een verjagend effect zijn gebaat bij een consequente jaarronde aanpak, waarbij intensieve versterking onder dezelfde voorwaarden nationaal wordt uitgevoerd.

TABEL7: Streefstand en actueel aantal standganzen voor de soorten brandgans, grauwe gans en Canadese gans (bron: Sovon Vogelonderzoek Nederland; Ganzenbeheerplan Noord-Holland 2015-2020). Het maatschappelijk aanvaardbare schadeniveau en de actuele stand getaxeerde schade weergegeven in euro's en voor de kolgans als schadetrend (bron: BIJ12-Faunazaken, database augustus 2020).

	Individen		Broedparen		Maatschappelijk aanvaardbare schadeniveau standgans	
	Streefstand	Actueel (juli 2019)	Streefstand	Actueel (2019)	Maatschappelijk aanvaardbare schadeniveau	Actueel (2019)
Brandgans	7.300	12.940	1.800	4.500	€ 54.286,-	€ 246.353,-
Grauwe gans	15.000	118.420	3.900	16.500	€ 121.290,-	€ 4.354.855,-
Canadese Gans	1.600	4.758	400	1.750	n.v.t.	
Kolgans	n.v.t.		n.v.t.		afnemende schadetrend	gestabiliseerde schadetrend

8.7 INVLOED VAN BEHEER OP STAAT VAN INSTANDHOUDING

De landelijke staat van instandhouding van de brandgans, grauwe gans, grote Canadese gans en kolgans is gunstig.

Een cruciale vraag is of faunabeheer ertoe kan leiden dat de ganzenpopulaties in een ongunstige staat van instandhouding terechtkomen. Voor de ganzenpopulaties is dat volgens richtlijnen van de Europese Commissie het geval zodra:

1. de populatieomvang kleiner is dan de gunstige referentiewaarde en met meer dan 1% per jaar afneemt of
2. de populatieomvang meer dan 25% kleiner is dan de gunstige referentiewaarde (Bijlsma e.a. 2019). Het AEWA European Goose Management Platform (2019) noemt als ondergrens voor de gunstige referentiewaarde voor de broedpopulatie van de grauwe gans voor heel Nederland 2500 paar.

Klop en Gundelach (2014) hebben in een evaluatie van de ganzenrust- en foerageergebieden in samenhang met de Natura 2000-gebieden in Noord-Holland geconcludeerd dat deze gebieden qua ligging en oppervlakte voldoende zijn om te voldoen aan de internationale verantwoordelijkheid voor trekvogels (overweging 4 van de Vogelrichtlijn, Bonn-conventie, AEWA). Hiermee kan worden geconcludeerd dat het voorgestelde beheer geen invloed heeft op de gunstige staat van instandhouding t.a.v. de trekvogelpopulatie. Immers wordt voor deze populaties voldaan aan de wettelijke definitie van een 'gunstige staat van instandhouding'.

Om het maatschappelijk aanvaardbare schadeniveau te

behalen zullen de standvogelpopulaties moeten worden gereduceerd. Dat betekent dat in de komende beheerperiode de standvogelpopulaties zullen worden teruggebracht naar de streefstanden (zie Tabel 7). Van belang is dat ondanks deze afname de staat van instandhouding niet negatief beïnvloed wordt en in een gunstige staat blijft. De staat van instandhouding wordt bij ganzen getoetst op basis van vier aspecten: populatie, verspreiding, leefgebied en toekomst. Verspreiding, leefgebied en toekomst blijven gelijk of zullen toenemen door nieuwe natuurontwikkelingsprojecten en de aanleg van openwaterlichamen zoals vijvers, plassen en waterpartijen in klaverbladen. De Noord-Hollandse standvogelpopulaties zullen wel significant afnemen. In de aankomende beheerperiode wordt beoogd de standvogelpopulaties terug te brengen naar de streefstanden. Dit is in aantallen broedparen vastgesteld op 3.900 (grauwe gans), 1.800 (brandgans) en 400 (Canadese gans). Deze streefwaarden zijn in lijn met het aantal getelde vogels in de juli-tellingen (zie Tabel 7).

Om te beoordelen of de populatie nog steeds in een gunstige staat verkeert, wordt er gekeken naar de referentiewaarden. Deze referentiewaarden zijn de drempelwaarden voor een landelijke gunstige staat van instandhouding. Het AEWA² European Goose Management Platform (2019) noemt 21.000 broedparen als ondergrens voor de gunstige referentiewaarde voor de broedpopulatie van de grauwe gans voor heel Nederland. Voor de brandgans is de referentiewaarde neergezet op 11.000 broedparen (AEWA, in press). In de provincie Noord-Holland is de streefstand vastgesteld op 1.800 broedparen brandganzen en 3.900 broedparen

-
- 2 African-Eurasian Migratory Waterbird Agreement: internationale overeenkomst om trekkende watervogels te beschermen

grauwe ganzen. Dit is gelijk aan 7.300 individuele branganzen en 15.000 individuele grauwe ganzen (Tabel 7).

De landelijk afgesproken streefstanden zijn 18.000 broedparen brandganzen en 27.500 broedparen grauwe ganzen (Ganzenakkoord 2012). De landelijke streefstanden, ook wel doelstanden genoemd, zijn afgeleiden van de landelijke maatschappelijk vastgestelde streefwaarden (in 2005 voor grauwe gans en in 2011 voor brandgans). Deze streefwaarden, die voortvloeien uit het Ganzenakkoord, zijn per provincie vastgesteld en in eerdere faunabeheerplannen door de FBE's vertaald naar provinciale streefstanden.

De ganzenpopulaties zijn niet provinciaal gebonden, waardoor de referentiewaarden op landelijk niveau dienen te worden vastgesteld. De resulterende toetsing aan de stand van instandhouding dient dan ook op landelijk niveau plaats te vinden. Aangezien de landelijke streefstanden van de standganzen zich ver boven de referentiewaarden bevinden (31% boven de referentiewaarde voor grauwe gans en 63% boven de referentiewaarde voor brandgans), blijft de gunstige staat van instandhouding ook op het onderdeel populaties voor de standganzenpopulaties gewaarborgd. Immers: een populatiereductie van meer dan 31% in één beheerjaar is gezien de omvang van de reductieopgave niet een realistische mogelijkheid.

De jaarlijkse monitoring gedurende de juli-telling zorgt ervoor dat populatiebeheer voor het opvolgende jaar stop wordt gezet wanneer de streefstand is bereikt. De streefstand, niet te verwarren met de gunstige referentiewaarde, is afgeleid van de maatschappelijk streefwaarde vastgesteld op basis van het aantal waargenomen ganzen gedurende de juli-telling van het betreffende schadejaar (2005 grauwe gans en 2011 brandgans).

8.8 AFWEGING VOOR BEHEER

Vanwege het voorkomen van de grauwe gans, brandgans, Canadese gans en kolgans in de gehele provincie Noord-Holland is het risico op schade aan kwetsbare natuurgebieden, graslanden en overige kwetsbare gewassen in het gehele werkgebied van de FBE Noord-Holland aanwezig. De omvangrijke standvogelpopulaties van de brandgans, Canadese gans en met name de grauwe gans hebben ertoe geleid dat verjagingsmethodes grotendeels ineffectief zijn om belangrijke ecologische en landbouwschade te beperken. Het populatiebeheer van de afgelopen periode heeft er echter wel toe geleid dat de standvogelpopulaties van deze ganzensoorten niet langer toenemen. Voor de brandgans en de grauwe gans is er in de meest recente jaren een daling zichtbaar in de standvogelpopulatie. Voor de komende jaren is het aannemelijk dat bij het doorzetten van het huidige beheer de populaties verder zullen afnemen en dat dit door zal zetten in een daling in de schadecijfers. De afname van de populatie is echter van minimale omvang als het beleid van het beheer gelijk blijft.

In de beheerperiode van 2015-2020 werd getracht schade te voorkomen door gedragsbeïnvloeding. Dit werd gedaan door preventieve maatregelen te gebruiken en zo nodig verjaging met ondersteunend afschot toe te passen. De mogelijkheden tot verjaging met ondersteunend afschot gaven onvoldoende resultaat, waardoor de wettelijke maatschappelijke belangen niet zijn behaald. Op basis van deze conclusie is het beheer aangevuld met populatiereductie. Populatiereductie was mogelijk in de periode 1 maart t/m 31 oktober. Hiermee werd gegarandeerd dat de aanwezige trekganzen gedurende de wintermaanden rust hadden.

Ondanks de inspanning van alle betrokkenen, heeft het huidige beleid in de bijna zes jaar dat het werd toegepast onvoldoende de schade weten terug te dringen. Dit komt voornamelijk doordat het aan reproductie deelnemende deel van de standganzenpopulatie zich in het voorjaar terugtrok in beschermde natuurgebieden waarbinnen beheer niet of slechts beperkt mogelijk is. Broedende vogels werden in het voorjaar door de beperkende beheermogelijkheden ontzien en het verhoogde risico op

het doden van juveniele vogels in het najaar zorgde ervoor dat het reproducerende deel van de standganzenpopulatie niet optimaal werd beheerd. Hierdoor bleef de reproductie hoog en dienen er op termijn meer ganzen gedood te worden om de doelstellingen te behalen. De mogelijkheid tot afschot van koppelvormers in de maanden februari en maart waarbij expliciet wordt ingegrepen in het reproducerende deel van de populatie, werd door de complexiteit van de ontheffing slechts beperkt gebruikt.

Het is noodzakelijk dat het toekomstige beheer zich richt op het voorkomen van schade en het reduceren van de standvogelpopulatie in de periode dat reductie het meest effectief is. Hiervoor dient duidelijkheid te zijn voor uitvoerders in het veld en zijn randvoorwaarden nodig die de uitvoering van het vastgestelde beheer optimaliseren. Alleen wanneer alle partijen het beheer gezamenlijk met de juiste maatregelen en in de juiste periode uitvoeren, kan binnen een redelijke beheerperiode een duurzame standvogelpopulatie worden bereikt.

9.

BEHEER
2021-2024

9.

BEHEER 2021-2024

9.1 BEHEERSTRATEGIE

Het beleid van de provincie Noord-Holland en het daarop gebaseerde beheer is over de afgelopen jaren onvoldoende effectief gebleken om de tegemoetkomingen in schade terug te brengen naar het maatschappelijk aanvaardbare niveau. Dit komt naar voren in de jaarverslagen, de evaluatie in onderstaand faunabeheerplan en de onafhankelijke evaluatie van Schekkerman e.a. 2020. In de afgelopen beheerperiode (2012-2019) heeft de Provincie Noord-Holland c.a. 41 miljoen euro betaald aan tegemoetkomingen in schade. Met de voortzetting van een ongewijzigde beheerstrategie binnen de kaders van het provinciale beleid zullen de schadereductiedoelen niet in de nabije toekomst gehaald worden.

Om deze reden zetten we vanuit de FBE Noord-Holland in op het optimaliseren van het beheer en het gericht reduceren van de schade aan de eerste snede grasland, die ruim 90% van de totale schade omvat. Om dit te realiseren wordt het bestaande beheer in het vroege voorjaar uitgebreid met gecoördineerd beheer. Vanuit

gecoördineerd beheer worden in het vroege voorjaar ganzendagen georganiseerd en zullen regionale beheerteams worden opgezet om ook in en rondom met name natuurgebieden koppelvormende ganzen te reduceren. Met enerzijds het voorkomen van schade op de eerste snede grasland, en anderzijds het inzetten op het reduceren van de aan de reproductie deelnemende standganzen nog voordat zij kuikens hebben, wordt het beheer in de komende periode geconcentreerd in het vroege voorjaar. Deze gerichte aanpak kan optimaal worden uitgevoerd wanneer de noodzakelijke randvoorwaarden, zoals zal worden toegelicht in dit hoofdstuk, op voorhand zijn georganiseerd.

9.2 BEHEERDOELSTELLING 2021-2024

Met de optimalisatie van het bestaande beheer streeft de FBE Noord-Holland naar een beheer waarbij:

1. zo min mogelijk ganzen worden gedood of overige natuurwaarden worden verstoord;
2. de focus ligt op het terugbrengen van de schade van de volgende wettelijke belangen:
  - i) de schade aan de landbouw wordt teruggebracht naar een maatschappelijk aanvaardbaar niveau zoals eerder vastgesteld door de provincie Noord-Holland op 24 mei 2014;
  - ii) de schade aan flora en fauna wordt beperkt, waardoor er niet langer een verslechterend effect is op de instandhoudingsdoelstellingen van de Kaderrichtlijn Water en de Natura 2000-gebieden of op de andere natuurdoelstellingen in de overige natuurterreinen;
  - iii) de risico's t.a.v. de verkeersveiligheid (niet zijnde vliegveiligheid) en volksgezondheid worden verlaagd;
3. het databeheer, de monitoring en de validatie van gegevens worden geoptimaliseerd;
4. er een verregaande samenwerking op interprovinciaal en internationaal niveau verder wordt doorgezet.

9.3 VOORGESTELD BEHEER: OPTIMALISATIE EN GERICHTE SCHADEREDUCTIE

De Faunabeheereenheid Noord-Holland zal daarom ontheffingen aanvragen voor populatiebeheer, verjaging met ondersteunend afschot en gecoördineerd beheer, zoals omschreven in Tabel 8 en toegelicht in paragraaf 9.3.

TABEL 8a: Overzicht beheer 2021-2024 per type landschap.

Landschapstype	Soort beheer	Periode	Ganzen ³	Verschil ten opzichte van 2015-2020	Doel
Landbouwpercelen & overige gebieden en natuur- en waterrijke gebieden (TBO-terrein)	Populatiebeheer d.m.v.: Afschot	1 maart t/m 30 september	Grauwe gans Brandgans Canadese gans (groot en klein)	Periode van afschot een maand korter	Intensiever beheer van de standganzenpopulatie.
	Koppelaafschoot	1 februari t/m 31 maart	Grauwe gans Brandgans Canadese gans (groot en klein)	Voortzetting van bestaand beheer Ontheffing besluit 51	Reduceren van de aan reproductie deelnemende standganzen, om zo ook de aanwas te beperken.
	Nestbehandeling	Gehele jaar	Grauwe gans Brandgans Canadese gans (groot en klein) Kolganzen	Voortzetting van bestaand beheer (provinciale vrijstelling artikel 2)	Wegnemen van lokale broedlocaties en het voorkomen van nieuwe broedlocaties.
	Ruivangsten	1 mei t/m 31 juli	Grauwe gans Brandgans Canadese gans (groot en klein)	Voortzetting van bestaand beheer Ontheffing besluit 21	Met een kortdurende verstoring een grote groep standganzen onttrekken.
Landbouwpercelen	Gedragbeïnvloeding d.m.v.: Ondersteunend afschot op landbouwpercelen met kwetsbare gewassen	Gehele jaar	Grauwe gans Brandgans Canadese gans (groot en klein) Kolganzen	Voortzetting van bestaand beheer (provinciale vrijstelling artikel 3)	Ganzen verjagen van schadegevoelige landbouwpercelen.
	Ondersteunend afschot op niet-kwetsbare gewassen en overjarig grasland	Oktober		Oktober gewijzigd beheer (geen populatiebeheer meer)	

³ Genoemde ganzensoorten zijn soorten in al haar verschijningsvormen. Dus inclusief verwilderde en hybride vormen.

TABEL 8b: Overzicht beheer 2021-2024 per type landschap.

Landschapstype	Soort beheer	Periode	Ganzen	Vershil ten opzichte van 2015-2020	Doel
Natuur- en waterrijke gebieden (TBO-terrein) en overige gebieden	Gecoördineerd beheer:	1 februari t/m 30 september	Grauwe gans Brandganzen Canadese gans (groot en klein)	Aanvullend beheer	Per regio opstellen van een concreet uitvoeringsplan en deze koppelen aan het FBP Ganzen.
Rust- en foerageergebieden	Populatiebeheer d.m.v.: Afschot	1 april t/m 30 september*	Grauwe gans Brandganzen Canadese gans (groot en klein)	Periode van afschot een maand korter	Reductie van de populatie wanneer er geen trekkende grauwe ganzen aanwezig zijn.
	Nestbehandeling	Gehele jaar	Grauwe gans Brandgans Canadese gans (groot en klein) Kolganzen	Voortzetting van bestaand beheer (provinciale vrijstelling artikel 2)	Wegnemen van lokale broedlocaties en het voorkomen van nieuwe broedlocaties.
	Ruivangsten	1 mei t/m 31 juli	Grauwe gans Brandgans Canadese gans (groot en klein)	Voortzetting van bestaand beheer Ontheffing besluit 21	Met een kortdurende verstoring een grote groep standganzen onttrekken.

* Afschot in rust- en foerageergebieden kan bij aanwezigheid brandganzen pas vanaf 1 mei en bij aanwezigheid rotganzen vanaf 1 juni.

9.4 TOELICHTING EN RANDVOORWAARDEN

Populatiebeheer

De afgelopen twee beheerperiodes (2010-2015 en 2015-2020) hebben aangetoond dat alleen het verjagen van ganzen met daar waar nodig ondersteunend afschot onvoldoende is om belangrijke landbouwschade aanzienlijk te beperken. Om belangrijke schade aan landbouwgewassen en flora en fauna te voorkomen dient de populatie grauwe ganzen, brandganzen en Canadese ganzen (groot en klein) teruggebracht te worden naar een redelijke populatiestand waarbij er sprake is van een maatschappelijk aanvaardbaar schadeniveau. De FBE Noord-Holland kiest voor een optimalisatie van het beheer: intensiever beheren van de standganzenpopulatie op het moment dat het ecologisch gezien het effectiefst is, namelijk in het voorjaar. Populatiebeheer zal bestaan uit afschot, nestbehandeling en ruivangsten.

Voor alle landschapstypes wordt het oude populatiebeheer met uitzondering van de maand oktober, gecontinueerd. In oktober zal het beheer worden beperkt tot verjaging met ondersteunend afschot om zo een betere aansluiting te hebben met de steeds vroeger komende trekganzenpopulaties. Voor populatiebeheer zal voor de landschapstypes landbouw, waaronder ook begrepen gronden en wateren niet behorende tot natuur- en waterrijke gebieden in beheer bij terreinbeherende organisaties, en rust- en foerageergebieden⁴

⁴ In foerageergebieden is geen afschot mogelijk tot minimaal 1 april bij aanwezigheid grauwe gans, 1 mei bij aanwezigheid brandganzen en tot 1 juni bij aanwezigheid rotganzen. Koppelreductie is in deze gebieden niet mogelijk.

een ontheffing worden aangevraagd voor beheer van de grauwe gans, brandgans en Canadese gans (groot en klein) door middel van afschot, koppelreductie, nestreductie en ruivangsten. Voor de natuur- en waterrijke gebieden in beheer bij terreinbeherende organisaties en overige gronden (zoals klaverbladen) geldt in de basis hetzelfde, maar met meer lokaal maatwerk. Zo zal er middels gecoördineerde beheerteams per regio een aanpak worden gerealiseerd waarbij rekening wordt gehouden met:

- onderscheid tussen brandganzen (enkel koppelvormer-afschot tot 1 mei) en grauwe ganzen (enkel koppelvormer-afschot tot 1 april);
- onderscheid tussen trekganzen en standganzen (enkel nestreductie en koppelvormer-afschot in de periode waarin trekganzen aanwezig zijn);
- ontzien van overige natuurwaarden;
- afstemming tussen beheer op landbouwpercelen en beheer van overige gronden.

Schadereductie

Door ganzen van landbouwpercelen te verjagen met indien nodig ondersteunend afschot gedurende het groeiseizoen van de eerste snede gras wordt de directe schade aan graslanden aanzienlijk beperkt. Door middel van gecoördineerde ganzendagen wordt in deze kwetsbare periode gelijktijdig een duidelijk signaal afgegeven aan ganzen waardoor er wordt ingezet op een langdurige gedragsverandering. De gedragsverandering moet er toe leiden dat ganzen verwezen

worden naar gronden waar foerageren niet leidt tot schade aan gewassen, waaronder rust- en foerageergebieden, natuurgebieden etc.

Gecoördineerde regionale ganzenbeheerteams

Om de populaties van grauwe ganzen, brandganzen en Canadese ganzen (groot/klein) te reduceren is maatwerk nodig waarbij alle belanghebbende partijen worden betrokken. Het gaat hier met name om terreinbeherende organisaties die geen (direct) belang hebben bij het voorkomen van schade. Vanwege de grote reductieopgave ten aanzien van de standvogelpopulaties wordt het noodzakelijk geacht om, in aanvulling op de reguliere beheermaatregelen, ganzenbeheerteams in te zetten in natuur- en waterrijke gebieden (gronden in beheer bij voornamelijk TBO'S) en overige gronden (zoals klaverbladen).

De FBE Noord-Holland wil hier, in samenwerking met de provincie Noord-Holland, een voorziening voor treffen (zowel financiering als personele inzet) door regionaal gecoördineerd ganzenbeheer op te zetten. De coördinatie wordt uitgevoerd door de FBE Noord-Holland, waarbij de beheerteams zullen bestaan uit gekwalificeerde en opgeleide faunabeheerders die in samenwerking met de betrokken partijen uit het desbetreffende gebied uitvoeringsplannen opstellen waarin (bindende) prestatieafspraken worden opgenomen. Naar verwachting zullen dit vooral de natuur- en waterrijke (gronden in beheer bij TBO'S) en overige gronden (zoals recreatieterrinen,

golfbanen, klaverbladen) zijn. Het gebruik van een geluiddemper in met name natuurgebieden leidt tot minder verstoring van de overige aanwezige natuurwaardes. Bij nestreductie kan de inzet van een warmtebeeldkijker voorkomen dat men onnodig de rietkragen moet betreden om nesten op te sporen, waarbij andere natuurwaardes verstoord kunnen worden. Ook het gebruik van een drone met warmtebeeldcamera kan hierbij zeer nuttig zijn. In de landbouwgebieden zullen in deze periode ganzenbeheerdagen worden georganiseerd.

Randvoorwaarden

In de afgelopen beheerperiode is duidelijk geworden dat nog niet in kaart gebrachte invloeden – zoals de onderschatte migratie van ganzen tussen provincies, potentiële problemen met de afzetmarkt, beperkende en bijgestelde ontheffingen etc. – een significant effect hebben gehad op het behalen van de streefstanden. Om faunabeheer gecoördineerd en planmatig te kunnen uitvoeren zullen de randvoorwaarden moeten worden geoptimaliseerd. Hierbij zijn eenduidige, heldere ontheffingen nodig, met uitvoering in alle gebieden waar stand ganzen voorkomen (natte natuurgebieden), met name in het vroege voorjaar. Daarbij is het wenselijk om de administratieve lasten voor de uitvoerders terug te brengen tot het noodzakelijke voor faunabeheer, waardoor onnodige vervuiling van de database wordt voorkomen.

Onderzoeksvorstellen

Een potentiële verklaring voor het niet behalen van de maatschappelijk aanvaardbare schadeniveaus en de daaraan gerelateerde streefstanden uit de beheerperiode van 2015-2020 is de influx van ganzen op regionaal of zelfs op internationaal niveau. Vanuit zowel de grondeigenaren, grondgebruikers, uitvoerders als

de wetenschappelijke hoek wordt deze mogelijkheid onderschreven. Onderzoek naar geringde ganzen in de komende beheerperiode zal meer duidelijkheid kunnen geven over de grootte van dit effect. Dit kan inzicht verschaffen in de noodzaak van aanvullende regelingen, bijvoorbeeld provinciegrenzen-overstijgende maatregelen. De FBE Noord-Holland adviseert de provincie Noord-Holland dit voorstel daarom op de onderzoeksagenda van BIJ12-Faunazaken te laten zetten dan wel bestaande onderzoeken uit te breiden.

De FBE Noord-Holland adviseert de provincie Noord-Holland daarnaast de evaluatie ten aanzien van rust- en foerageergebieden te actualiseren en tevens deze uit te breiden met aanbevelingen voor het verbeteren van de effectiviteit.

Afzetmarkt

Draagvlak bij zowel de maatschappij als bij uitvoerders voor het beheren van ganzen neemt toe wanneer ganzen in de voedselketen terechtkomen. Het eten van ganzenvlees is echter (nog) niet gangbaar bij de consument. De FBE Noord-Holland zal daarom in samenwerking met partijen en de provincie Noord-Holland een plan ontwikkelen om de afzetmarkt te verbreden en te vergemakkelijken. Aansluiting bij bestaande initiatieven en reeds opgedane kennis zullen uiteraard benut worden.

Zekerheid in het veld

Onderscheid per soort en gebied zorgt voor onzekerheid bij de uitvoering en compliceert ook de handhaafbaarheid. Voorkomen dient te worden dat uitvoerders onzeker worden over wat wel of niet mag, wat als uiterste consequentie kan hebben dat verjaging helemaal niet

plaatsvindt. Uitvoering van de ontheffing moet bovendien niet leiden tot interpretatie van wanneer iemand in overtreding is of niet. Ook is het wenselijk dat in alle situaties uitleg kan worden gegeven over het nut en het wel of niet uitvoeren van beheer aan iedereen (bewoners, grondeigenaren, grondgebruikers, ondernemers, burgmeesters etc.).

LITERATUUR

- AEWA European Goose Management Platform (2019). *Defining favourable reference values for the nw/sw European population of the Greylag Goose (Anser anser)*.
- AEWA European Goose Management Platform (2020). *Establishment of favourable reference values for Varnacle geese (Branta leucopsis) and Greylag geese (Anser anser)*. Briefing Document EU.
- APPM Management Consultants (2016). *Ganzenrustgebieden in Noord-Holland. Een advies over de begrenzing van rustgebieden voor (winter)ganzen op basis van gebiedsconsultatie*. In opdracht van Provincie Noord-Holland. Hoofddorp.
- Bakker, E.S. (2010). *Effect van zomerbegrazing door Grauwe ganzen op de uitbreiding van waterriet*. De Levende Natuur 112 (1): 57-59.
- Bakker, E.S., Sarneel, J.M., Gulati, R.D., Liu, Z. & van Donk, E. (2013). *Restoring macrophyte diversity in shallow temperate lakes: biotic versus abiotic constraints*. Hydrobiologia 710: 23-37.
- Bakker, E.S., Veen, C.G.F., Ter Heerdt, G.J.N., Huig, N. & Sarneel, J.M. (2018). *High Grazing Pressure of Geese Threatens Conservation and Restoration of Reed Belts*. Frontiers in Plant Science 9: 1649.
- Beck, O., Anselin, A. & Kuijken, E. (2002). *Beheer van verwilderde watervogels in Vlaanderen: Onderzoeksresultaten en buitenlandse bevindingen*. Rapport Instituut voor Natuurbehoud 2002.8.
- Beintema, A.J. & Groot Bruinderink, G.W.T.A. (2004). *Verstoring door jacht en andere handelingen binnen foerageergebieden voor ganzen en smienten, gezien in de context van het beleidskader faunabeheer*. Wageningen Alterra, Alterra-rapport 1001. 38 blz.; 12. ref.
- Bijlsma, R.J., Agrillo, E., Attorre, F., Boitani, L., Brunner, A., Evans, P., Foppen, R., Gubbay, S., Janssen, J.A.M., van Kleunen, A., Langhout, W., Noordhuis, R., Pacifici, M., Ramírez, I., Rondinini, C., van Roomen, M., Siepel, H. & Winter, H.V. (2019). *Defining and applying the concept of Favourable Reference Values for species and habitats under the EU Birds and Habitats Directives*. Rapport 2928. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- Bos, D., Boersma, S., Engelmoer, M., Veeneklaas, R. M., Bakker, J. P. & Esselink, P. (2014). *Utilisation of a coastal grassland by geese after managed re-alignment*. Journal of Coastal Conservation. doi:10.1007/s11852-014-0333-0.
- Boudewijn, T.J., Müskens, G.J.D.M., Beuker, D., van Kats, R., Poot, M.J.M. & Ebbing, B.S. (2009). *Evaluatie opvangbeleid 2005-2008 overwinterende ganzen en smienten*. Deelrapport 2. Verspreidingspatronen van foeragerende smienten. Wageningen, Alterra, Culemborg, Bureau Waardenburg. Alterra-rapport 1841. 95 blz.; 45 fig.; 9 tab.; 4 ref. Bureau Waardenburgrapport nr.08-090.
- Brouwer, E. & van den Broek, T.G.Y. (2010). *Ganzen brengen landbouw naar het ven*. De Levende Natuur 111 (1): 60-62.
- Buij, R., Lammertsma, D. & Melman, Th.C.P. (2018). *Overzicht onderzoek schade-soorten in Nederland en Leidraad beoordeling onderzoek wildschade*. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- Buij, R. & Koffijberg, K. (2019). *Ganzen en ganzenschade in Nederland. Overzicht van kennis en kennishiaten voor effectief beleid*. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- Cepek, J.D., Suckow, J., Croson, C. & Blackwell, B.F. (2001). *Wildlife control methods for airports (Task 3). Experiment 3: Laser dispersal of Canada geese at Lake Galena, Pennsylvania*. Interim Report submitted to DOT/FAA, William J. Hughes Technical Center by USDA/WS/NWRC.
- Cramp, S. & Simmons, K.E.L. (1977). *The birds of the Western palearctic. Vol. 1*. Oxford.
- De Fouw, J. & Van der Hut, R.M.G. (2017). *Effecten van ganzen in Friese Natuurgebieden*. A&W-rapport 2335. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.
- De Swart, E. & Leenen, I. (2016). *Hoe bereiken we een goede zwemwaterkwaliteit op alle Noord-Hollandse zwemlocaties? Resultaten van het quickscan-onderzoek 'Verbeteren kwaliteit zwemwateren'*. Sweco, Houten.
- Defra (2005). *The management of problems caused by Canada Geese: a guide to best practice*. Rural Development Service Technical Advice Note 51.

- Dessborn, L., Hessel, R. & Elmberg, J. (2016). *Geese as vectors of nitrogen and phosphorus to freshwater systems*. Inland Waters, 6, 111–122.
- Foppen, R., van Roomen, M., van den Bremer, L. & Noordhuis, R. (2016). *De ecologische haalbaarheid van de Natura 2000 instandhoudingsdoelen voor vogels*. Sovon-rapport 2016/51. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Fox, A.D., Elmberg, J., Tombre, I.M. & Hessel, R. (2017). *Agricultural and herbivorous waterfowls: A review of the scientific basis for improved management*. Biological Reviews, 92(2), pp. 854–877.
- Fox, A.D. & Madsen, J. (2017). *Threatened species to super-abundance: The unexpected international implications of successful goose conservation*. Ambio 46(2): 179–187.
- Gerritzen, M. (2010). *Het doden van ganzen met CO2 en argon*. Rapport 338a, Wageningen UR Livestock Research, Lelystad.
- Gommer, R., Lageschaar, L., Stout, B., Keuper, D. & Guldemond, A. (2019). *Zomerganzen in Noord-Holland 2019*. CLM, Culemborg.
- Guldemond, J.A., den Hollander, H.J., van Well, E.A.P. & Keuper, D.D.J. (2016). *Kosten en baten voor de landbouw van schadesoorten*. CLM Onderzoek en Advies, Culemborg.
- Guldemond, A., Thissen, J., Kloen, H., Keuper, D., Allema, B., van Dijk, W. & van Bommel, F. (2017). *Faunabeheerplan Algemene Soorten 2017-2023*. Faunabeheereenheid Noord-Holland, Haarlem.
- van der Hut, R.M.G., Brongers, M., Bijkerk, W. & de Fouw, J. (2018). *Jonge moerasen in Groningen. Successie en perspectieven*. A&W-rapport 2339. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.
- Kahlert, J. (2006). *Effects of feeding patterns on body mass loss in moulting Greylag Geese Anser*. Bird Study, 53:1, 20–31, DOI: 10.1080/00063650609461412.
- Kleijn, D., van Winden, E., Goedhart, P. & Teunissen, W. (2009). *Evaluatie opvangbeleid 2005-2008 overwinterende ganzen en smienten. Deelrapport 10. Hebben overwinterende ganzen invloed op de weidevogelstand?* Alterra-rapport 1771. Alterra, Wageningen.
- Kleijn, D. & Bos, D. (2010). *Een pilotstudie naar de interactie tussen broedende weidevogels en Brandganzen*. De Levende Natuur 111(1): 64–67.
- Kleijn, D., Clerckx, A.P.P.M., van Kats, R.J.M. & Melman, T.C.P. (2011). *Grauwe ganzen en natuurschade in reservaten: Een analyse van de perceptie van beheerders*. Alterra-rapport 2165. Alterra, Wageningen.
- Kleijn, D., van der Hout, J.J., Jansman, H.A.H., van Kats, R.J.M., Knecht, E., Lammertsma, D., Müskens, G.J.D.M. & Melman, T.C.P. (2011). *Hebben grauwe ganzen een negatief effect op weidevogels?* Alterra-rapport 2233. Alterra, Wageningen.
- Kleijn, D., van Riel, M. & Melman, D. (2012). *Pilot onderzoek Grauwe ganzen op Texel. Effectiviteit van beheersmaatregelen en ontwikkelingen in landbouw- en natuurschade*. Alterra rapport 2307. Alterra, Wageningen.
- Klop, E. & Gundelach, J. (2014). *Beoordeling opvangcapaciteit voor ganzen binnen Vogelrichtlijngebieden en ganzenrustgebieden in Noord-Holland*. Altenburg en Wymenga, Feanwâlden.
- Koffijberg, K. & de Boer, V. (2016). *Sovon brengt aantallen en verspreiding van overzomerende ganzen in Noord-Nederland in kaart*. Sovon-nieuws jaargang 29 (2016) nr. 2.
- Koffijberg, K., Schekkerman, H., van der Jeugd, H., Hornman, M. & van Winden, E. (2017). *Responses of wintering geese to the designation of goose foraging areas in The Netherlands*. Ambio 46(2): 241–250.
- Lemaire, A.J.J. & Wiersma, P. (2011). *Risico-analyse van geïntroduceerde ganzensoorten in Nederland*. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Lensink, R. (1996). *De opkomst van exoten in de Nederlandse avifauna; verleden, heden en toekomst*. Limosa, 69, 103–130.
- Lensink, R., van Horssen, P. W. & de Fouw, J. (2010). *Faunabeheerplan zomerganzen Zuid-Holland*. Rapport 09-115, Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Lensink, R., van den Bergh, L.M.J. & Voslamber, B. (2013). *De geschiedenis van de Grauwe Gans als Nederlandse broedvogel in de 20e eeuw*. Limosa 86 (1): 1–11.
- Madsen, J. & Fox, A.D. (1995). *Impacts of hunting disturbance on waterbirds – a review*. Wildlife biology 1:4; The national Environmental Research Institute, Department of Wildlife Ecology, Denmark.
- Madsen, J., Fox, T. & Cracknell, J. (1999). *Goose populations of the Western Palearctic*. Wetlands international Publication Nr. 48, Wageningen.
- Majoor, F. & Voslamber, B. (2016). *Verslag kleurringen van Nijlganzen en Grote Canadese Ganzen 2011-2015*. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Månsson, J. (2017). *Lethal scaring – Behavioral and short-term numerical response of greylag goose Anser anser*. Crop Protection. Volume 96.
- Meininger, P. L. & Van Swelm, N. D. (1994). *Brandganzen Branta leucopsis als broedvogel in het Deltagebied*. Limosa, 67, 1–1.

- Melman, T.C.P., de Lange, H.J. & Clerkx, A.P.P.M. (2011). *QuickScan effectiviteit van het weren en verjagen van ganzen*. Alterra, Wageningen.
- Melman, T.C.P., Buij, R., Koffijberg, K. (2017). *Ganzenoverlast, perceptie en oplossingen*. De Levende Natuur, 118(6), pp. 216-219.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (2006). *Doelendocument Natura 2000*.
- Mowbray, T.B., Sedinger, J.S. & Trost, R.E. (2002). *Canada goose (Branta canadensis)*. The Birds of North America.
- Nolet, B.A., Baveco, J.M. & Kuipers, H. (2009). *Evaluatie opvangbeleid 2005-2008 voor overwinterende ganzen en smienten*. Alterra rapport 1840, Alterra, Wageningen.
- Olson, M.H., Hage, M.M., Binkley, M.D. & Binder, J.R. (2005). *Impact of migratory snow geese on nitrogen and phosphorus dynamics in a freshwater reservoir*. Freshwater Biology, 50, 882-890.
- Oord, G.J. (2009). *Handreiking faunaschade*. Faunafonds, Dordrecht.
- Powolny, T., Jensen, G.H., Nagy, S., Czajkowski, A., Fox, A.D., Lewis, M. & Madsen, J. (red.) (2018). *AEWA International Single Species Management Plan for the Greylag Goose (Anser anser) - Northwest/Southwest European population*. AEWA Technical Series No. 71. Bonn, Germany.
- Provincie Noord-Holland (2007). *Begrenzingsplan Ganzenfoerageergebieden Noord-Holland (Programma Beheer)*. Haarlem.
- Provincie Noord-Holland (2014). *Uitvoeringsbeleid Ganzen Noord-Holland*. Haarlem.
- Provincie Noord-Holland (2019). *Programma Natuurontwikkeling 2020-2024*. Haarlem.
- Raad voor Dierenaangelegenheden (2012). *Richtsnoer ganzendoden*. 's-Gravenhage, RDA.
- Rey, L. & Liechti, F. (2015). *Overview of the aims and the extent of birdstrike prevention by lethal control on international airports. A literature review on behalf of the Federal Office of Civil Aviation (FOCA)*. Swiss Ornithological Institute, Sempach.
- Roodbergen, M., Kleyheeg, E., Alefs, P. & Teunissen, W. (2019). *Effecten van ganzen op weidevogels in Zuid-Holland*. Sovon-rapport 2019/35. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Sarneel, J.M., Huig, N., Veen, G.F., Rip, W. & Bakker, E.S. (2014). *Herbivores enforce sharp boundaries between terrestrial and aquatic ecosystems*. Ecosystems 17: 1426-1438. van den Wyngaert, I.J.J., L.D.
- Scharringa, C.J.G., Ruitenbeek, W. & Zomerdijk, P.J. (red.) (2010). *Atlas van de Noord-Hollandse broedvogels 2005-2009*. Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland en Landschap Noord-Holland, Heiloo.
- Schekkerman, H., van den Bremer, L., Koffijberg, K. & Stahl, J. (2020). *Evaluatie van het Ganzenbeheerplan 2015-2020 Noord-Holland*. Sovon-rapport 2018/65. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Schekkerman, H., Klok, C., Voslamber, B., van Turnhout, C., Willems, F. & Ebbing, B.S. (2000). *Overzomerende grauwe ganzen in het noordelijk Deltagebied; een modelmatige benadering van de aantalontwikkeling bij verschillende beheersscenario's*. Wageningen, Alterra, Research instituut voor de groene ruimte. Alterra-rapport 139/SOVON-onderzoeksrapport 2000/06.
- Schekkerman, H., van den Bremer, L., Koffijberg, K. & Stahl, J. (2020). *Evaluatie van het Ganzenbeheerplan 2015-2020 Noord-Holland*. Sovon-rapport 2018/65. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Sharp, T. & Saunders, G. (2011). *A model for assessing the relative humaneness of pest animal control methods Second edition*. Australian Government Department of Agriculture, Fisheries and Forestry, Canberra.
- Simonsen, C.E., Madsen, J., Tombre, I.M. & Nabe-Nielsen, J. (2016). *Is it worthwhile scaring geese to alleviate damage to crops?—An experimental study*. Journal of Applied Ecology, 53(3), pp.916-924.
- Sovon (2018). *Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering*. Kosmos, Utrecht.
- Stahl, J., van der Graaf, A.J., Drent, R.H. & Bakker, J.P. (2006). *Subtle interplay of competition and facilitation among small herbivores in coastal grasslands*. Functional Ecology, 20, 908-915.
- Stahl, J., van den Bremer, L., Schekkerman, H., de Boer, V. & Voslamber, B. (2013). *Beheer van zomerganzen in de Provincie Utrecht*. Sovon-rapport 2013/28. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Taakgroep Gereedschapskist (2013). *Ganzenakkoord. Product: Gereedschapskist. Maatregelen voor het verminderen van schade door ganzen in de zomerperiode*. IPO, Utrecht.
- Van der Jeugd, H.P., Voslamber, B., van Turnhout, C., Sierdsema, H., Feige, N., Nienhuis, J. & Koffijberg, K. (2006). *Overzomerende ganzen in Nederland: grenzen aan de groei?* Sovon-onderzoeksrapport 2006/02. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

- Van der Jeugd, H.P., Van Winden, E. & Koffijberg, K. (2008). *Evaluatie opvangbeleid 2005- 2008 overwinterende ganzen en smienten, deelrapport 5: Invloed opvangbeleid op de verspreiding van overwinterende ganzen en smienten binnen Nederland*. Sovononderzoeksrapport 2008/20. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Van der Wal, R., Kunst, P. & Drent, R. (1998). *Interactions between hare and brent goose in a salt marsh system; evidence for food competition?* *Oecologia*, 117, 227-234.
- Van der Winden, J. (2010). *De effecten van Grauwe Ganzen op broedkolonies van Zwarte Sterns*. *De Levende Natuur* 111: 130-133.
- Van der Winden, J. & van Beusekom, R. (2015) *Riet en ruimte voor de roerdomp*. Vogelbescherming Nederland.
- Van der Winden, J. & van Gernerden, J. (2018). *Inventarisatie van waterrietkragen in de Reeuwijkse plassen. Verkenning van knelpunten en oplossingen voor rietkragen als leefgebied voor de grote karekiet*. Utrecht, Jan van der Winden Ecology.
- Van der Winden, J. & Dreef, C. (2019). *Effecten van ganzen op moerasvogelhabitat in de Oostelijke Vechtplassen. Literatuurstudie in verband met instandhoudingsdoelstelling Natura 2000-gebied Oostelijke Vechtplassen*. Rapport 2019-04, Jan van der Winden Ecology, Utrecht.
- Van Manen, Y.J. & Voslamber, B. (2013). *Quick scan grauwe ganzen zomergebieden Groningen; Gansvriendelijke maatregelen om schade door overzomerende ganzen te voorkomen*. Ingenieursbureau de Overlaat, Wirdum & Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Van Roomen, M., Nagy, S., Citegetse, G. & Schekkerman, H. (red.) (2018). *East Atlantic Flyway Assessment 2017: the status of coastal waterbird populations and their sites*. Wadden Sea Flyway Initiative p/a CWSS, Wilhelmshaven, Germany, Wetlands International, Wageningen, The Netherlands, BirdLife International, Cambridge, United Kingdom.
- Veen, G.F., Sarneel, J.M., Ravensbergen, L., Huig, N., van Paassen, J., Rip, W. & Bakker, E.S. (2013). *Aquatic grazers reduce the establishment and growth of riparian plants along an environmental gradient*. *Freshwater Biology* 58: 1794-1803.
- Visbeem, F., Witteveldt, M., van de Riet, B., van 't Veer, R., & van den Tempel, C. (2012). *Onderzoek effect ganzen op Natura 2000 doelstellingen in Laag Nederland*. Heiloo, Landschap Noord-Holland.
- Vogel, R.L., Bouwma, I., Koese, B., Kranenbarg, J., La Haye, M., Odé, B., Sierdsema, H., Sparrius, L., Verburg, P. & Zollinger, R. (2013). *Het belang van Nederland buiten de Ecologische Hoofdstructuur voor soorten van de Vogelrichtlijn en van bijlage V van de Habitatrichtlijn*. Sovon-rapport 2013.015. Sovon, Nijmegen.
- Voslamber, B., Zijlstra, M., Beekman, J.H. & Loonen, M.J.J.E. (1993). *De trek van verschillende populaties Grauwe Ganzen Anser anser door Nederland: verschillen in gebiedskeuze en timing in 1988*. *Limosa* 66: 89-96.
- Voslamber, B. (2002). *Grauwe Gans Anser anser*. Pp 98-99 in: SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000. Nederlandse Fauna 5. Leiden.
- Voslamber, B., van der Jeugd, H. & Koffijberg, K. (2007). *Aantallen, trends en verspreiding van overzomerende ganzen in Nederland*. *Limosa* 80: 1-17.
- Voslamber, B. (2010). *Pilotstudie Grauwe Ganzen (Anser anser) De Deelen, 2007-2009. Onderzoek naar het uitrasteren van een broedpopulatie Grauwe Ganzen met als doel de populatie te beperken en landbouwschade te verminderen*. Sovononderzoeksrapport 2010/02. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Voslamber, B., van der Jeugd, H. & Koffijberg, K. (2010). *Broedende ganzen in Nederland*. *De levende natuur*. Januari 2010.
- Voslamber, B., Knecht, E. & Kleijn, D. (2010). *Dutch Greylag Geese Anser anser: migrants or residents*. *Ornis Svecica* 20: 207-2014.
- Voslamber, B. (2011). *Grauwe gans van rode lijst tot straatschoffie*. SOVON-nieuws jaargang 24 (2011) nr. 4.
- Voslamber, B. (2011). *Opmerkelijke terugmeldingen van Nederlandse Grauwe Ganzen*. SOVON-Nieuws jaargang 24 (2011) nr. 1. Sovon rapportnummer 2012/42. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen, Mulder-Natuurlijk in de Bilt & Zoogdierverseniging, Nijmegen.
- Vulink, J.Th., Tosserams, M., Daling, J., van Manen, H. & Zijlstra, M. (2010). *Begrazing door Grauwe ganzen is een bepalende factor voor ontwikkeling van oevervegetatie in Nederlandse wetlands*. *De Levende Natuur* 112 (1): 52-56.
- Wienk, L.D., Sollie, S., Bobbink, R. & Verhoeven, J.T.A. (2003). *Long-term effects of yearly grazing by moulting Greylag geese (Anser anser) on reed (Phragmites australis) growth and nutrient dynamics*. *Aquatic Botany* 75: 229-248.

BIJLAGE 1

SAMENSTELLING

FAUNABEHEEREENHEID

Een faunabeheereenheid is een samenwerkingsverband van maatschappelijke organisaties en jachthouders uit haar werkgebied die het doel van een duurzaam en planmatig beheer van in het wild levende dieren onderschrijven. De Stichting Faunabeheereenheid Noord-Holland is opgericht op 24 februari 2002 en is dé organisatie voor het planmatig faunabeheer van beschermde inheemse diersoorten en het beperken van schade door in het wild levende dieren in de provincie Noord-Holland. Zij speelt daarbij een ondersteunende en coördinerende rol.

Het planmatig faunabeheer richt zich op soorten die zonder beheer schade zouden aanrichten aan de volgende wettelijke belangen: 'bescherming van wilde flora en fauna en instandhouding natuurlijke habitats', 'voorkomen van ernstige landbouwschade', 'volksgezondheid en openbare veiligheid', 'voorkomen van schade of overlast' en 'voorkomen of bestrijden van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren'.

Afhankelijk van de context worden prioriteiten met de maatschappelijke partners bepaald en geeft zij richting aan de invulling van het planmatige faunabeheer, binnen de juridische, beleidsmatige kaders van provincie en rijk. Daarbij wordt de wetenschappelijke, ecologische en praktijkkennis betrokken. Het rekening houden met het dierenwelzijn is hierbij een belangrijke randvoorwaarde.

Samenstelling

Het bestuur van de FBE Noord-Holland bestaat naast de onafhankelijke voorzitter en een secretaris uit zes personen uit de volgende geledingen:

- Land- en Tuinbouw Organisatie Noord, afdeling Noord-Holland;
- Jagersvereniging, de Nederlandse Organisatie voor Jacht en Grondbeheer en de Wildbeheereenheden;
- Staatsbosbeheer;
- Stichting Landschap Noord-Holland, Vereniging Natuurmonumenten, Waternet (Gemeente Amsterdam), Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland, Stichting Goois Natuurreservaat;
- Hollands Particulier Grondbezit
- Agrarische Collectieven Noord-Holland

Faunabeheereenheden stellen een faunabeheerplan op

Het is de taak van de FBE Noord-Holland om voor het plangebied een Faunabeheerplan Ganzen vast te stellen. Onderdeel van dit faunabeheerplan zijn passende en doeltreffende maatregelen ter bestrijding van schade door in het wild levende dieren. De FBE Noord-Holland heeft dit Faunabeheerplan (FBP) 2021-2024 vastgesteld. De basis voor dit plan vormt de evaluatie van het FBP 2015-2020, aangevuld met de meest actuele gegevens en inzichten. Veel verschillende personen en organisaties hebben relevante tekstbijdragen geleverd en/of meegeholpen aan de algemene leesbaarheid van dit plan.

BIJLAGE 2

EISEN AAN FAUNABEHEERPLAN

Op basis van de Verordening faunabeheer Noord-Holland worden de volgende eisen aan een faunabeheerplan gesteld.⁵

Artikel 6.85 Inhoud, reikwijdte en geldigheidsduur faunabeheerplan

1. Een faunabeheerplan bevat:
  - a. een beschrijving van het planmatig, doelmatig, gecoördineerd en duurzaam beheer van populaties van in het wild levende dieren;
  - b. een beschrijving van de planmatige, doelmatige, gecoördineerde en duurzame bestrijding van schade veroorzaakt door in het wild levende dieren, en;
  - c. een rapportage van de uitoefening van de jacht.
2. Een faunabeheerplan geldt voor ten minste 5.000 hectare van het gehele werkgebied van de faunabeheereenheid.
3. Een faunabeheerplan heeft een geldigheidsduur van ten hoogste 6 jaren.
4. Gedeputeerde Staten kunnen de geldigheidsduur van een faunabeheerplan verlengen voor de duur van maximaal een jaar.

Artikel 6.86 Eisen aan een faunabeheerplan – algemeen

1. Een faunabeheerplan bevat ten minste de volgende gegevens:
  - a. de omvang van het werkingsgebied van het faunabeheerplan;
  - b. een kaart waarop de begrenzing van het werkingsgebied van het faunabeheerplan is aangegeven.

2. Een faunabeheerplan voldoet aan de volgende eisen:
  - a. in het plan gebruikte gegevens zijn gevalideerd en op kloppende en congruente wijze overgenomen uit de gebruikte bronnen; gebruikte telgegevens van voorgaande jaren welke zijn gebaseerd op een gevalideerde telmethode en zijn gecontroleerd door de verschillende partijen in het bestuur van een faunabeheereenheid, in samenspraak met de rechtstreeks aan het bestuur adviserende partijen als bedoeld in artikel 2.12;
  - b. relevante wetenschappelijke literatuur is gebruikt om conclusies te ondersteunen; en
  - c. bronvermeldingen en referenties zijn conform wetenschappelijke richtlijnen op heldere en gestructureerde wijze vermeld en een literatuurlijst is aanwezig

Artikel 6.87 Eisen aan een faunabeheerplan – duurzaam beheer van populaties

Indien sprake is van duurzaam beheer van populaties, bevat een faunabeheerplan tevens:

- a. een beschrijving van de planmatige en gecoördineerde uitvoering van het duurzaam beheer van populaties;
- b. kwantitatieve gegevens over de populatie van de diersoorten ten aanzien waarvan een duurzaam beheer noodzakelijk wordt geacht, met inbegrip van gegevens over de aanwezigheid van de populaties in het betrokken gebied;

---

⁵ De Wet natuurbescherming (art. 3.12) en de Regeling Natuurbescherming (art. 3.32 lid 2) voegen daar geen andere vereisten aan toe.

- c. een onderbouwing van de noodzaak van een duurzaam beheer van populaties van de in onderdeel b bedoelde diersoorten, waaronder een onderbouwing van de schade aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 3.17, eerste lid, van de Wet natuurbescherming;
- d. een beschrijving van de mate waarin de in artikel 3.17, eerste lid, van de Wet natuurbescherming bedoelde belangen in de zes jaren voorafgaand aan het ter goedkeuring indienen van het fauna- beheerplan zijn geschaad;
- e. de streefstand van de in onderdeel b bedoelde diersoorten;
- f. per diersoort en gewas een beschrijving van de handelingen die in de zes jaren voorafgaand aan het ter goedkeuring indienen van het faunabeheerplan zijn verricht ter voorkoming van schade aan de belangen ten behoeve waarvan die handelingen zijn verricht. Deze beschrijving bevat tenminste de volgende gegevens:
  - i. een onderbouwing van de noodzaak van een duurzaam beheer of bestrijding van de in het faunabeheerplan beschreven diersoorten, waaronder een onderbouwde verwachting van de belangen die zouden worden geschaad, indien niet tot beheer of bestrijding zou worden overgegaan.
  - ii. een beschrijving van de mate waarin de belangen ten behoeve waarvan de handelingen worden verricht zijn geschaad in de zes jaren voorafgaand aan het ter goedkeuring indienen van het faunabeheerplan.
  - iii. per diersoort en gewas een beschrijving van de effectiviteit van de handelingen, voor zover daarover redelijkerwijs kwantitatieve gegevens beschikbaar zijn.
- g. voor zover het faunabeheerplan betrekking heeft op het beheer van edelherten, damherten, reeën of wilde zwijnen, een beschrijving van het voedselaanbod, de relatie tussen dit voedselaanbod en de grootte van de populatie van de betrokken dierensoorten alsmede de mogelijkheden van uitwisseling met aangrenzende terreinen;
- h. een beschrijving van de plaatsen in het werkgebied van de faunabeheereenheid waar en de peri- oden in het jaar waarin de in onderdeel g bedoelde handelingen zullen plaatsvinden;
- i. bepalingen over de voorwaarden waaronder het mogelijk is om gebruik te maken van een aan de faunabeheereenheid verleende ontheffing op gronden van jachthouders die niet bij de fauna- beheereenheid zijn aangesloten, mits die gronden binnen het werkgebied van de faunabeheer- eenheid vallen en voor zover die gronden plaatsen als bedoeld in onderdeel k omvatten waar planmatig beheer noodzakelijk is; en
- j. per beheermaatregel een aanduiding welk wettelijk belang, als bedoeld in artikel 3.17, eerste lid, van de Wet natuurbescherming, deze activiteit dient.

Artikel 6.88 Eisen aan een faunabeheerplan - bestrijding van schade

Indien sprake is van schadebestrijding, bevat een faunabeheerplan tevens:

- a. een beschrijving van de planmatige en gecoördineerde uitvoering van het duurzaam beheer van populaties;
- b. kwantitatieve gegevens over de populatie van de diersoorten ten aanzien waarvan sprake is van schadebestrijding door grondgebruikers met inbegrip van gegevens over de aanwezigheid van de populaties in het betrokken gebied;
- c. een onderbouwing van de noodzaak van schadebestrijding van de in onderdeel b bedoelde diersoorten, waaronder een onderbouwing van de schade aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 3.17, eerste lid, van de Wet natuurbescherming;
- d. een beschrijving van de mate waarin de in onderdeel c bedoelde belangen in de 6 jaren voorafgaand aan het ter goedkeuring indienen van het faunabeheerplan zijn geschaad;
- e. per diersoort en gewas een beschrijving van de handelingen die in de 6 jaren voorafgaand aan het ter goedkeuring indienen van het faunabeheerplan, zijn verricht om het schaden van de in artikel 3.17, eerste lid, van de Wet natuurbescherming bedoelde belangen te voorkomen, alsmede, voor zover daarover redelijkerwijs kwantitatieve gegevens beschikbaar zijn, een beschrijving van de effectiviteit van die handelingen;

- f. een beschrijving van de staat van instandhouding en hoe de gunstige staat van instandhouding gewaarborgd wordt;
- g. per diersoort een beschrijving van de aard, omvang en noodzaak van de handelingen die zullen worden verricht om de schade zoals bedoeld in onderdeel c te voorkomen dan wel te beperken;
- h. voor zover daarover kwantitatieve gegevens beschikbaar zijn, een onderbouwde inschatting van de verwachte effectiviteit van de in onderdeel g bedoelde handelingen;
- i. een beschrijving van de wijze waarop de effectiviteit van de voorgenomen handelingen zal worden bepaald;
- j. een beschrijving van de plaatsen in het werkgebied van de faunabeheereenheid waar en de perioden in het jaar waarin de in onderdeel g bedoelde handelingen zullen plaatsvinden;
- k. bepalingen over de voorwaarden waaronder het mogelijk is om gebruik te maken van een aan de faunabeheereenheid verleende ontheffing op gronden van jachthouders die niet bij de faunabeheereenheid zijn aangesloten, mits die gronden binnen het werkgebied van de faunabeheereenheid vallen en voor zover die gronden plaatsen als bedoeld in onderdeel j omvatten waar planmatig beheer noodzakelijk is;
- l. per beheermaatregel een aanduiding welk wettelijk belang, zoals uiteengezet in artikel 3.17, eerste lid, van de Wet natuurbescherming deze activiteit dient;
- m. een gestructureerd plan waarin de inzet van passende en doeltreffende preventieve maatregelen wordt beschreven waarmee schade wordt voorkomen.

BIJLAGE 3

VERZENDLIJST CONCEPT FAUNABEHEERPLAN

- Staatsbosbeheer
- Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland
- Stichting Waternet
- Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren
- Koninklijke Nederlandsche Jachtvereniging Noord-Holland
- Omgevingsdienst Noord-Holland Noord
- Nederlandse Organisatie voor Jacht en Grondbeheer Noord-Holland
- Wildbeheereenheden in Noord-Holland
- Recreatie Midden-Nederland
- Stichting Landschap Noord-Holland
- Stichting Faunabescherming
- Land- en Tuinbouworganisatie Nederland Noord regio West
(inclusief Agrarische Collectieven Noord-Holland, Hollands Agrarisch Jongeren Kontakt, Boeren in Actie Noord-Holland, Nederlandse Melkveehouders Vakbond, Nederlandse Akkerbouw Vakbond)
- Provincie Noord-Holland
- Dr. Henk van der Jeugd van het Nederlands Instituut voor Ecologie
- Dr. Johan Mooij van de Goose Specialist Group van Wetlands International
- Mr. drs. Luuk Boerema, natuurbeschermingsjurist van het bureau Boerema & van den Brink
- MSc. Stan Roelofs van BIJ12-Faunazaken

BIJLAGE 4

DISTRIBUTIE GETAXEERDE SCHADETEGEMOETKOMINGEN PER GEWAS

TABEL 9a: Overzicht van het percentage van de getaxeerde schadetegemoetkomingen (€) voor grauwe gans, brandgans, Canadese gans (groot/klein) en kolgans per gewas per schadejaar (bron: BIJ12-Faunazaken, database augustus 2020).

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Aardappel	0,81%	1,59%	0,18%	0,34%	0,32%	0,18%	0,16%	0,39%
Blauwmaanzaad	-	-	-	-	-	-	0,11%	-
Bloem	0,71%	-	-	-	-	-	-	0,63%
Bloembol	0,03%	0,20%	-	0,14%	-	-	-	-
Bloemkool	0,58%	0,44%	-	0,27%	-	0,15%	-	0,67%
Broccoli	0,21%	-	0,24%	-	0,33%	0,14%	-	-
Brouwergerst	-	-	-	-	-	-	0,05%	-
Grasland, blijvend	92,02%	94,02%	95,22%	96,33%	96,52%	97,47%	97,38%	94,86%
Grasland, nieuw ingezaaid	2,11%	1,51%	1,90%	1,59%	0,59%	0,31%	0,73%	1,40%
Graszaad	0,57%	0,46%	0,35%	0,47%	0,30%	0,26%	0,02%	0,14%
Graszoden	0,01%	0,06%	-	0,09%	-	0,07%	-	-

TABEL 9b: Overzicht van het percentage van de getaxeerde schadetegemoetkomingen (€) voor grauwe gans, brandgans, Canadese gans (groot/klein) en kolgans per gewas per schadejaar (bron: BIJ12-Faunazaken, database augustus 2020).

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Groenten	0,26%	-	-	-	-	-	-	-
Haver	-	-	0,05%	-	-	-	-	-
IJsbergsla	0,01%	-	-	-	0,42%	0,11%	0,76%	0,41%
Kool	-	-	-	-	0,02%	-	-	-
Koolzaad	0,26%	-	0,01%	-	-	-	-	-
Krokussen	-	-	-	-	-	0,46%	0,19%	-
Kroten	0,04%	0,03%	0,06%	-	-	-	-	0,06%
Mais (snijmais)	0,15%	0,33%	0,09%	0,50%	0,07%	-	0,17%	0,25%
Overige akkerbouwgewassen	0,22%	-	-	-	-	-	-	-
Overige kool	-	0,10%	-	-	-	-	-	0,29%
Overige peulvruchten	-	-	-	-	-	-	-	0,02%
Peen (bospeen)	-	0,28%	-	-	-	-	-	-
Peen (fijne peen)	-	-	0,39%	-	0,04%	-	0,14%	0,13%
Peen (groeve peen/ winterwortelen)	0,68%	-	1,21%	-	0,94%	0,43%	-	0,10%

TABEL 9c: Overzicht van het percentage van de getaxeerde schadetegemoetkomingen (€) voor grauwe gans, brandgans, Canadese gans (groot/klein) en kolgans per gewas per schadejaar (bron: BIJ12-Faunazaken, database augustus 2020).

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Schapengrasregeling	0,18%	0,02%	-	-	-	-	-	-
Spruitkool	-	-	-	-	0,03%	-	0,05%	0,48%
Suikerbiet	0,02%	0,03%	0,07%	0,01%	0,09%	-	0,05%	0,02%
Ui	-	-	-	-	-	0,22%	-	0,00%
Wintergraan	0,97%	0,76%	0,12%	0,15%	0,29%	0,19%	0,17%	0,15%
Zomergraan	0,17%	0,17%	0,13%	0,10%	0,03%	0,02%	0,02%	0,01%
Totaal	3.477.874	4.242.010	4.345.817	4.506.997	5.955.763	6.786.175	5.831.943	5.993.280

TABEL 10a: Overzicht van het percentage van de uitbetaalde tegemoetkomingen (€) voor de periode 2012-2019 per gewas per ganzensoort (bron: BIJ12-Faunazaken, database augustus 2020).

GEWAS	BRANDGANS	CANADESE GANS	GRAUWE GANS	KOLGANS
Aardappel	-	-	0,54%	-
Blauwmaanzaad	-	-	0,02%	-
Bloem	-	-	0,18%	-
Bloembol	-	-	0,05%	-
Bloemkool	-	-	0,30%	-
Broccoli	-	-	0,14%	-
Brouwgerst	-	-	0,01%	-
Grasland, blijvend	99,65%	96,94%	95,07%	98,46%
Grasland, nieuw ingezaaid	0,18%	-	1,26%	1,10%
Graszaad	-	-	0,34%	0,12%
Graszoden	-	-	0,03%	0,05%
Groenten	-	-	0,02%	-
Haver	-	-	0,01%	-
IJsbergsla	-	-	0,30%	-
Koolzaad	-	-	0,03%	-

TABEL 10b: Overzicht van het percentage van de uitbetaalde tegemoetkomingen (€) voor de periode 2012-2019 per gewas per ganzensoort (bron: BIJ12-Faunazaken, database augustus 2020).

GEWAS	BRANDGANS	CANADESE GANS	GRAUWE GANS	KOLGANS
Krokussen	-	-	0,13%	-
Kroten	-	-	0,03%	-
Mais (snijmais)	0,04%	-	0,22%	0,01%
Overige akkerbouwgewassen	-	-	0,02%	-
Overige kool	-	-	0,06%	-
Overige peulvruchten	0,02%	-	0,00%	-
Peen (bospeen)	-	-	0,04%	-
Peen (fijne peen)	-	-	0,10%	-
Peen (grove peen/ winterwortelen)	-	-	0,49%	-
Schapengrasregeling	-	-	0,02%	0,00%
Spruitkool	-	-	0,10%	-
Suikerbiet	-	-	0,05%	0,01%
Wintergraan	-	-	0,35%	0,25%
Zomergraan	0,09%	-	0,07%	-
Totaal	3.460.118	142.491	33.898.142	3.639.108

BIJLAGE 5

DEFINITIES

Standganzen (jaarrond verblijvende ganzen):

Ganzen die in Nederland broeden en hun jaarcyclus (vrijwel) volledig in of nabij Nederlandse broedgebieden voltooien.

Trekganzen (wintergasten):

Ganzen die buiten Nederland in (Noord-)Europa broeden en in het winterhalfjaar al dan niet tijdelijk in Nederland verblijven.

Maatschappelijk aanvaardbaar schadeniveau:

Het maatschappelijk aanvaardbare schadeniveau is het maximale landbouwschadebedrag dat de maatschappij accepteert. Deze maatschappelijk aanvaardbare schadeniveaus zijn door de provincie Noord-Holland vastgesteld op 24 mei 2014.

Streefstanden:

De maatschappelijk aanvaardbare schadeniveaus omgezet naar streefstanden (aantal dieren). Deze zijn door het bestuur van de FBE Noord-Holland vastgesteld in het 'Ganzenbeheerplan Noord-Holland 2015 -2020'.

Getaxeerde schadetegemoetkoming:

Een taxateur taxeert de schade nadat BIJ12-Faunazaken een verzoek voor tegemoetkoming voor een geregistreerde schademelding heeft goedgekeurd. Goedkeuring vindt plaats op basis van de actuele provinciale voorwaarden ten tijde van indiening van het verzoek.

Belangrijke schade:

Onder belangrijke schade verstaat het provinciale beleid: landbouwschade van meer dan 250 euro per schadegeval per jaar. Deze grens van belangrijke schade vindt zijn basis in de grens die BIJ12-Faunazaken stelt (Regeling vaststelling beleidsregels schadevergoeding BIJ12-Faunazaken, geldend vanaf 1 december 2005). Ook is deze definitie meerdere keren bekrachtigd door uitspraken van de Raad van State (201803550/1/A3 & 200905547/1/H3). Er is sprake van belangrijke schade aan flora en fauna wanneer ganzen een verslechterend effect hebben op de instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-gebieden, waterlichamen of de kernkwaliteiten van het Natuurnetwerk Nederland. Deze wet- en regelgeving vindt zijn grondslag in de Europese Habitatrichtlijn, de Europese Kaderrichtlijn Water en de provinciale verordening voor het Natuurnetwerk Nederland.

Winterrust:

De periode tussen 1 november en 1 maart waarin de grauwe gans, brandgans en kolgans niet mogen worden beheerd met uitzondering van de percelen met kwetsbare gewassen en de Schiphol-zone.

Foerageergebieden:

Provinciaal aangewezen foerageergebieden dienen ook als rustgebieden voor ganzen.

faunabeheereenheid
NOORD-HOLLAND